

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ

HAZİRAN 1981 • YIL : 18 • SAYI : 6

FİYATI : 75 LİRA

Okurlara Mektup /3

Kutlamalar Atatürk'e Yakışmalı /5

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Ekonomik Göstergeler /10

Ekonomik Yorumlar /11

Prof. Dr. Erdoğan Alkın

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Prof. Dr. Demir Demirelli

Prof. Dr. Emre Gönensay

Ekonomi Alacaklarında Hızlı

Özellikler ya da Mali Af /31

Doç. Dr. Y. Başbuğ

Ekonomi /39

Prof. Dr. Hans Eggerstedt

Doç. Dr. Mesim Baykal

Ekonomi Olayları /45

Doç. Dr. Yıldırım Kılıç

Ekonomi Piyasası /55

Doç. Dr. Şeref Türen

Ekonomi /61

Ekonomi : Hülya Bilginöçü

Ekonomi Yayınlar /65

Prof. Dr. Halûk A. Kabaalloğlu

Türk ekonomisinin genel durumu, istikrar po-
litikasının hedefleri açısından yılın ilk
ayındaki gelişmeler, belibaş-
sıkâyetter ve de öneriler.

ÇBS **BELCO** **otonuzun boyası**

ÇBS
güçlü boya

cbs pazarlama ve boya yatırımı a.ş.
Fındıklı, Meclisi Mebusan Caddesi
ÇBS İş Hanı Tel: 43 49 55

Schweppes®

insanlar
iyi
şeylere
layıktır

Tasarruf sahipleri için
yepyeni ve
değer artışı çok yüksek
bir yatırım olanağı:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir
başarıyla uygulanan yatırım fonlarının
ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir.
Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim,
Aralık 1979'da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

- Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.
- Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma"yı benimsiyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında bulunabilecek muhtemel riskolar asgariye, değer artışı olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.
- Gerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/İkinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.
- 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin yararlandığı olanak"

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.
Adına Sahibi
Kemal Kurdaş

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtil Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşı • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Emre Gönenç • Memduh Güngöroğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşil • Av. Dr. Halûk Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaçoğlu • Doc. Dr. Yıldırım Kılış • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doc. Dr. Orhan Morgil • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Reha Paroy • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Av. Fikret Tuncer • Doc. Dr. Gül G. Turan • Doc. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Doğan Yalım •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

1974

Sevgili Okurlarımız,

Tüm okurlarımıza, bu arada Dergi'ye yeni abone olan kişi ve kuruluşlara teşekkür borçluyuz. Nedenini açıklayalım: Bilindiği gibi, koşulların zorlaması üzerine Dergi'nin fiyatı, Mayıs 1981 sayısından başlayarak 75 liraya çıkartıldı. Fakat son bir aylık uygulama, Dergi'nin okunan ve izlenen bir yayın organı olduğunu, bir kez daha kanıtladı. Çünkü, fiyat artışına rağmen, perakende satışların ve abone sayısının yükselmekte olduğu görüldü. Bu, bizi okurlarımıza daha iyi hizmet sunmak için özendiren, mutluluk verici bir gelişmedir.

Dergi, reklamını yaparak kendisini tanıtmaya yoluna başvurmadığına göre, bu gelişmenin ortaya koyduğu diğer bir gerek de şudur: Yeni abonelerimiz, eski okurlarımızın çevrelerine Dergi'yi okunmalarını salık vermelerinden kaynaklanmaktadır. Hemen belirtelim ki, Dergi, gösterilen bu ilgi ve güvene yaraşır olmaya çalışacak ve okurlarını aydınlatma görevini amacından sapmadan sürdürecektir.

Öte yandan, bu sayıda yer alan yazıları, her zaman olduğu gibi ilgiyle izleyeceğinizi sanıyoruz. Gerek «Ekonomik Yorumlar» bölümü gerek diğer yazılar, birbirlerini tamamlar nitelikte olup, ülkemiz ekonomisiyle ilgili güncel konular üzerinde ileri sürülmüş görüşleri ve önerileri içermektedir.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

HAZİRAN 1981

YIL : 18

SAYI : 6

75 LİRA

IDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No. 17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11
• YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy-İstanbul • AÇIKLAMA: Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE: 900.— TL.; Öğrencilere 450.— TL. • İLAN FİYATLARI: Arka kapak 10.000.— TL., Kapak içleri 7.500.— TL., Tam Sayfa 5.000.— TL., Yarım Sayfa 2.500.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI: Met/Er Matbaası; Çemberlitaş — İstanbul; Telefon: 28 28 90 • TARİHİ: 26 Mayıs 1981.

ODİB

Bizde 1 Numarasınız!

Diğer bankalarda herhangi bir numarasınız...

Evet, en büyük bankalarından biri değiliz. Ama yarım yüzyıllık tecrübesiyle size iyi hizmet veren bir bankayız.

Bizde sıradan bir hesap numarası değilsiniz.

Belirli, saygın bir isimsiniz.

Sizi, işinizi özellikleriyle bilen, ayrıntılarıyla tanıyan, güvenle danışabileceğiniz bir bankayız.

Odibank'ta diğer bankalardaki herşey var...

Fazlası da.

Sıcak bir dost çevresi, yalın ilgi, serviste sürat ve kolaylık....

Tercih etmez misiniz ?

Odibank 52 yıllık tecrübesiyle sizleri bekliyor.

Genç Türk Bankacılık Sistemi içindeki yarım yüzyıllık geçmişinin önemini, değerini bilerek.

Odibank
herhangi bir numara değil, 1 Numara olduğunuz bankadır.

ODİBANK

ORTADOĞU İKTİSAT BANKASI T.A.Ş.

"Bizde 1 Numara'sınız"

KUTLAMALAR ATATÜRK'E YAKIŞMALI

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

5 OCAK'ta sade, anlamlı bir törenle açılan Yüzüncü Yıl Kutlama Programları, Mayıs ayında son derece yüksek bir yoğunluğa ulaşmıştır. Bu programlarda yapılan konuşmalar ve kutlama çalışmaları, yayınlandığı 18 yıl boyunca Atatürk ilkelerinden en küçük ödün vermeden size hizmet etmeye çalışan Derginizce çok yakından izlenmektedir. Biz Yüzüncü Yıl'a girerken, 1980 içinde Atatürk ilkelerine ve özellikle O'nun ekonomik kalkınma stratejisine özel bir ilgi ve bazı yeni çalışmalarla katkıda bulunmaya çalıştık. Çünkü, 1979 sonunda ekonomimizin içine düşürüldüğü çıkmazdan, yine Atatürk'ün ekonomik modeliyle kurtulacağımıza inanıyoruz. Ve çünkü, ekonomik politikada 1974'den sonra yapılan akıl-dışı uygulamaların; O'nun akla, mantığa ve sağduyuya dayanan bilimsel yaklaşımından çok uzaklarda olduğunu biliyor ve «Ekonomik Yorumlar»ımızda bu yanlış uygulamaların tehlikelerini göstermeye çalışıyoruz. Üzülerek belirtelim ki, bu uyarılar, 1980'den önceki hükümetleri fazla etkilememiştir. Özellikle 12 Eylül'den sonraki uygulamalar, Atatürkçü ekonomi öğütlerinin gereklerini yerine getirdikçe, ekonomimiz güçlenmektedir. Atatürk'ün ekonomik öğütleri arasında; «devlet bütçesi dengesi», «enflasyonsuz para politikası», «dış kredilere muhtaç olmayan bir dış ödemeler dengesi» ve «pazar ekonomisi kurallarına egemenlik sağlanması» yönünde atılan

her adım; ekonomimizi sağlığa kavuşturmaktadır. Bu öğütlere uygun önlemler tamamlandıkça, 1981 sonunda ekonomimizin, temelde var olan büyük gücünü kazanacağı görülecektir; ve yine görülecektir ki, O'nun ekonomik öğütleri, bizi ölümden 43 yıl sonra kurtaracak büyüklüktedir.

Derginiz, 1981 içinde henüz Atatürk için bir özel sayı çıkarmak, özel bazı yazılar yayınlamak, O'nun anısına bir konferans düzenlemek gibi bir çalışma yapmamıştır; ve bu durum bazı okurlarımızca yadigar olabilir. 18 yıldır Atatürk ilkelerine bu kadar bağlı kalmış ve son iki yılda oldukça yoğun yayın yapmış bir Dergi, bu yıl neden özel bir çaba göstermemiştir?

Bu kararımızın temel nedeni, 1931'e girince kadar bu konudaki görevimizi önceden yapmış olmanın huzuru içinde bulunmamızdır. Daha önce iki «Ekonomik Yorumlar»ımızı ve çok sayıda makalemizi, O'nun ilkelerine ayırmış; «Atatürk'ün Ekonomik Politikası» kitabını da yayınlamış bulunuyorduk. Ve umuyorduk ki 1981'de düzenlenecek toplantılarda, sunulacak bildirilerde ve yapılacak konuşmalarda; daha önce yayınlanmamış, orijinal çalışma ve araştırma sonuçları bulup, bunları değerlendirebilecektik. Yılın ilk beş ayında pek çok toplantı izlediğimiz ve sütunlarımızı bu tür çalışma sonuçlarına açık tuttuğumuz halde, hâlâ bir beklenti içerisindeyiz. Yıl sonuna kadar bu kararlarla bekleyeceğiz ve Kasım sayımız-

da bu çalışmalarını bir «Ekonomik Yorumlar» toplantımızda değerlemeye çalışacağız.

Yüzüncü Yıl nedeniyle yapılan bazı faaliyetlerin ve düzenlenen bazı toplantıların O'nun yüce ismine ve aziz anısına layık olmadığını söylemek zorundayız. Bu sakıncalı faaliyet ve toplantılara son vermenin Ulu Önder'imize saygının temel koşulu olduğu inancını taşıyoruz :

1 — Kutlama Programları içinde düzenlenen faaliyetlerin çok iyi hazırlanması ve yönetilmesi gereklidir. İlle de her kuruluşun bir seminer, konferans, ya da sempozyum düzenlemesi gerekli değildir. Konusu belirtilmeden, aynı konuda çok sayıda konuşmacıyı bir arada konuşturarak tekrara zorlayan seminer ve konferanslar, O'nun anısına zarar vermektedir. Atatürk'ün çalışma alanları ile uzaktan, yakından ilgili olmayan konularda düzenlenen toplantıların «Yüzüncü Yıl Toplantısı» diye adlandırılarak yapılmasından vazgeçilmelidir.

2 — Düzenlenen seminer, konferans ve sempozyumlarda Atatürk'ün söz ve eylemleriyle ilgili orijinal çalışmaları olan ve yeni bir şeyler söylemesi beklenen uzmanların çalışma sonuçlarının ele alınması sağlanmalıdır. Aynı anıları, çok yayınlanmış ve birçok kişi tarafından çok dinlenmiş olayları, üst üste çok kişiye söyletme, dinleyenler üzerinde çok olumsuz etki yapmaktadır. Atatürk'ün anısına yapılabilecek en büyük saygısızlıklardan biri budur. Üzülerek belirtilmelidir ki, Radyo ve Televizyon'da düzenlenen programlardan çoğu bu özelliktedir.

3 — Kamu kurumlarının da katıldığı yoğun bir büst, heykel, fotoğraf, rozet (vs.) furyası içinde yaşıyoruz. Bu furyanın, halkın kendi istek ve kararıyla yapılanları dışında olanları önlenmeli, Ata'mızın bazı ucuz propaganda malzemeleriyle yaşatılmasına çalışılmamalı ve bu tür faa-

liyetlere devlet kesinlikle katılmamalıdır. Devletin Kutlama Komitesi'ne bağışlanan bütün fonlar, Ata'mızın aziz anısına uygun yücelikte bir Kültür Merkezi'nin yapımına, o merkezde Atatürk'le ilgili bütün eserleri ve T.B.M.M. tutanaklarını içine alacak büyük bir kütüphanenin yapılmasına harcanmalıdır. Büst, heykel, fotoğraf, rozet gibi küçük hatırlatıcıların, halkın özel çabasıyla yapılması ve kullanılması, yeterli görülmelidir. Böyle yapıldığı takdirde, Ata'sına içten sevgiyle bağlı olan halkımız, bu alanda O'nun anısına saygılı çalışmaları kendiliğinden yapacaktır.

4 — Radyo ve Televizyon programlarının yukarıda sergilenen anlayış çerçevesinde titiz bir denetimden geçirilmesi, kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Şimdiye kadar yapılmış programların gözden geçirilmesi, bu programlar içinde «yeni»lerin çok az olduğunu gösterecektir. «Eski»lerin sık sık tekrarlanması, «Atatürk Düşüncesi»nin yaygınlaştırılması temel amacına zararlı olmaktadır. Örnek olarak belirtelim ki, Radyo ve TV'da hâlâ Atatürk'ün en büyük devrimlerinden biri olan «Ekonomi Devrimi»ne henüz yer verilmemiştir. «Yarım Yüzyıldan Çizgiler» programı bu alanda bazı önemli yenilikleri içermektedir. Ancak, Atatürk döneminin büyük ekonomik başarılarıyla Atatürk'ün ilgisi kurulmalı ve O'nun Ekonomik Modeli halka iyice anlatılmalıdır. «Beni Hatırlayınız» programında çok az «yeni» vardır. «Atatürk'ten Anılar» programı, çoğunlukla «Atatürk Düşüncesi»nin halka anlatılması açısından çok az yarar sağlamaktadır. Bu değerli TV zamanlarının, Atatürk'ten «büyük» anılara yer veren programlara ayrılması sağlanmalıdır.

5 — Konferans, seminer, sempozyum gibi bilimsellik iddiasıyla yapılan programlar ile Radyo ve TV programlarında, konuşmacıların «Atatürk Devrimleri»ni bütün dönemlerde savunmuş ve bütün dönemlerde bu

devrimlerin yaşatılmasına çalışmış kişilerden seçilmesi, çok önemlidir. Yüzüncü Doğum Yıldönümü ve 12 Eylül Yönetimi'nin etkisiyle bu alanda şöhret sağlamak isteyen fırsatçılara bu programlarda yer verilmesi, O'nun anısına yapılan önemli saygısızlıklardandır. Bu programları düzenleyenler, seçimleri daha titiz biçimde yapmalıdırlar. Çünkü son günlerde «hızlı Atatürkçü»ler olarak ortaya çıkanlar, bu konu ile ilgili uzun zaman alan çalışmalarını olmadığı için, yapılan konuşmalar, çoğu kez, Atatürk'ün aziz anısına uygun olmamakta ve faydadan çok zarar getirmektedir. 1974 - 1980 arasındaki siyasal ve toplumsal kargaşalık içinde, Atatürkçülüğü savunmanın türlü sıkıntılara rağmen bu alandaki çabalarını eksiltmemiş kişilerin hem içtenlikleri, hem de bu alanda derin araştırmaları vardır. Konuşmacıların bu değerli kişiler arasından seçilmesi sağlanmalıdır.

«Atatürk Düşüncesi»; sosyal, siyasal ve ekonomik devrimleriyle, 1923-1938 arasındaki uygulamaları içinde O'nun bize gösterdiği örnekler ve Atatürk döneminde alınan büyük sonuçlarla; gücünü, kanıtlanmış olan bir çağdaşlama yoludur. Bu devrimlerin O'nun istediği biçimde uygulanmasını sağlamak, bizi bütün sıkıntılarımızdan kurtarabilecek yüceliktir. Ölümünden 43 yıl sonra ülkesine bu çapta hizmet edebilen önderlerin sayısı Dünya ülkelerinde çok azdır. Hatta O'nun devrimleri, toplumsal yaşantısının bütün yönlerinde Dünya'nın gelişmemiş ülkelerine bir «Kalkınma Modeli» olarak örnek verilebilir.

«Atatürkçü Kalkınma Örneği»ni bu özellikleri ve yüceliği ile az sayıda üstün kaliteli çalışma sonuçlarıyla halkımıza ve bütün Dünya'ya anlatmak zorundayız. Yüzüncü Yıl Kutlamaları'nın bu işi başarması, bizim için büyük bir fırsattır. Bu fırsat iyi değerlendirilmelidir.

Atatürk'ün en önemli devrimle-

rinden biri olan, ama O'nun ölümünden sonra en çok ihmale uğrayan, «laiklik» üzerinde 1938'i izleyen yıllarda yapılan çalışmalar, son derece yetersiz görülmelidir. Aydın din adamlarımız ve toplumbilimcilerimiz, Atatürk'ün önerdiği örneklerden esinlenerek, ülkemizde «Laiklik Devrimi»ni tamamlayacak olan bir «Din Devrimi»ni de gerçekleştirmenin yollarını bize göstermelidirler. Kutlama çalışmalarında henüz bu alanda yapılmış tutarlı bir çalışmayı göremiyoruz.

İkinci bir örnek olarak, Atatürk'ün Dünya'da eşine az rastlanan bir «alt-yapı devrimcisi» olduğunu gösteren çalışmalar, hâlâ çok az ya da bilinileri tekrarlar özelliğindedir. Yüzüncü Yıl'da, bu konuyu ilerde tartışılmayacak biçimde ortaya koymak gereklidir.

Aslında Atatürk'ümüz zor anlaşılır bir önder değildir. Görüşlerini tartışmaya izin vermeyecek biçimde belirtmiş, uygulamış ve örneklemiştir. Böyle olduğu halde, yapılan bazı toplantılarda Atatürk'ün kişiliğini, ideolojisini, uygulamalarını yorumlarken yapılan gereksiz tartışmaları anlamsız buluyoruz. Tartışma yerine, O'nu anlatmaya çalışmalıyız. O'nu anlatacağımıza, kendi kişisel görüşlerimiz için O'ndan destek aramaya çalışmanın, bilimsel çalışmayla ne ilgisi vardır?

«Atatürk Düşüncesi»ni, O'nun kendi kaleminden «Vatandaş İçin Medeni Bilgiler» kitabından okumak ve anlamak mümkündür. Bu kitap, küçük Türkçeştirmelerle günümüz dilinde yeniden onbinlerce basılmalı, okullarımıza Yurtbilgisi olarak yeniden konulmalı ve dikkatle okutulmalıdır. Yüzüncü Yıl Kutlamaları içinde bu da henüz yapılmamıştır.

Yüce Atatürk'e büyük eserler ve çok değerli çalışmalar yaparak saygı göstermeliyiz. Ucuza, üstünkörü çalışmadan, küçük işlerden O'nun ne kadar nefret ettiği hiç unutulmamalıdır.

İŞ ÇEVRELERİNE DUYURU

AMERİKA'DA İŞBİRLİĞİ YAPABİLECEĞİNİZ GÜÇLÜ BİR GRUBUZ

İş alanında başarının en önemli unsuru şüphesiz yetişmiş insan gücüdür. Bizler, Amerika içinde Ticaret Hukuku, Borsa Bankerliği ve çeşitli Mühendislik dallarında başarılı uzmanlarız. Geniş tecrübemiz ve yaygın temas olanaklarımızla Türk iş çevrelerine son derece cazip iş imkânları sağlayabileceğimize inanarak, İş adamlarımıza, Sanayicilerimize, Borsa Bankerlerimize aşağıdaki hizmetleri öneriyoruz :

- Amerika'daki her türlü hukuki işlemleri adınıza yürüterek bunlarla ilgili hukuk danışmanlığı yapmak.
- New York ve dünyanın diğer borsalarındaki sermaye piyasası, para piyasası, altın piyasası hareketlerini; faiz hadlerini yakından takip edip, ilgililere uyarıcı bilgileri zamanında sağlamak.
- Hisse senedi ve tahvil çıkartmak yoluyla sermaye birikimine gitmek isteyen kuruluşlara danışmanlık hizmetleri vermek.
- Yatırım Bankerliği "Investment Banker" kurmak veya kurulmuş bankerleri, Batı'da tatbik edilen son metodlarla, en kârlı bir şekilde işler hale getirmek.
- Her alanda gerekli ileri teknoloji ve "know how" kaynağını bulmak, değerlendirmek ve bu konudaki iş görüşmelerini adınıza yürütmek.

Broşürümüzü lütfen aşağıdaki adresten isteyiniz.

P.O. Box 34
Wall Street Station
New York, N.Y. 10005
U.S.A.

...İSTANBUL BANKASI.. MÜŞTERİYİ İHRACATÇININ.. AYAGINA GETİRİYOR...

Günlük İhracat Bülteni

Şimdi İstanbul Bankası ihracata eşsiz bir katkı sunuyor. "Günlük İhracat Bülteni" İstanbul Bankası ihracatçıya hazır müşteri buluyor.

Dünya pazarında Türk ürünü isteyen bütün müşteriler Günlük İhracat Bülteni'nde! Adlarıyla .. adresleriyle .. ihracat birim fiyatlarıyla!

Artık ihracatçı müşteri aramıyor. İstanbul Bankasına gidiyor. hiç bir ücret odemeden Günlük İhracat Bülteni alıyor. Malının müşterisini Günlük İhracat Bülteni'nde buluyor.

İstanbul Bankası ihracata, bir bankadan beklenenden fazlasını veriyor.*
Hazır müşteriye mal satacak ihracatçıları bekliyor

**İSTANBUL
BANKASI**

* İhracatın her döneminde sunulsuz destek...
72 Faizle İhracat Kredisi!

ekonomik göstergeler

	1979	1980	1981		
			Ocak	Şubat	Mart
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	651.1	1161.4	1161.4	940.1	918.9
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	182877	278615	275080	287415	268250
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	382138	655183	657486	678264	680474
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	91740	168734	186292	195217	218054
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	490017	813926	750122	796575	
Ticari	155976	285425	229563	233804	
Tasarruf	235871	392799	389367	422364	
Vadesiz Tasarruf	144493	195934	185189	183821	
Vadeli Tasarruf	91378	186865	204178	238543	
Resmi	50925	86343	90993	85842	
Bankalar	45916	55305	45536	50952	
Diğer Mevduat	1329	4054	3663	3913	
Toplam Krediler	456601	802725	759769	774988	
Tarım	115946	196423	200049	205484	
Kalkınma Bankaları	23831	42725	43095	44400	
Küçük Esnaf ve Sanatkar (Meslek)	28088	37239	38039	38954	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	13303	18256	15423	15516	
Denizcilik	3892	3897	
Ticari, Sınai, sair	271365	500853	451503	458789	
(ihtisas Kredileri Dışında)					
İller Bankası	9067	7229	7468	7948	
PARA ARZI (milyar TL.)	453.3	709.8	685.1	684.5	697.6
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toplan Eşya Fiyatları İndeksi	1577.8	3071.4	3211.2	3283.4	3256.6
Gıda Maddeleri ve Yemler	1349.0	2768.3	2938.6	3041.2	2988.1
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	1959.1	3576.6	3665.7	3686.9	3704.2
İstanbul Geçinme İndeksi	1907.5	3339.5	3453.5	3508.0	3531.7
Ankara Geçinme İndeksi	1500.2	2799.3	2690.1	2938.7	2953.4
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	5064.5	7667.3	773.9	1622.9	2297.9
Dışsatım	2261.2	2910.1	410.6	717.1	1021.4
İşçi Dövizleri	1691.7	2071.0	134.8	279.8	417.8

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmeli (kümülatif)'dir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN
- Prof. Dr. Demir DEMİRGİL
- Prof. Dr. Emre GÖNENSAY

YÖNETEN :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

Ekonominin genel durumu. İstikrar politikasının hedefleri açısından gelişmeler. Bazı öneriler.

ALKİN — Bugünkü tartışma konumuz, ekonomide istikrar politikasının hedefleri açısından gelişmeler. Belli sanayilerin güç durumunda bulunması nedeni olarak talep darlığından bahsediliyor. Bu sorunun çözümü için tekrar para musluklarının açılması, bu yoldan talebin canlandırılması önerileri tartışılıyor. Bizler de bu konular üzerinde tartışacağız. Önce Sayın DemirgİL'den ekonominin durumunu olabildiği kadar sayısal verilerle açıklamasını rica edeyim.

AYSAN — Efendim ben bir şey daha ekliyebilir miyim? Haziran'a kadar fazla dert yok. Mevsimlik durgunluk içinde enflasyon kontrola alınabilir. Asıl Temmuz'dan sonra neler olabilir ve bunun için de ne tedbirler alınmalıdır? Onun üzerinde de biraz duralım.

para alanında olumlu gelişmeler görülüyor

DEMİRGİL — 24 Ocak 1980 kararlarının en olumlu etkileri para sahasında görülmüştür. Yıllardan beri Merkez Bankası fonksiyonlarını yerine getirmemiş, bütçe açıklarını ve KİT'lerin zararlarını ve açıklarını finanse eden, parasal bir plandan yoksun bir kurum olarak çalışmıştır. İlk defa 1980 içinde ve özellikle 1981 yılında Merkez Bankası'nın ekonomiyi yönlendirme görevlerini yerine getirmeye başladığını görüyoruz. Bir parasal plan yapılmış ve bu uygulamaya konmuştur. Mart 1981 sonu itibariyle yıllık emisyon artış oranı % 32,6'dır. Bunu sağlamak için de 1981'in ilk üç ayında emisyon % 3,7 oranında azaltılmıştır. Halbuki geç-

miş yıllara baktığımız zaman 1978'de aynı dönemde ilk üç ayda % 4,5 emisyon artışı, 1979'da % 10 emisyon artışı 1980'de de % 0,2 artış vardır. 1981'de ise % 3,7 oranında azalma görüyoruz. 1980 yılının son ayında da emisyon % 0,4 azalmıştı. Halbuki evvelki üç yılda artış; 1977'de % 5,4 - 1978'de % 10,1 - 1979'da da % 19 olmuştur.

ALKİN — Acaba yıl sonu itibarıyla artışlar olağan mı? Yani ek bir çabayla mı 1980 yılı sonunda para arzı sabit tutuldu? Daha önceki yıllarda son üç aylık artışlar olağan artışlar olarak nitelenebilir mi?

DEMİRGİL — Efendim, hatırladığım kadari ile emisyon Temmuz, Ağustos ayından itibaren artmaya başlar. Bu eğilim, kamu kesiminde açıkları kapatmaya yönelik bir uygulama olduğu için olağan hale gelmiştir. Bu itibarla 1980'in sonunda böyle bir daralmanın olması ve bunun 1981 yılının ilk üç ayında da devam etmesi, bir yerde bugüne kadar mevcut olmayan bir disiplinin Merkez Bankası'nın bu nevi faaliyetlerine girmiş olduğunu gösteriyor. Bu arada Merkez Bankası'nın kredilerinde de bir plan dahilinde azalma göze çarpmaktadır. 1980 yılında % 71,5'e kadar yükselmiş bulunan Merkez Bankası yıllık kredi artışı Mart 1981 sonunda % 49'a inmiştir. Üç aylık Merkez Bankası kredi gelişmeleri yakından izlenirse, aşırı bir daralmaya gidildiği anlaşılmaktadır. Banka kredilerinde üç ayda hiç bir artış olmamış, Mart sonunda 12 aylık artış % 36'ya inmiştir. Aynı dönemde fiyat artışları da bu orana yakın bir orandadır. Bu itibarla Merkez Bankası kredilerinde reel bir artış olmadığı göze çarpmaktadır. Kamu kredilerinde üç ayda % 6,3 oranında artış olmuştur. Artış, Hazine'ye kısa vadeli avanstın kaynaklanmaktadır. Üç ayda Hazine avanslarında % 15,6 artış, KİT kredilerinde % 2,2 azalma, Hazine kefaletini halz bono-

larda % 1,1 oranında azalma olmuştur. Böylece 12 aylık gelişme şeklinde ifade edilirse, KİT'lerin kredilerinde yıllık % 32'lik bir artış olmuştur; bu gelişmeye fiyat artışlarının gerisinde kalmıştır. Buna karşılık Hazine kısa vadeli avanslarında % 100'e yakın bir yıllık artış karşısındayız. Üç ayda 30 milyar liralık avans verilmesi, vergi kanunlarındaki değişikliklerin henüz etkilerini yapmadıklarını göstermektedir. Buradaki durumun geçici olduğunu ve 1981 yılı zarfında Hazine avanslarında makul bir artış olacağını ve bu artışın üstüne çıkılmıyacağını tahmin etmekteyim.

ALKİN — Bu tahmine nasıl vardınız?

DEMİRGİL — Merkez Bankası'nın genel olarak şimdiki kadar zikrettiğim politikasını belirli bir plan dahilinde yürüttüğü görülmektedir. Bu politikanın Hazine avanslarına da uygulanacağı kanaatindeyim. Bankacılıkla ilgili olarak diğer olumlu bir gelişme olarak nitelediğim Temmuz'da başlatılan uygulama etkilerini göstermeğe devam ediyor. 1981'in ilk on haftasında tasarruf mevduatı % 18,6 artış kaydetmiştir. Vadeli tasarruf mevduatında artış % 41,9'dur. Mevduat sertifikalarındaki artış ise % 94,5'dir.

tasarruf mevduatında reel artış başladı

ALKİN — Burada bir noktaya işaret edeceğim. Geçen yılki mevduat artışının aslında reel artış değil, aksine azalış olduğunu ileri sürenler var. Oysa bu senenin ilk üç ayında genellikle vadeli tasarruf mevduatındaki artışın fiyat artışlarının üstüne çıktığı, böylece bu yıl başından itibaren vadeli mevduatta reel artışların olduğu söylenmektedir.

DEMİRGİL — Efendim, bu mevzuda yaptığım basit bir inceleme so-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta soldan sağa doğru; Prof. Dr. Demir Demirgil (Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Mustafa A. Aysan (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Emre Gönensay (Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi) ve Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi); tartışma sırasında bir arada görülmüyorlar...

nunda ortaya şu çıkıyor : Analizli yıllık yaptığımız takdirde, esasında 1980 yılında reel olarak tasarruf mevduatının azalmış olduğu gözükmektedir. Ama 6'şar aylık analizler yaptığımız takdirde, uzun yıllardan beri, yani en azından 1975'in sonundan itibaren negatif olan tasarruf mevduatının, 1980' in ikinci altı ayında reel anlamda arttığı gözlenebilir. Şöyle ki, Haziran 1978'de % 2,4 gerileme, Aralık 1979'da % 17,3 gerileme, Haziran 1980'de yani 1 Temmuz kararlarından evvel %23,6 gerileme, fakat Aralık 1980'de % 12,3 bir reel artış gözükmektedir. Bu itibarla reel artış Temmuz kararlarından hemen sonra kendisini göstermiştir kanaati vardır ve bu 1981'de de devam etmektedir.

ALKİN — Vadeli tasarruf mevduatındaki genişlemenin hiç olmazsa trend olarak tasarruflardaki genişleme eğilimini gösterdiğini varsayarsak, 1980 yılında milli gelirde net bir azalma olduğundan, tasarruflarda da reel

anlamda bir azalma olduğu biçiminde yorum yapılabilir. Ancak, reel tasarruf mevduatı artışının 1976'dan itibaren negatif olması, gelirden çok faiz üzerinde dikkatleri yoğunlaştırıyor. Çünkü 1976 ve 1977'de reel gelirde artış var, ama vadeli tasarruf mevduatında artış değil, reel anlamda bir azalış olmuş. Şu halde 1 Temmuz'dan başlayarak vadeli tasarruf mevduatında meydana gelen reel genişleme üzerinde falzın etkisi dikkate alındığında, Türkiye'de tasarrufların gelir değil, faiz elastikliğinin oldukça yüksek olduğu ileri sürülebilir mi?

DEMİRGİL — Efendim, ben bu mevzuda küçük bir yorum yapayım. Aramızdaki ifadeleri düzlüğe çıkartayım. Ben yalnız vadeli tasarruf mevduatından değil, toplam tasarruf mevduatından bahsetmişim. Fakat şu kadarını da biliyoruz. Tasarruf mevduatı içinde vadeli mevduatın oranı son yıllarda % 37'den Mart'ın sonunda % 56'ya kadar çıkmıştır. Onun için

çok büyük bir kompozisyon değişikliği karşısındayız. Bu itibarla en azından vadeli mevduatın, faiz oranlarındaki değişmelerin fonksiyonu olarak artmış olduğu söylenebilir. Bu arada reel tasarruf mevduatındaki gerilemeler daha ziyade gelirle bağlantılı olmaktan çok, enflasyonun şiddetlenmesi ile bareber belirli bir geliri olanların bu gelirlerini tasarruf mevduatı olarak değil fakat diğer alternatif varlıklar halinde tutma eğilimlerinden kaynaklanabiliyor. Bu itibarla reel tasarruf artışının negatif olması bir yerde anlaşılabilir bir sonuçtur. Bu arada elbette 1980'in ikinci yarısında reel olarak artmış olmasının bir yerde enflasyonun biraz azalmış olmasına, özellikle 1981'in ilk üç ayındaki gelişmelere bağlamak mümkündür.

faiz politikasının olumlu etkisi : para çarpanı yükseliyor

GÖNENSAY — Bu konuda benim bazı hesaplarım var. Başka yönden bakıyorum, başka hesaplamalar yapıyorum, fakat aynı şeyleri teyid ediyorum. Müsaade ederseniz onlar üzerinde durayım. Bir kere faizlerin tesirini mevduatın kompozisyonunda görmek kabil. Ben Sayın Demirel gibi tasarruf mevduatının içerisinde vadeli - vadesiz ayırımına değil, toplam mevduat içerisindeki vadelinin oranına baktım. Bu oran Türkiye'de geleneksel olarak senelerden beri % 20 civarındadır. Yani ticari mevduat ile tasarruf mevduatının toplamı içerisinde vadeli tasarruf hep %20 oranında olmuştur. 1 Temmuz 1980'den sonra bu oran artmağa başlamıştır. Şimdi Mart ayının içerisinde %35'e yükselmiştir. Şubat 1981'den sonra mevduat faizlerinin %50'ye çıkmasıyla en büyük sıçrayışını yapmıştır. Yani çok kısa bir zamanda, 1,5 ay içerisinde %

35'e kadar yükselmiştir. Faiz politikasının tesirini burada görüyoruz. Bihassa enflasyon temposunun azalacağı inancı yaygınlaştıkça, son aylarda vadeliye süratli bir kayış olmaktadır. Bu çok müsbet ve faiz reformunun beklenen, umulan neticelerinden biridir. Yılın ilk üç ayında çok enteresan bir gelişme var. İsterseniz onu da zikredeyim: Emisyon azalıyor, emisyonunda % 5,5 bir gerileme var. Dar kapsamlı para arzında, yani bilfiil tedavül eden banknotlar ve vadesiz mevduatı kapsayan para arzında da % 5,2 gerileme olmuş. Fakat vadeli mevduatı kattığımız para arzı, geniş para arzı M2'de % 4 bir artış var. Son derecede müsbet bir gelişme. Yani vadeli ile vadesizin arasındaki kaymayı bir tarafa bırakırsak, emisyonun dışında daha fazla bir kaynağın bankaya geldiği görülüyor. Yani biz iktisatçıların klasik olarak «Para Çarpanı» dediğimiz katsayı 1980'in sonunda 1.81 iken Mart'ta 2'ye yükselmiş.

AYSAN — Para çarpanını tanımlar mısınız?

GÖNENSAY — Para çarpanı, geniş anlamlı para arzının Merkez Bankası parasına, yani rezerv paraya bölünmesi ile meydana çıkan orandır. Yani Merkez Bankası'nın emisyonunun ve mevduat karşılıklarının, mevduat ve banka parası yaratma gücü yükseliyor. Müsbet bir gelişme. Demek ki emisyonun, yani Merkez Bankası'nın para yaratmasının dışında ekonomideki kaynaklar bankalara doğru kayıyor. Bu sonuç, yine faiz reformundan beklediğimiz çok müsbet bir gelişme. Tarihî perspektifine baktarsak, 1942 senesinde yani İkinci Dünya Savaşı'nın hızlı enflasyonunda 1 imiş para çarpanı. Ondan sonra 1959'a doğru sürekli şekilde yükselmiş. 1959'da 2 olmuş. 1965'e kadar 2 seviyesinde kalmış. 1965-1970 arasında 2'nin üstüne çıkmış, 2,25 olmuş. 1970'den 1976'ya kadar enflasyon hızlandıkça 2'nin altına doğru düşmeğe

başlamış ve 1979'da 1,74'e kadar düşmüş. Şimdi çok kısa bir süre içerisinde tekrar 2'ye sıçradığını görüyoruz. Bence bu sonuç faiz reformunun, faizin serbest bırakılmasının en olumlu sonuçlarından biri. Mevduat - emisyon katsayısına da bakabiliriz. O da 2,17 imiş, 2,38'e yükselmiş. Sadece bankalardaki kaynakların vadeliye kayması değil, emisyonun dışında ekonomideki kaynakların parasallaşması, nakitleşmesi, bankalara kayması son derecede müsbet bir gelişmedir.

ALKİN — Parasal gelişmeler dışında üretimle ilgili veriler yayınlandı mı?

AYSAN — Talebi canlandırma önerilerine ne diyorsunuz? Ne zaman para basmaya başlasınlar? Para basın da kurtulalım, diyorlar.

DEMİRGİL — Efendim, aslında biraz evvel Merkez Bankası'nın bankalara olan kredi artışlarının sıfır olduğunu söyledim. Fiyat artışlarının devam ettiği bir dönemde bankalara sağlanan dispoñibilitelerin biraz artırılması gerektiği kanaatindeyim.

AYSAN — Evet 13 Şubat'tan 27 Mart'a kadar 6 milyar azalmış.

ayak fren den kaldırılmalı mı?

DEMİRGİL — Aynı kanaatteyim ve kredi artışlarının da daha ziyade Hazineye verilen avanslardan olduğunu tebaruz ettirdim. Hâlbuki artık Merkez Bankası'nın bundan sonra ekonominin ihtiyaçlarını düzenleyen bir kurum olarak çok anl duraklamalar yapması gerektiği kanaatindeyim. Bir yerde öyle anlaşılıyor ki, enflasyonu durdurmak hususunda sağlanmış olan başarılar, frene basılmış olan ayak fren den kalkmasını sağlamıştır. Yani başarının devam etmesi bu şekilde sağlanıyor. Ben lü-

zumsuz bir daralmaya gidilmiş oluyor kanaatindeyim.

Son olarak yıllık mevduat artışları ile ilgili bilgilere, müsaade edilirse, biraz rakamsal llavelerde bulunayım. Bir kere 1981'in ilk 10 haftasında tasarruf mevduatı % 18,6 artış kaydetmiştir. Vadeli tasarruf mevduat artışı % 41,9'dur. Mevduat sertifikalarında küçük sayılardan başlandığı için artış % 94,5'tir. Vadeli tasarrufta artış % 34,8'dir. Buna karşın

Prof. Dr. Demir DEMİRGİL

vadesiz tasarruf mevduatında % 2'lik, vadesiz ticarî mevduatta da % 7,4'lük gerilemeler olmuştur. Mart'tan Mart'a bir inceleme yapmak gerekirse, toplam mevduat artışı % 67,7'dir. Tasarruf mevduatı % 71,7, vadeli mevduat % 148 artmıştır; vadesiz ticarî mevduat % 45,4 artış kaydetmiştir. Bu arada üretim hakkında şu kadarını söylemek mümkündür. Her ne kadar elimizde daha 1980'in bütün üretim rakamları mevcut değilse de, üretimde geçen yıla nazaran bir hareket mevcuttur, ama stoklar artmağa devam etmektedir kanaatindeyim. Bu arada üretim konusunda bir gösterge olan ithalatın 1980 yılında oldukça yüksek

bir düzeyde, yani son rakamlara göre 7,6 milyar dolar civarında gerçekleşmesi anlamıdır. İthalata oldukça bağlı bulunan birçok sahalarda, talep bakımından değil fakat girdi bakımından, üretimin artması için gerekli şartlardan birinin yerine gelmiş olduğu görülmektedir. Fakat iç talep darlığı devam etmektedir. İhracatın Ocak-Şubat aylarında belirli bir şekilde canlanma ile 400 milyar dolar civarında bir artış kaydettiğini ve 1981'in 1980'den daha başarılı bir ihracat performansı göstereceğini söylemek mümkündür. Benim söyleyeceklerim şimdilik bunlardan ibarettir.

ALKİN — Sayın Gönensay, size hemen bir soru sorayım. Ekonomide bir para darlığı yahut bir talep darlığı var. Bundan belli sanayi kollarının olumsuz etkilendiğini biliyoruz. Buna karşı 1981 yılının parasal genişleminin programlanması önerilmektedir. Örneğin, bu önerilere göre, % 40 enflasyon hızı yıl sonu itibarıyla makul bir enflasyon hızıdır. Reel olarak Gayri Safi Milli Hasıla'da da % 3 artış olsa, bu % 43'lük genişlemeye göre bir para arzı programlaması mevsimlik hareketler dikkate alınarak yürütülebilirse, talep darlığı atlatılabilir. Sonuna kadar frene basarak enflasyonun hangi hıza kadar ineceğini merakla gözlemek yerine, bu şekilde bir parasal programlamanın daha sağlıklı olacağı ileri sürülmektedir. Buna karşılık böyle bir uygulamanın enflasyonist bir spiral yaratacağını ve enflasyonu yeniden hızlandıracağını, yıl sonu itibarıyla % 40 enflasyon hedefine göre bir parasal programlama yapıldığında enflasyon oranının % 40'ın çok üzerine çıkmak ihtimalinin bulunduğu ileri sürülenler de var. Sizin bu konuda görüşünüz nedir? Ayrıca böyle bir parasal programlamayı Merkez Bankası yürütebilir mi? Örneğin, bütçe gelirleri tam olarak bütçe harcamalarını karşılarsa, Merkez Bankası bu operasyonu nasıl gerçekleştirecek?

gelişmeler ve koşullar iyi değerlendirilmeli

GÖNENSAY — Efendim, hakikaten ekonomi politikasının çok hassas bir noktasındayız. Ekonomi politikasının sanat diyebileceğim bir noktasındayız. Ekonomiyi canlandırmak gerekir mi? Canlandırıcı para-kredi politikaları tatbik etmenin zamanı mıdır? Zamanı ise bunlar ne ölçüde tatbik edilmelidir? Hakikaten çok hassas ve kritik bir nokta. Buna cevap vermeğe çalışmadan evvel, isterseniz bazı hususların üzerinde durayım. Türkiye'de çok önemli üç şart değişti benince. Birincisi, 10 seneden beri giderek her sene hızlanan enflasyon ilk defa bu sene yavaşladı. Bunun iş hayatına bir tesiri var. Hızlanan enflasyon her zaman her şeyi daha pembe gösterir. Yapılan hatalar hata gibi gözükmez. Rahat bir genişleme havası içerisinde bir takım yanlışlıklar yapılırsa dahi, enflasyon bunları düzeltir. Enflasyon birden yavaşladığında da bunun tam tersi olur. İş hayatında çekilen sıkıntının bir kısmı burdan gelmektedir. Bunu idrak etmek lazım. Bu havayı değiştirmenin tek çaresi enflasyonu tekrar hızlandırmaktır. Bu da mümkün değildir. Onun için iş hayatı bu şart değişikliğini iyi değerlendirmelidir. İkincisi, sizin de sorularınızda üzerinde durduğunuz gibi, bütçenin bu sene hakikaten denk olma ihtimali vardır. Bu da çok önemli bir değişikliktir. Bütçe denk ise Merkez Bankası geleneksel olarak bütçe açıklarına, Hazine açıklarına bağlı olarak para arzını artırırken, bugün artık konjonktür hakkında bazı kararlar vererek aktif bir para politikası izleme durumundadır. Bunu da Merkez Bankası çok iyi değerlendirmelidir. Üçüncü önemli değişiklik de, faiz hadlerinin son 25 sene içerisinde ilk defa müsbet olması. Yani beklenen enflasyon oranının üzerine çıkmasıdır. Enflasyon hususundaki beklentiler son

iki üç ay içerisinde değiştiği için, aslında faizlerin müsbet oluşu da bu son iki üç aya rastlar. Bu, çok süratli ve ani bir değişikliktir. Bunu da bankalar iyi değerlendirmelidir. Çünkü bankaların sanayile ve iş hayatına aktardıkları kredi maliyetleri çok yüksek olduğu için iş hayatında bir şok yaratmaktadır. Burada da bankaların bir mesuliyeti vardır. Bu şartı bankaların iyi değerlendirmeleri ve marjlarını asgaride tutarak parayı sanayile ve iş hayatına mümkün olduğu kadar ucuz aktarabilmeleri lazımdır.

Prof. Dr. Emre GÖNENSAY

Şimdi bu değişen şartları göz önünde bulundurarak ne yapmalıyız? Burada sizin de söylediğiniz gibi iki görüş var. Birinci görüş şöyle özetlenebilir: 1981 için nasıl olsa % 40 enflasyonu hedef almıştık; 12 ayda % 40 enflasyonu aşağı yukarı gerçekleştirdik; binaenaleyh hedefimizi değiştirmeyelim ve % 40'da tutalım; bu da bir nefes alma imkânı versin ve enflasyon frenlemesinin duraklatıcı etkisinden ekonomi kurtulsun. İkinci görüş de şudur: Enflasyon beklentileri psikolojisi azalıyor, enflasyon he-

defimizi % 40'ın daha altına doğru düşürelim. Şimdi bu iki görüşün dezavantajlı ve avantajlı tarafları var. Enflasyonu frenlemeye, enflasyon oranını düşürmeye sıkı para politikası ile devam etmenin avantajı, ihracata yönelmeğe başlayan ekonomide bu disiplinin sürmesi ve ihracat imkânlarının sürekli olarak iş hayatı ve sanayici tarafından aranması. Enflasyonun frenlenmesine devam edilirse, iç talep kısılmaya devam edilirse, canlanmayı ihracat yolu ile arama mecburiyeti devam edecektir. Bu da son derecede önemli bir noktadır. Gene bu politikanın lehinde şu söylenebilir: Enflasyon hedefimize vardık, biraz nefes alalım; diyen ülkelerde enflasyon süratle hızlanmış. Mesela Portekiz % 25 oranını hedef almışken enflasyonu % 17'ye düşürmüştür. Bu oranda bir sene daha kalalım demiştir, enflasyon tekrar % 40'a fırlamıştır. Öbür politikanın avantajı ekonomiyi canlandırmak. Enflasyonu % 40'da tutarak talebi canlandırmak, tabii ekonomiye bir ferahlama getiriyor. Enflasyonu sürekli frenlemenin tehlikesi de belki bunun dozunu kaçırıp çok aşırı bir durgunluğa ve iflaslara sebep olunmasıdır.

emisyounun talebe etkisi iyice hesaplanmalıdır

Bu alternatif politikaların avantajlarını ve dezavantajlarını karşı karşıya koyduğunuz zaman, masa başında karar vermek çok güç. Buna karar vermenin yolu bence Merkez Bankası'nın bir denemeye girişmesidir. Ekonomiyi canlandırıcı veyahut % 40'da enflasyonu tutmak için para musluklarının biraz açılması halinde, fiyatlarda ne gibi bir gelişme olacaktır? Sanayi ve iş hayatı derhal fiyat artırma salkine mi girecektir, yoksa talebin artması dolayısıyla reel cirosunu artırıp fiyatları sabit tutmayı mı tercih edecektir? Bunu an-

cak denemeyle bulabiliriz. Yani Merkez Bankası bence bu durumda çok hassas bir denemeye girişmelidir. Fiyatların hızlanma eğilimini gördüğü anda politikasını değiştirmelidir. Masa başında birşey söylemek güç; uygun politika ancak tecrübe ile bulunabilir kanaatındayım. Ama bence asıl önemli olan da şudur: %40 enflasyon hedef alınabilir veyahut alternatif olarak diyelimki % 25 alınabilir. Herhalde % 20, % 15 gibi hedef almak akıllıca bir iş değildir. Asıl önemli olan % 25 veya % 40 enflasyon hedefine göre nasıl bir para genişlemesinin lazım olduğunun hesaplanmasıdır. % 40 enflasyon ve % 3 de büyüme olarsa, ne boyutta bir para - kredi genişlemesi lazımdır? % 20-25 enflasyonu hedef alacaksa, gene % 3 büyüme hızı ile nasıl bir para arzı genişlemesi gerekmektedir, 1981 senesi içerisinde? Biraz evvel üzerinde durduğum gibi Türkiye'de para çarpanının değeri artıyor. Diğer taraftan faizlerin yüksek olması dolaşısıyla aşında tedavül sürati de artıyor. Merkez Bankası para politikasını ayarlarken bu iki faktörü hesap etmek mecburiyetindedir. Emisyonun etkisi hem para çarpanının değerinin yükselmesi dolayısıyla, hem de genel anlamda para arzının etkisi tedavül süratının yükselmesi dolayısıyla daha fazla abartılarak tesir edecekler talebe. Bunun çok ince bir hesabını yapmak lazım. Daha önce bu oranlar sabitti. Çünkü faizler dondurulmuştu. Şimdi faizler serbest olduğu için bu parametrelerde çok önemli değişiklikler meydana geliyor. İşte Merkez Bankası'nın bunları hesap edip, parasal planlamasını bu çerçeveye göre yapması lazımdır.

ALKİN — Sayın Gönensay, bu hesapları Merkez Bankası mı yapıp Hükümete önerirsin ve onay aldıktan sonra yürürlüğe koysun, yoksa hükümet mi -örneğin planlama kanalı ile- bu hesapları yapıp Merkez Bankası'na

öneride bulunsun? Hangisi bu dönemde daha pratik olabilir?

GÖNENSAY — Merkez Bankası'nın yapması akla daha yakın geliyor. Çünkü bu tatbikat, ihtisas kesbetmiş olmaları gereken bir konu. Hesaplamaların Merkez Bankası'nda yapılmasını daha doğru bulurum. Geleneksel olarak zaten bütün memleketlerde de bu tip para politikası Merkez Bankası ile Maliye Bakanlığı'nın işbirliğiyle oluşturulur.

ALKİN — Sayın Aysan, size bu konu ile ilişkili olarak iki soru soruyum. Size göre gerçekten ekonomiyi canlandırmak gerekiyor mu? Üretim ve istihdam üzerindeki olumsuz etkiler giderek boyutlarını genişletiyorlar ve Türkiye ekonomisi, enflasyonu durdurma pahasına bir durgunluğa doğru mu gidiyor? Bunun yanında bildiğim kadarıyla sizin bütün alanlarda faizleri serbest bırakmayı uygun gören bir fikriniz var. Böyle bir dönemde bunun bir yararı veya bir sakıncası olabilir mi? Siz yararına inanıyorsunuz tabii. Onu açıklar mısınız?

AYSAN — Ben bir yazıya başladım. «Aman dikkat! Enflasyon henüz durmadı.» diye. Yıllık hadlerde azalma var tabii. % 100'lerden, % 40'lara inilmiş 12 aylık dönemlerde. Bu iyi bir sonuç, büyük bir başarıdır. Bu başarı hem hükümeti hem de iş çevrelerini biraz heveslendirmiş benziyor, enflasyon durdu diye. Ben enflasyonun durduğu kanaatinde değilim. Çünkü Ocak ayı itibarıyla benim izlediğim, toptan eşya fiyatları genel indeksi hâlâ 12 aylık dönemde % 86 veriyor. Şubat'ta bu % 60 civarına düşebilir. Mart'ta belki % 50'ye düşer. Ama % 50 de yüksek bir haddedir.

ALKİN — Hangi indeksli izliyorsunuz?

AYSAN — Ticaret Bakanlığı Toplan Eşya Fiyatları Genel İndeksi'ni.

ALKİN — Bu indekse göre Ocak ayı fiyat artışının hayli düşük olduğunu hatırlatayım.

AYSAN — Hayır, ben aylık değil, 12 aylık döneme bakıyorum.

GÖNENSAY — Geçmiş 12 aylık döneme herhalde.

enflasyon mücadelesi henüz bitmemiştir

AYSAN — Evet. Bence en anlamlı gösterge odur. 12 ayda indeksin büyük bir düşme göstermesi öncml bir başarıdır. Ama iş bitmemiştir. Yani enflasyon mücadelesi bitmemiştir he-

Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN

nüz. Ben bundan çok endişe ediyorum. Çünkü iş hayatı baskı yapıyor; hükümet de enflasyon durdu anonsunu yaptı. Bence bu çok hatalı ve erken yapılmış bir anonsdur. Haziran'ı, Temmuz'u, Ağustos'u beklemek lazımdır. Bundan beş yıl evveline gidiniz; Haziran'a kadar yılın ilk 6 ayında âdeta hiçbir emlsyon genişlemesi yoktur. Şimdi mevsimlik bir daralma başlamıştır ekonomide. O da

biraz ümit veriyor. Mart ayında vergi ödemeleri ile banknot hacmindeki gerileme başlamıştır. Fakat enflasyonu kontrol altına almak için benim kanaatimce daha çok uzun yol var önümüzde. Hiç olmazsa Temmuz-Aralık döneminin beklememiz lazımdır. Çünkü asıl genişleme o zaman başlayacaktır. 12 Aylık dönemlerdeki, aylık fiyat artışları çok yakından izlenmelidir. Yani benim görüşüme göre frende daha ayak tutulmalıdır. Ne zaman durgunluk konusunda endişelenmeye başlamalıyız? Banknot artışı, mesela yılda % 20'ye % 15-20'ye düşünce biz düşünmeğe başlamalıyız ekonomiyi canlandırmayı. Neden % 15 - 20 diyorum? Çünkü bundan bir iki yıl öncesine bakarsanız, 1979'un 12 aylık dönemlerinde % 50 - 60 arasındadır banknot hacmi artışı. % 40 emlsyon artışı sonunda enflasyonunun nereye gideceğini fiyat indeksleri gösteriyor. Belirli yıllarda % 50 banknot hacmi artışı, fiyat indeksini % 50'nin üstünde gerçekleştirmiş. Onun için biz bir hedef tespit etmeliyiz. Yıl sonunda banknot hacmi nereye varacak?

GÖNENSAY — Nereye varacak? Nereye varmalı?

AYSAN — Yıl başından yıl sonuna kadar % 10 - 12 bilemediniz % 15'i geçmemeli ki enflasyonla mücadele sürdürülebilsin.

ALKİN — Şöyle bir görüş var yalnız Sayın Aysan. Bu görüşün teorik temeli pek sağlam değil. Açıklamaya çalışayım. Talep daraldıkça üretim de beraber daralıyor, ama henüz bir mal darlığı tehlikesi yok. Yalnız talep daralması fiyatları sabit tutarken, üretimde geriye doğru ani ve büyük boyutlu sıçramalar olabilir mi? Bir örnek vereyim. Makarna talebi daraldığı için, makarna üretiminde bir daralma var, deniyor. Fakat bu daralma birden bire bir iki makarna fabrikasının kapanması dolayısıyla geriye doğru önemli bir sıçrama yaparsa,

önemli bir mal darlığı ortaya çıkabilir mi? Bir iki malda, böyle bir riskten bahsediliyor. Size göre bu mümkün olabilir mi?

**işletmeyi stok batırır;
kurtuluş çaresi : fiyatı
kırıp mali satmak**

AYSAN — Efendim, tabii bu konuda elimize fazla rakam gelmiyor. Yani batmış işletmelerle yahut batma durumunda olan işletmelerle ilgili istatistikler yok. Fakat ben olağanüstü bir tehlike görmüyorum. Çünkü işletmeleri aşırı stok birikmesi batırır. Çimento, demir-çelik, şeker, tekstil, otomotiv, dayanıklı tüketim malları, inşaat, bir de makarna (vs.) gibi bazı gıda madelerinde stok var.

ALKİN — Boru sanayii de bunlara eklenebilir.

AYSAN — Evet, elimde bazı rakamlar da var. Demir-çelikte mesela 15 milyara yaklaşmış 3 fabrikadaki stokların tutarı. Burada firmalarımızın yöneticileri meseleye çok yanlış yaklaşıyorlar bence. Meseleye pazar ekonomisinin tam işlemlerini sağlyacak yönde yaklaşılmalıdır. Mesela, demir-çelikte niye birikme olmuştur? Bir sebebi inşaatteki yavaşlamadır. Ama bir sebebi de çok yüksek fiyat artışıdır. Gübrede fiyat artışı 10 katdır. Yani gübre stoku brikmiş, ama fiyat artışı da çok yüksek olmuş. İşletmede biz, firma batmadan önce en az zararlar stokları nasıl elden çıkarırız, ona bakarız. Benim iş hayatı ile bütün tartışmam, yöneticinin yardım için evvela devlete gitmesidir. Ben diyorum ki, evvela içinizde alınacak tedbirler vardır. Onu alalım. Mesela stokları çok yüksek tenzilatla elden çıkaralım. Bizim kitabımız da yazar bunu.

ALKİN — Peki bunu yapmıyorlar mı?

AYSAN — Bazıları yapıyorlar ve bence ekonominin en sağlıklı gelişmesi budur. Maliyeti indiriyorlar, produktiviteyi artırıyorlar, o fiyat indirmeni yapabilmek için bir sürü tedbirler alıyorlar. Bence Merkez Bankası frene basmalı, firmalar da bu işleri mecburi yapmalılar.

ALKİN — Bugünlerde tartışılan bir başka pratik konu daha var. İhracat yapan firmalara, ihracatının belli bir oranında döviz kullanma hakkı verildi. Bazı firmalar bu olanağı yurt içerisinde üretilen hammaddeleri doğrudan dışardan getirmek şeklinde kullanıyorlar. Bu hammaddelerin dış fiyatları ile içerdeki fiyatları arasında o kadar önemli farklar var ki, büyük indirimler dahi içerde üretilen bu hammadde biçimindeki malların stoklarını eritme olanağını vermiyor. Bu sorun nasıl çözülecektir?

AYSAN — Ben çözülebilir diyorum. Mesela çimento satılmıyor. Halbuki çimentoda çok önemli yeniden düzenleme tedbirleri vardır alınabilecek. Mesela bir birlik vardır, dünyanın en kötü kartelidir. Ne müşteri bulur, ne fiyat haberlerini fabrikalara ulaştırır, ne de fabrikaları serbest olarak mal satmaya bırakır. Bu uygulamanın kaldırılması yönünde bir hazırlığın olduğunu biliyorum. Bu kaldırılırsa, çimento fabrikaları dünya piyasasında çimento talebinin çok yüksek olduğu bu dönemde rahatlıkla ihracat yapabilir. Mesela şeker stoku var Türkiye'de. Şeker stoku daha önceki tahhütlerde yanlış tahmin yapmamızdan ileri gelyor. Şekerin dünya piyasasında satılmaması diye bir şey yoktur. Türkiye'nin elindeki stoklar dünya piyasasına göre çok cüzi şeylerdir. Ancak, fiyat kırmak gerekmektedir. Halbuki bizim iş adamı hemen devlete gidiyor; «Vergi ladesi vermezsen ben zarar edeceğim.» diyor. Bir iş adamı vardı bana hep söylerdi; «Zarar kârın faziletidir.» diye. Son üç senedir dünya kadar kâr yapmışız,

biraz da zarar edelim. Aslında bu iş bu kadar basittir.

zararı yok edeceksek, bir yerde kârı da ortadan kaldırmak gerekir

GÖNENSAY — Size burada aynen katılıyorum. Yani zararın ortadan kaldırılmasını isterseniz, bir yerde kâr da ortadan kaldırılmalıdır.

AYSAN — Tabii. Şimdi zararı kaldır diye devlete müracaat edince, kâr da devletin olmalıdır. Bu öbürünün açık sonucudur. Bunu idrak etmiyorlar. İşletmeciler olarak firmalara bakıyoruz biz. Bana araştırma sonucu dersiniz rakam veremem. Ama benim dünya kadar işletme var gördüğüm. Bakınız ne imkânlar var. Şimdi gidiyorsunuz firmalara, bakıyorsunuz, sermayeleri öyle nazari seviyelerde ki, ölmüş durumda. Bir milyarlık ciro yapan bir işletmede, bakıyorsunuz 3 milyon, 5 milyon sermaye. Sermaye tezyidine gitmek lazım. Sermaye tezyidine gitmek için gerekirse halka hisse senedi satmak lazım bu dönemde. Bu çok sağlıklı bir gelişmedir. Ayrıca % 60 hadinde para kullanırken, hisse senedini halka satmanın çok düşük maliyeti vardır. Şimdi biz bunu yapmıyoruz, devlete gidiyoruz, ucuz kredi ver diye. Ben bunu anlamıyorum. Krediyi pahalı al, ama sermaye piyasasının imkânından da yararlanır.

GÖNENSAY — Bu görüşlere muhtabım. Hakikaten bunlar ekonominin daha rekabete dönük olması, dışa açık pazar ekonomisine dönmesi için gerekli uygulamalar. Yalnız bazı alanlarda bu dönüş bu kadar süratli olabilir mi? Yahut da ne kadar bir zaman çerçevesi içerisinde olmalı? Mesela buraya gelip düğümleniyor. Bu konu beni endişeye sevk ediyor. Bazı şeyleri o kadar süratli tatbik etmeye başladık ki... Mesela faizlerin birden bi-

re müsbete dönüşü, Sayın Alkîn'in verdiği misaldeki gibi ihracat yapanların aslında ithali yasak olan şeyleri getirebilmeleri. Prensip olarak hepimizin desteklediği konu dışa açılmaktır. Fakat burada korumayı bir anda tümü ile kaldırılıyorsunuz. Ne vergi, ne miktar kısıtlaması var. Türkiye'de üretilen birşey, çok daha ucuza, belki onda bir fiyatla geliyor Türkiye'ye. Dışa açılma bu kadar süratli, bu kadar ani olabilir mi? Buralarda çok önemli meseleler var.

AYSAN — Hiç endişe etmeyiniz. Bizde dışa açılma bu kadar çabuk olmuyor. Faizi serbest bıraktık diyoruz; halbuki % 25'i serbest. Mademki piyasa ekonomisidir uygulanan, ben diyorum ki, hükümet her adımda bunu güçlendirmelidir. Yani, biraz daha rekabet... Şimdi bakınız, ben imkânları yukarıdan aşağıya sayacağım. Öncelikle maliyet indirimi ve produktiviteyi artırma fırsatları var. Bir işletmecinin açısından baktığımız zaman, önemli maliyet indirimi imkânları görüyorsunuz. Buna mecbur olup yönelmek lazım. Piyasanın kuralı budur. Eğer maliyetini indiremeyecekse batacaktır elbet firma. Bir kısmı da batsın. Yani çok sayıda firmanın verimsizliğini devamlı olarak tüketiciye yüklemek daha mı rasyonel bir davranıştır? Kim bilir neye mal oluyor bu uygulama ekonomiyeye? Bilmiyoruz, ölçemiyoruz araştırma olmadığı için. Ondan sonra ihracat imkânları... Son aylarda çok süratlendirilmiştir. Bu yönelmeyi bozmamak lazım. Mesela, bankalara bakınız; ihracat kredisi için müracaatlar geçen yılın 10 katına 15 katına çıkmış durumda. Bunun yarısı ihracat olsa, ekonomi çok rahatlar. Onun için bu imkânları değerlendirelim.

ALKİN — İhracatla ilgili şöyle bir görüş var : Türkiye'nin ihracat potansiyeli çok sınırlıdır.

AYSAN — Sonsuzdur, ben söyleyeyim.

ALKİN — Oysa bu görüşlere göre, Türkiye'nin üretimi ve üretimin yüzde kaçınının da ihraç edilebileceği belli olduğuna göre, bu potansiyel çok geniş değildir.

AYSAN — İhracat elbette üretimle sınırlıdır. Ama ürettiği malı satamamak diye bir şey yoktur dünya piyasasında. Fiyat indirimleri deyim geçmeyiniz. Ben birkaç firmada baktım, fiyat indirdiğin zaman kârlısın. Yani daha az zararlısın. Birikmiş bir stokun bu faiz hadlerinde elden çıkarılmasının alternatif maliyeti elde tutmaktan daha düşük oluyor. Onun için orada çok önemli kâr fırsatları vardır. Elde stok tutmanın maliyeti ile elden çıkarmanın kârını karşılaştırmak lazımdır. Orada son derece enteresan kâr fırsatları vardır. Ama bilanço zarar verir, o başka. Bunu yapmak lazımdır. Bazı firmalar ise fiyat artırıyorlar bu dönemde. Satışı yavaşlamış, talebi düşmüş bir firmanın fiyat artırması demek, onu bir an evvel batırmaya yöneltmek, yani en yüksek maliyet yolunu seçmek demektir.

ALKİN — Kamuoyu, örneğin bazı dayanıklı tüketim mallarına gelen zammı anlıyamadı.

AYSAN — Hiçbir anlamı yok bu zamların. Bu dönemde para darlığı varsa fiyat yükseltilmez. Hesabı yaptığınız zaman fiyatı indirip malı elden çıkaran firma daha az zararlıdır.

GÖNENSAY — Zannediyorum birçok firma eski alışkanlıklarıyla yanlış strateji kullanıyor. Fiyatlarını daha düşük tutsalar veya artırmassalar, belki kârları daha fazla olacak. Fakat çok yüksek bir fiyat artışı ile hesaplarını yanlış yapıyorlar. Alternatif stratejiyi iyi değerlendiremiyorlar.

kaliteli ve uygun fiyatlı malın iç ve dış talebi hâlâ yüksektir

AYSAN — Geçende bir inşaatçı geldi bana. Elinde 200 tane dükkân var. «Satılmıyor.» dedi. Fiyatı kırmasını söyledim. «Koyduğum fiyatın yarısına sat, yine kârlısın.» dedim. Kıyamıyor; «Ben bunları nasıl olsa ileride satacağım.» diyor. Belki bir buçuk sene sonra satacak, ama ele geçen para reel olarak belki bunun yarısı kadar olacaktır. İmalatçı firmalardan birçoğunun sahibi gayrimenkul almıştır, başka yerlere yatırım yapmıştır. Şimdi onların hepsinin satılma zamanıdır. Eğer para darlığında firması batacaksa, sanayici dar günler için aldığı satar, getirir firmasına koyar, firmasını döndürür. Bunu yapmayan sanayici değildir, yalnızca spekülâtördür. Onun da batması lazımdır, ekonominin iyiliği için. O yüzden ben bu canlandırma konuşmalarını, tartışmalarını çok endişe ile izliyorum. Türkiye'de talep daraldı diyoruz; ama, kalite üzerinde talep çok yüksektir. Benim düzenli bir araştırmam yok. Fakat gözlemlerden çıkardığım sonuç

1955-1979 yılları arasında Türkiye'nin temel ekonomik sorunları

*
Hatalı tutum ve politikalara doğru cevapların bulunması.

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

odur ki, kaliteniz doğru dürüst olursa, rekabete göre, iç ve dış talep hâlâ yüksektir. Onun için talep daralması nispidir. Henüz sıfır enflasyondaki talep seviyesine inmemiştir. Ama mal kaliteleri enflasyon döneminde çok bozulmuştur. Maliyetler nasıl savurganca yükselmişse, kaliteler de çok bozulmuştur. İç ve dış talep, kalitesi yüksek mala hakikaten yüksektir. Benim gördüğüm firmalarda kaliteli mal durmamakta, rahatça satılabilmektedir. Yalnız ihracat pazarlarına gidildiğinde karşılaşılan kaliteler, tabii bizim imalatçıların hayalinden geçmeyen kalitelere. Bu durgunluktan istifade ederek, kaliteyi düzeltmeli, iyileştirmeli.

Şimdi banka konusuna gelelim. Bankalar faizli düşürmekle meşgul oluyorlar. Çok olumsuzdur böyle çalışmalar. Eğer bankalar mevduat faizini yüksek buluyorlarsa, önce kredi faizlerinde indirme yapsınlar. Hükümet bu konuda müdahale ederse, sonuç çok olumsuz olacaktır. Faizlerin % 25 oranında serbest bırakılmasından edindiğimiz menfaatlerin hepsi kaybedilmiş olur. Ne zamanki kredi faizleri düşer ve bankaların yüksek kâr marjlarını zorlamaya başlar, o zaman mevduat faizini indirmek düşünülmelidir. Ve herhalde 12 aylık dönemlerde yıllık enflasyon hızı % 10 veya % 15'e düşmeden de mevduat faizini düşürmeyi konuşmak bile tehlikelidir. İlan edilmiş kredi faizlerini hiç değiştirmeden, kredi maliyetlerini indirmenin birçok yolu vardır. Önce bütün mevduat cinslerinin faizleri yükseltilsin, bakalım nereye geleceğiz. Vadesiz tasarruf mevduatı, hatta ticari mevduata düşük oranda da olsa bir anlamlı faiz verilsin, ondan sonra nereye geleceğiz? Siz o zaman görün bankacılık sistemindeki kaliteyi. Vadesiz tasarruf mevduatı faizini yükselttiğiniz zaman, mevduat hızla artacaktır. Ondandır istifade ederek kredi maliyetlerinde indirim yapılabilir bankacılık sistemi.

dalgalı faiz haddi uygulanabilir mi?

ALKİN — Sayın Aysan, toplam mevduat içinde vadeli lehine olan oransal değişme biraz daha hızlanırsa, artık vadesiz tasarruf mevduatına daha yüksek faiz verme fırsatı da çıkar; üstelik bankaların bundan dolayı paçal maliyetleri giderek yükselir; şeklinde bir yorum var. Bu anda eğer vadesiz tasarruf mevduatında

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

ödenen faiz yükselttilirse, tüm mevduat beraberce bir artışa gireceğinden, paçal maliyetler % 25 dolayında kalabilir. Ama bu oransal değişme devam ettikçe, paçal maliyetlerin % 25' den % 35 dolayına doğru iki üç ay içerisinde yükselebileceği ileri sürülmüyor.

AYSAN — Süratle yükseliyor zaten. Vadeli tasarrufun likiditesi biraz daha yükselirse, 6 ay sonra bankacılık sisteminin mevduat direkt maliyeti % 50'dir.

GÖNENSAY — Ben vadeli mevduat artışına karşı tepkileri çok an-

lamsız buluyorum. Zaten bütün istediğimiz bu. Eğer vadeli mevduat bir tasarruf aracı ise yani parasal bir olay değil de bir tasarruf aracı ise, Türkiye'de istediğimiz zaten senelerden beri vadeli mevduatın artması. Ama vadeli mevduat Türkiye'de yalnız bir tasarruf aracı olarak genişlemiyor. Vadeli mevduatın Türkiye'deki likitidesi çok yüksek. Yani vadeli mevduat anlaşmasını hiç bir zarara girmeden para şekline döndürüp kullanabiliyorsunuz. Bu likitidesiyle beraber yüksek faizli olduğu için vadeli mevduat çok cazip. Eğer bankalar bu anormal gelişmeden çekiniyorlarsa, vadeli mevduatın likitidesini azaltacak tedbirleri almaları lazım. Bankalar arasında bu iş serbest olursa, uzmanlaşma da olur; bazı bankalar daha çok vadeli mevduat toplar. Uzun vadeli kaynaklardır bunlar. Bazıları vadeli mevduatı teşvik etmez, başka türlü bir kompozisyon içerisinde çalışır. Bütün bunlar gerçekten bir bankacılık sisteminde oluşması gereken ihtisaslaşma ve değişikliklerdir.

ALKİN — Sayın Gönensay, şöyle bir teklif var. Yasalar izin veriyorsa Türkiye'de koşullu mevduat anlaşmaları yapılsın. Bu konuda yorumunuz nedir?

GÖNENSAY — Dalgalı faiz haddi yani.

ALKİN — İki yıl vadeli % 50 ile yatırmak yerine, iki yıl vadeli % 55'e başlamak; fakat % 50'ye düştüğünde, artık ondan sonraki süre için % 50 uygulamak; % 45'e düştüğünde % 45 uygulamak. Yalnız yasalarımız buna izin veriyor mu, bilemiyorum?

GÖNENSAY — Faiz serbest olduğuna göre yasaların izin vermesi lazım.

AYSAN — Yasalar izin verirse bunu yapmak iyi bir şey. Çünkü bizdeki vadeli tasarruf mevduatı, bilhassa sertifikalar ortaya çıktıktan sonra, as-

lında vadesiz tasarruf mevduatının yüksek faizden ve likitidesinden istifade etmek için vadeli hesaba konmasından ibarettir.

GÖNENSAY — Onun için benim dediğim gibi vadeli mevduatın likitidesini azaltarak, bunu gerçek bir tasarruf aracı haline getirmek gerekmektedir. Yani para olmaktan çıkarmak lazım vadeli tasarruf mevduatını.

faiz ve para konusunda değişik öneriler

AYSAN — Bugün Türkiye'de vadeli tasarruf mevduatı paradır. Ama bir şeyi başlatmışsınız ve çok olumlu da bazı sonuçlar almışsınız. Bu konuda alınan sonuç küçümsenemez. Bunu tersine çevirirseniz, reaksiyon şiddetli olabilir. Yani vadeli tasarruf mevduatına kimse gelmeyebilir, sertifikalara kimse itibar etmeyebilir. Onun yerine ben diyorum ki, vadesiz tasarruf mevduatı lehine denge sağlamak daha iyi bir yoldur. Mevduat türlerinden birinin faizli % 5, diğerinininki % 50 olamaz.

GÖNENSAY — Olursa?

AYSAN — Hükümet bir kararla ile onu da serbest bırakmak, hatta % 28 faiz tavsiye etmek istemiyorsanız, bunu bankacılar önlemiştir. Bunu önleyen bankacıyı ben hiç anlamıyorum. Bankanın menfaatine olan bir iştir bu.

GÖNENSAY — Sayın Aysan, belki hakikaten haklısınız. Sizin dediğiniz yapılabileceği gibi, vadeli mevduatın marjinal faiz eğrisi de ayarlanabilir. Şimdi marjinalde hiç bir fark yok. Marjinal faizi o şekilde ayarlıyorsunuz ki, para vadeli hesapta kaldığı sürece faiz oranı artar. Yani mudi çekmek istemez parasını, biraz daha kalırsa daha fazla faiz alacağı için. Faiz profilini bu şekilde artan bir eğri şeklinde tayin etmek lazımdır.

AYSAN — Şu sizin söylediğiniz usulü uygulayacak bankacı bizde çok az bulunur. Yalnız merkez değil, en ticra köşedeki şubeler bile bu usulü uygulamalıdır. Aslında çok zor bir şeydir bu uygulama. Onun için klasik formüllerden fazla uzaklaşmadan bu işe şöyle bir çözüm getirilmeli: Yıl sonu parasal hedefler tespit edilmeli ve o hedeflerin dışına çıkılmamalı. enflasyonu kontrol etmek için. Benim önerdiğim emisyon hedefi 300 milyar liradır yıl sonuna kadar. Bu yıllık % 10-12 bir artış ifade ediyor. Bu kısıtlamanın çok olumlu sonuçları olacaktır. 1982 yılının başında. Hükümet eğer iş hayatında bir rahatlamayı gerçekleştirmek istiyorsa, bunu vergileri ayarlayarak, damga vergisinde düzeltme yaparak, banka işlemlerinden alınan Muamele Vergisi'ni indirerek, otomotiv sanayinin de Gider Vergisi'ni azaltarak ya da tamamen ortadan kaldırarak sağlayabilir. Yani bir yerde ekonomik etkisi çok olumsuz olan bazı vergileri muhafaza edip, öbür yandan ihracata vergi ladesini düşünmek kadar piyasa mantığı dışında bir şey göremiyorum ben. Eğer piyasa ekonomisi uygulanacaksa, fiyatları gölgeleyen, serbest rekabetin çalışmasını engelleyen vergileri ele alıp tek tek ortadan kaldırmaya çalışmalı. Vergi gelirleri bir fırsat yaratmıştır. Hem ekonomik etkisi kötü olan vergileri ortadan kaldırmak, hem de konjonktürel bir yardımdan öteye genişleme yapmamakla Temmuz-Ağustos'a kadar varmalıyız. Temmuz'da duruma bakarak taban fiyatları politikasının etkilerini banknot hacminde ve Merkez Bankası kredilerinde ölçerek, ondan sonraki tedbirlerimizi ayarlamalıyız. Şu sırada emisyon genişlerse çok kötü sonuçları olur.

asgari ücret ve ötesi

ALKİN — Sayın Demirgil, size bir sorum olacak, Sayın Aysan'ın son sö-

zü ile bağlantılı olarak. Biliyorsunuz bu ara bir tartışma var. Asgari ücretin yükseltilmesinin istihdamı olumsuz yönde etkileyeceği ileri sürülüyor. Oysaki birtakım karşı görüşler de var. Örneğin, bazı uluslararası kuruluşlar Türkiye hakkında yazdıkları raporlarda emek maliyetinin toplam maliyetler içerisindeki payının % 20 gibi düşük bir oranda olduğunu, bu yüzden ücretler üzerine baskı yapmanın talebin canlandırılması gereken bir dönemde yapay canlandırma yerine daha doğal birtakım canlandırmalar getireceğini ileri sürüyorlar. Türkiye'de de bunu ileri süren çevreler var. Sayın Aysan'ın dediği gibi, vergilemede de bu düşünceye paralel birtakım değişiklikler yapılmasını önerenler bulunuyor. Yine bazılarına göre, asgari ücretle çalışan emekçi sayısı özellikle sanayide çok büyük bir oran tutmadığından, asgari ücretlerin yükseltilmesinin emek maliyetini çok önemli oranda artırmayacağını ileri sürenler de bulunmakta. Bu tartışmalar hakkında görüşleriniz nelerdir?

DEMİRGİL — Asgari ücretin ayrıntılarına pek vakıf değiliz. Benim endişem şudur: Ayrıntılı olarak toplu sözleşmeleri bilmediğimiz için, asgari ücretin birçok toplu sözleşmede herkese yani toplu sözleşmeye dahil olan herkese yansıyan bir ölçü olduğunu gözden kaçırıyoruz.

ALKİN — Yani seyyanen bir zam getiriyor.

DEMİRGİL — Evet. Yoksa hem sosyal adalet bakımından, hem de belli bir şekilde enflasyonu hesaba katmak bakımından, asgari ücretin gayet tabii yükseltilmesinde yarar vardır. Bundan yararlanacaklar, yeni işe katılanlar olsaydı, çok rahatlıkla savunmasını yapmak mümkündü. Fakat bütün toplu sözleşme elemanlarının yararlanması söz konusu olduğu zaman, ben bunu biraz endişe ile karşılarım.

ALKİN — Fakat ücret zammı belli bir oranda sabit tutulacak olursa, böyle bir sakınca var mı?

DEMİRGİL — İşte o zaman Yüksek Hakem Kurulu'nun toplu sözleşmelere inerek, asgari ücretin verilecek olan tavanı aşmamasını öngörmesi lazımdır. Yani açıkçası toplu sözleşme ile verilecek olan yüzde artışın tecavüz edilmemesi söz konusudur. Çünkü öyle toplu sözleşmeler vardır ki, içinde her asgari ücret ayarlamasında daha önceki toplu sözleşme ahkâmı ne olursa olsun, seyyanen herkese bu asgari ücret artırımını kadar zam verilmesini gerektiren maddeler bulunmaktadır. Fakat diğer taraftan, «Talebi canlandırmak için ne gibi alternatiflerimiz vardır?» diye bir tartışma veya bir mukayese yapmaya kalkarsak, bunların başında elbette asgari ücret de dahil olmak üzere işçilerin satın alma gücünün artması düşünülebilir.

GÖNENSAY — Ben Sayın Alkin'in suali ile ilgili olarak şunu söyleyeyim. Hakikaten bu görüşler ileri sürülüyor. Para politikasına dokunulmasın, fakat ücretleri artırarak veya gelir dağılımını vergi tedbirleriyle iyileştirmek veyahut vergilerde azaltma yaparak, yani aslında fiskal tedbirlerle talep genişletilmeye çalışılsın. Halbuki fiskal tedbirleri para politikasının dışında düşünmezsiniz. Bu görüşlerde aslında büyük bir hata var. Eğer para darlığı var ise, siz bu fiskal tedbirlerle talebi artırmaya kalktınız mı, para darlığı büsbütün aşırlaşır. Yani ya artırdığınız talebi finanse edecek para ortada vardır, veyahut faiz hadleri yükseldiği için bu para ortaya çıkar. Bu mümkün olmadığı takdirde faiz hadleri aşırı bir şekilde artar, ama aslında gerçek talep değişmez.

ALKİN — Yahutta çok teknik bir deyimle ücret mallarına karşı talep genişlerken öbür mallara karşı düşer.

GÖNENSAY — Yani Gayri Safi Milli Hasıla'da reel olarak hiç bir artış olmaz. Kısacası fiskal tedbirleri para politikasından çok ayrı olarak düşünmenin imkânı yoktur.

para arzı artış oranı üzerinde görüşler

AYSAN — Ben yıl sonu banknot hacmi olarak 300 milyar lira öneriyorum. Bazıları, % 40 enflasyonda emisyon da % 40 artmalı diyorlar. Bu doğru mu?

GÖNENSAY — Fazla. Eger biraz evvelki bahsettiğim para çarpanında veya tedavül süratinde hiçbir değişiklik olmasa idi, % 40 enflasyon ve % 3 de büyüme hızı hesabıyla, para arzının % 43 artırılması düşünülebilirdi. Ama çarpanlar değiştiği için, bunu düşünmek mümkün değil. Eğer % 40 enflasyon hedef alınıyorsa, muhakkak ki para arzı artışı % 40'ın altında olacaktır. Tam oranı hesaplamak lazım. Maalesef Türkiye'de faizler eskiden serbest olmadığı için, ge-

riye giderek ve ekonometrik olarak para talebinin faiz esnekliğini, tedavül süratının faiz esnekliğini de bulmamız mümkün değil. Onun için hesapları el yordamı ile yapacağız. % 40 enflasyon hedefinde para arzı belki % 25-30 civarında artırılmalı. Eğer % 25 enflasyon hedef alınıyorsa, para arzı belki % 15-20 arasında artırılmalıdır. Artışlar ancak kaba bir hesapla bulunabilir.

AYSAN — Banknot hacmi yükselirken, fiyat indekslerini derhal etkiliyor. Meselâ, 6 hafta ile 2 ay arasında. Halbuki banknot hacmini aşağıya çekerken fiyatlar 4 ayda, 5 ayda bile düşmeye başlamıyor. Banknot hacminde 7 Kasım'dan beri hiç bir artış yok, hatta azalma var. Bu çok iyi bir sonuçtur. Zaten bu duraklamanın ileride bir belirli noktada artışa düntüşeceğini biliyoruz. Çünkü bizde her yıl öyle olmuş.

GÖNENSAY — Yalnız bu politika tatbik edilirken gecikme dolayısıyla fiyatları aşağıya çekemediğimiz için sürekli olarak reel para arzı düşüyor; yani reel talep daralıyor. Fiyatlar bu politikaya cevap vermedikçe, banknot ya da para arzı temposunun hâlâ üstünde seyrettikçe, sürekli olarak reel para arzı azalıyor, reel talep azalıyor. İdeali tabii bunların senkronize edilebilmesi. Ama senkronize edemiyoruz; çünkü fiyatların bağımsız bir artma eğilimi de var. Bu bağımsız artma eğilimini yok etmek için gerçek talebi düşürmek mecburiyetinde kalıyoruz ki, en sonunda fiyatlar da para arzı seviyesine uygun olarak düşsün.

ALKİN — Gecikmelerle ilgili dış çevrelerin bir yorumu var, Sayın Demirdiğil. Emisyonda Temmuz ayında meydana gelen hızlı genişleme ile ondan sonra gelen iki üç aydaki genişlemenin etkilerinin hâlâ ortaya çıkmadığını, bir gömüleme olayı ile karşı karşıya kaldığını, genişlemelerin

oldukça uzun yani 8-9 aylık bir lagdan sonra talebe bir itme vereceğini, onun için özellikle bu aylarda emisyonda daha da titiz davranılması gerektiğini ileri sürüyorlar. Bu kadar geniş bir lag olabilir mi?

DEMİRGİL — Efendim, benim hatırladığım kadarı ile belirli bir ayda piyasaya arzedilen para miktarının % 1'lik bir artışı, çok kısa bir zaman içinde fiyatlara yansıyor. Yapılan bazı çalışmalara göre; ilk altı ayda % 1'lik bir artış, % 1'lik bir fiyat artışı yaratıyor. 12 aya doğru % 1'lik bir artış, fiyatlara % 1,4'lük bir artış kadar etki yapıyor kümülatif olarak. Fakat sonradan 18 inci aya doğru fiyat artışları tekrar % 1'e iniyor.

GÖNENSAY — İlk 6 ay sonunda bire bir olan artışı, ikinci altı ayda para artışının da üstünde bir fiyat artışı izliyor ki, bunu süpekülatif enflasyon bekleyişleri ile izah edebiliriz. Üçüncü 6 ayda fiyatlarda tekrar düşme oluyor. Sizin de dediğiniz gibi, ben biraz şüphe ile karşılıyorum bu kadar uzun bir gecikmeyi.

fiyat indekslerine
güvenilebilir mi?

AYSAN — Ama işte Türkiye' ekonomisinde ne olursa ikinci 6 ayda oluyor. Banknot hacmini bir alet olarak kullanıyorsak, onu fiyat indekslerindeki gidişle ayarlamamız lazım.

ALKİN — Fakat dış çevreler indekslerimize giderek güvensizlik gösteriyorlar.

GÖNENSAY — Son 50 senenin emisyon hacmi ile fiyatlar arasındaki ilişkilere bakarsanız, indekslerin doğru olması lazım. Yani para arzı ile fiyatlar arasında bu kadar yakın bir ilişki varsa, herhalde indeksler doğrudur.

AYSAN — Öyle olması lazım.

GÖNENSAY — Çünkü parayı öl-

çebliyoruz. Ölçebildiğimiz bir şeyle ölçtüğümüzü zannettiğimiz bir şey arasında bu kadar yakın bir ilişki varsa, herhalde ölçtüğümüzü zannettiğimizi de doğru ölçüyoruz.

AYSAN — Bizim indekslerimiz konusunda benim bir şikâyetim var; çok geç yayımlanıyorlar. Son olarak canlandırma isteyen iş çevrelerine diyorum ki; eğer canlandırma istiyorsanız, önümüzdeki 3-5 ay içinde fiyatları indirin; stokta birikmiş mal fiyatlarını indirin. Fiyat indeksine bakalım; sifıra geldiye ekonomiyi canlandırmaya başlayalım; gelmediyse başlamayalım. Bir de KİT'ler konusundan hiç bahsetmedik. KİT'ler konusu çözülmüş değil. Alınan hiç bir tedbir yok, fiyat artışından başka. Bu da esas sorunu çözüyor. KİT'lerdeki stokları da fiyatları düşürerek eritmek gerekiyor.

DEMİRGİL — Son 25 yıl içinde fiyatlar hep sabit tutulmuştur, deniliyor. Şimdi de pek fazla değişiklik yaptığımızı zannetmiyorum. Teker teker piyasaları aldığımız zaman, belirli bir şekilde narhların devam ettiğini görüyoruz. Mesela faizlerin birçokları yine sabit tutulmaya devam edilmektedir. Bu arada özel sektör tahvil fiyatları ile kamu sektörü tahvil fiyatlarının da narh ile tespit edildiğini hatırlatmakta yarar vardır.

tartışmaların özeti

ALKİN — Bugünkü tartışmalardan ortaya çıkan sonuçlar kısaca şöyle özetlenebilir: Enflasyon oranı azımsanmayacak ölçüde düşmüştür. Ancak bu düşme fiyat artışlarının durduğu anlamına gelmemektedir. Bu nedenle emlsyon ve para arzının sıkı denetimine devam edilmelidir. Talepte meydana gelen daralmanın üretim üzerindeki olumsuz etkisini gidermek için, firmaların da izleyeceği bazı politikalar vardır. Örneğin, fiyatları düşürmek ve kaliteyi yükseltmek yolu

ile iç ve dış talep uyarılabilir. Ekonomiyi canlandırmak için fiskal önlemlere başvurulması da önerilmektedir. Oysa para ve maliye politikalarını birbirinden ayrı olarak düşünmek olanaksızdır. Böyle bir dönemde bankaların kredi faizlerini tekrar gözder, geçirmelerinde büyük yarar vardır. Ayrıca vadesiz mevduat faizleri üzerinde de durulmalıdır. Türkiye henüz serbest piyasa uygulamasından hayli uzaktadır. Faiz ve döviz kuru gibi çok önemli alanlarda hâlâ narhlar devam etmektedir. Serbest piyasa düzenine çok kısa bir sürede bütünüyle geçmek güç de olsa, şimdilik hiç olmazsa narhların vazgeçilerek fiyat mekanizmaları işletilmelidir.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 8 Nisan 1981 tarihinde yapılmıştır.

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
- ve ilgili alanlarda
- yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1980 yılı cildi : 600.— TL.
1979 yılı cildi : 450.— TL.
1978 yılı cildi : 300.— TL.
Daha önceki yıllar : 200.— TL.

İSTEME ADRESİ

Catalcaşma Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 28 34 11

Hizmette sınır yoktur

Bir bankanın müşterisi para değildir: İnsandır.

Kurulduğu günden beri. Yapı Kredi, tasarrufunuzun miktarından önce, size önem veren banka olmuştur.

Ayrıca, 37. yılınızı yaşıyoruz.

Kıvançımız, sadece, Türk bankacılık kesimindeki hemen her yeniliğin öncüsü bulunmamızdan değildir.

Kıvançımız, 36 yıldır tüketmeyen "hizmet" tutkumuzu, şimdi, yeni bir solukla sürdürmemizdir...

İnsanlar gibi kuruluşların da başan çizgisi düz değildir. İniş, çıkışlarla gelişir...

İnsanların ve kuruluşların başansını sürekli kılan, kendilerini yenilemeyi bilmeleridir.

Şimdi, yeni atılımların eşliğindeyiz.

Koklu bir geçmişten yeni bir geleceğe doğru yol alıyoruz.

Yapı Kredi'yi izleyin. Yapı Kredi'den bekleyin.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

ESTR selin®

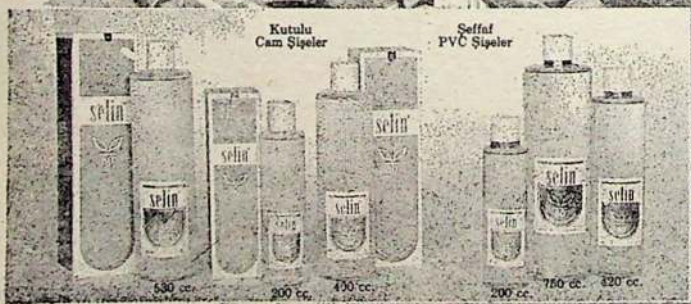
LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşünün... Serinlik ormanında...
Kokular pazarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

Kamu Alacaklarında Hızlı Tahsilat ya da Mali Af

FAİK Y. BAŞBUĞ

22 Mart 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan «Tahsilatın Hızlandırılması Kanunu» ve onu açıklığa kavuşturmayı amaçlayan 27 Nisan 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan tebliğ konusu, gerçekte daha yasa çıkmadan üzerinde bazı çevrelerce spekülasyon yapılmasına ve zaman zaman değişik açıdan ele alınmış gibi gözükmesine rağmen, gerekli şekilde değerlendirim konusu edilmemiştir. Bu nedenle de ne hazırlanış tekniği ne de ekonominin yapısal özellikleri açısından sistem içine iyi oturtulamamıştır. Başka deyişle yasanın amacı, düzenleniş şekli ve bunların sonucunu yansıtan uygulanabilirliği, «onarım ekonomisi» çerçevesinde bazı soruları açıkta bırakmıştır.

Genel Yapı

Ana hedef olarak gösterilen enflasyona karşı savaşta olumlu sonuçların alındığı, hatta inanılması güç ve örnek bir başarının elde edilmekte olduğu, günümüzde çok sıkça vurgulanmaktadır. Katı bir para politikası, piyasa ekonomisi esasları içerisinde son derece özgür kılınmış bir yarış, kısa vadeli değerlendirmeden yana devlet gelirlerinin hızla artmasını amaçlayan vergi yenilikleri, dış borçlanmalarda genişleme ve buna bağımlı olarak çok değişken kur uygulaması, sonuçta da ayakta kalabilenden

yana daha bağımsız ithalat, transfer kolaylıkları; bunlar, şimdilik gözlemlenen ve vurgulanan başarılı enflasyonist politikanın açık ve görünen kahramanlarıdır.

Devlet o denli kararlı libere edilmiş sistemle ekonomik öğeleri başbaşa bırakmıştır ki, özellikle 1977'den sonraki yıllarda her karara ve girişime karşı bir başka davranış şekliyle piyasayı zorlayan kurumların dayanma gücünün bittiği yerde, piyasa modeli, arz-talep dengesi ve enflasyonun yok edilmesinden yana olumlu uçlar veriyor imajını yaygınlaştırmıştır. Özcesi, yukarıda özet şekilde sıraladığımız yöntemler, arama ve dayanma gücünü sonuna kadar kullanmış, yitirmiş ekonomik dinamikler üzerine bir karabasan gibi çökünce, varılan nokta zorunlu olarak 25 Ocak kararlarının başarısı olarak alkışlanmıştır. Hem de o denli ki, önceleri karşısında olanlar ya da çekimser şekilde savunular dahi, ekonominin rayına oturtulmasında 25 Ocak kararlarının ve liberal piyasa modelinin etken olduğunu açıkça belirtmeye başlamışlardır.

Sonuçta da açıkça görüldüğü üzere, o noktaya gelinmiştir ki, yukarıda da değindiğimiz gibi % 100'lerden % 40 - % 50'lere düşürülmüş bir fiyat artışı, serbest bırakılan faizler gerisine gizlenmiş bir tasarruf artışı, yük-

sek fiyattan değil hatta düşmeye başlayan ve maliyetinin altında bile satın alabilmenin olası olduğu bir pazar, bugünün mutlu ekonomisi olarak iyice belirginleşmiştir.

Ancak esas amacımız bu tür genel değerlendirmeler olmamasına rağmen, varılan sözkonusu noktada iki önemli konuyu özellikle gözden çıkarmamak gerekir. Bunlardan birisi, yine daha önce yüzeysel de olsa değindiğimiz önlemlere karşı, dirençli ve saptırılmış bir kararlılıkla direnen piyasa dinamiklerinin bugün vardığı kilitlenme noktasında yapısal olarak uğradığı değişimdir. Bugün tüm sanayi kesiminin ısrarla ileri sürdüğü bir sorunları vardır. Ellerindeki stoklarının aşırı derecede şiştiği, kapasitelerinin % 30 - % 40'lara düştüğü sorunu...

Bu nokta özü itibariyle yaşamsal önemde olup antienflasyonist politika içinde özenle ele alınması gereken incelikte bir sorundur. En az enflasyon kadar yıkıcı ve daha önemlisi üretim kesiminin sarsıntısının enflasyondan daha kalıcı olması nedeniyle, kalkınma stratejisine son derece ters bir yıkımdır. Bugün sanayi kesimi yakınırdan duyduğu bu bünyesel ağır sorunu dile getirmektedir. Alkış tutulan enflasyon çöküşüne karşın asıl düşünülmesi gereken bu tür üretim tıkanmasıdır.

Konuyu bir başka açıdan değerlendirmeye çalışalım: Enflasyonun yüksek dozajlı bulunduğu 1977 - 1979 ekonomisinde bu fiyatlar altında ezilen geniş kitleler gerçekten bir sosyal çöküntü odağını oluşturlarken, acaba şimdi esasen genel alım gücünün çok üstünde kararlılık kılmış fiyatlar üzerinden alıcı bulamayan ve taksitle pazarlama yarışı içine girmiş olan, stoklara dayalı üretimden yoksun pazar, aynı ölçüde sorun değil midir?

1977'ler sonrasında güdümlü devlet politikası gerisine gizli aşırı fiyatlar altında duyulan yoğun sancılar, öyle anlaşılıyor ki, bugün biraz renk değiştirmiş şekilde liberal fakat para-

sal kısıp arasına sıkışmış pazar daralmasıyla geçerliliğini sürdürmektedir. Esasen bu döngüsel noktaya, biraz da ağırlıkla vurgulayalım; 1977 - 1979 döneminin işletme kesimlerinin politikaları neden olmuştur. Ve bugün açığa çıkardıkları sorunlarını, o dönemlerin piyasa kuramı, kâr tanımaz stoklama politikaları ve açık işlemlerinin yeni yeni filizlenen faturaları ile ödemektedirler.

Varılan ikinci önemli nokta ise, 1980 yılının işletme kârları ve vergi hasılatlarından yana gösterdiği inanılması güç kabarıklığıdır. Bilindiği gibi 1981 yılı Bütçesi 1,5 trilyon üzerinde bir rakamla bağlanırken, yankıları yoğun olmuştur. Liberal ekonomi politikasının temel uzantılarından birisi olan faiz oranlarının görünürde serbest ve yükseltmiş şekilde uygulanması da, sermaye piyasasında çok yönlü eşleştirile konu edilmiştir. Hatta bu son gelişmeyle bankaların ve kredi piyasasının büyük bir açmaza gireceği, sonuç hesaplarının çok olumsuz olacağı vurgulanmıştı. Şimdi veriler öyle gösteriyor ki, bu inançlar önemli ölçüde yanılmıştır.

Ne var ki, sayısal görüntünün geleceği bu sonuca rağmen gerçek özü itibariyle yine aynı noktada düğümlemektedir. Sermaye piyasası ve kredi kullanan işletmeler açmaza girmiş, üretim kesimi ağır bir yük altında kalmıştır. Mevcut gelişim ve yapı içinde bu gerçeğin değişmesi olası değildir.

İlk olarak sayıca rakamlarda gözlemlenen aşırı şişkinlik 1980 gelişimlerinin bir sonucudur. Enflasyon ve kur ayarlamaları şeklinde çok sıkça yenilenen devalüasyonlar, büyük bir kâr kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekte % 100 bazı ile bir değerlendirme yapıldığında, ki bu sadece enflasyon çizgisinde bir indirgeme olup devalüasyonlar açısından % 150-200'ün üzerinde bir dönüşüm gereklidir, işletme kârlarının 1979 ve daha önceki yıllara ait gerçek kârların çok

altında kalmış olduğu görülür. Ama varılan nokta odur ki, % 50'nin altında kapasite kullanımına karşın kârlılık düzeyi geçmiş yıl kârının iki katına varmıştır. Ve sonuçta da bağlı olarak geniş tabanlı bir şekilde vergi gelirlerinde büyük bir artış ve hızlı tahsilat olmuştur. Aslında devlet mevcut ulusal hasılası ile kendi kendini finanse eder duruma gelmiş, özellikle kur ayarlamalarına bağlı olarak yol açtığı subvansiyonlarla yeni bir değer yaratılmadan ekonomi içindeki pay bölüşümü ve değer ölçeğini saptırır bir gelişime yol açmıştır. Bunun sürekliliği beklenemez. Hele bu yapı içinde saymaca da olsa aynı sonuçların gelecek yıllarda da yenileneceğini söylemek, son derece yanlış ve sa-kıncalı olur.

Mali Af

İzlenen 1980 sonrası ekonomik politikanın son yeniliklerinden birisi, vergi alacaklarıyla ilgili gecikmelerin giderilmesi, bu tür ihtilaflı alacakların bir an önce tahsili yanında, ayrıca kayıt dışı kalmış gizli servetlerin beyana bağlanması konusunda olmuştur.

Böylece yılların vergilendirilmemiş ve «kara servetler piyasası» denilen karaborsacı, stokcu, tefeci piyasası fonları ile; vergi olarak ortaya çıkmış, ancak kesinleşmesine rağmen çeşitli nedenlerle tahsil edilmemiş alacaklar ve kesinlik kazanmamış ihtilaflı alacakların tahsil edilmesi ve yasallaştırılması düşünülmüştür. Giriş kısmında değindiğimiz bu konuya açıklık kazandırmak ve değerlendirmek asıl amacımız...

Çok açıkça bilindiği üzere, Türkiye özellikle 1975 sonrasında yoğun bir kayıt dışı piyasa işlemleri baskısı altına girmiş, kaçakçılık, stokculuk ve spekülâtif amaçlı işlemlerin ekonominin ana doğrultusunu tayin etmesi sonucunu rekor bir enflasyonist süreç yaşamıştır. Ve yine açıkça anlaşıldığı üzere, beyan dışı olup kaynağı ve kul-

lanım şekli saptanamayan kara servetler, bu oluşumda baş rol oynamıştır. Gelir elde etmenin kolay, yasal boşluk ve kuraklıklardan yararlanarak gizlemenin ise bir bakıma kaçınılmaz gözüktüğü genel yapı içinde, çığ gibi büyüyen bu fonlar, yıllık bütçe rakamlarına varan boyutlarıyla öyle bir noktada sıkışmıştır ki; ekonomik onarım hareketi içinde ciddi bir sorun olarak ele alınması âdetâ kaçınılmaz hale gelmiştir. Sonuçta vergi yasalarının denetim ve düzenlemeden yana getirdiği yenilikler, bu zorunlu girişimin ilk aşaması olarak sistem içinde yer almıştır.

Böylece teorik düzeyde bu tür fonların ve servetlerin rahat hareket edebilme olanağının daraltılacağı varsayılmıştır. Ne var ki, mevcut kurumları geleceğe yönelik işlemlerden yana böyle bir şekilsel düzenleme arasına almak, geçmişten gelen büyük yığımların kısa vadede disipline edilmiş olmaları anlamına gelmemektedir. Yıllarca % 100'ün çok üstünde kâr anlayışıyla durgun ekonomide canlı birikim dinamikleri olarak yer almış bu değerler, yine, hem mevcut yapının boşluklarını değerlendirmek ve hem de kâr değerlendirmesinde halen ait oldukları zorunlu sınıf içinde en üst çizgide varlıklarını sürdürmek zorunluluğu ile ortada kalmıştır. İşte bu mevcut yasa dışı birikimleri de mali af kapsamına almak, disipline edilmiş sistem içine sokmak, son ve en önemli halkayı oluşturmuştur. Artık herşeye rağmen bu fonların böyle bir genel af kapsamında, geçmiş çizgilerinden kopacakları ve yasal zemline gelebilecekleri düşünülmüştür.

Böyle bir yaklaşımda bulunulurken meşru düzene kısa vadede geçişin tüm öğeleri göz önünde bulundurulmuştur. Sadece bu tür yasa dışı birikimler değil, ayrıca devletle olan borç-alacak ilişkilerinde (vergi) bir seri komisyon yolları ile yıllarca sürün-cemede bırakılıp özde devlet fonlarının işletme bünyelerinde tutularak kul-

lanılmaları anlamına gelen ilişkilerin de, bir an önce af kapsamında sonuçlandırılmaları amaçlanmıştır.

Özetle izlenebilirlikten yana güdümlü devlet politikasına daha uygun olan bu amaçlamalarla mali af yasa-sı, sistem içinde yerini almıştır. Şimdi bu öngörünün önemli gözükten bazı noktalarını yakından görmeye çalışalım:

1 — Ana güdü yasa dışı değerleri ve beklemekte olan devlet alacaklarını bir an önce devlet aktifi içine sokmak olduğuna göre, başka deyişle tahsilatın hızlandırılması ve bundan sonraki dönemde tüm girişimlerin kayıt için olması düşünüldüğüne göre, yasanın yayın tarihine kadar bu nitelikleri kazanmış değer ve alacakları geniş şekilde içermesi gerekir. Yasanın kendi içinde çok açıkça getirdiği sınırlama hariç, meşru zemine gelecek tüm değerlendirme ve girişlere işlerlik kazandırılmalıdır. Nitekim ilgili tebliğ bu açıdan bazı tereddütleri de giderecek bir öngörü ile kaleme alınmıştır.

Yasa metninden anlaşıldığı kadarıyla, ancak 22 Mart 1981 tarihine kadar kesinleşmiş ya da ihtilafli hale getirilmiş kamu alacakları aftan yararlanabilecektir. Hemen bunu tamamlayan ikinci madde ile de 31.12.1980'den sonra verilmesi gereken beyannamelerle ilgili vergilerin bu olanaktan yararlanamayacağı belirtilerek, hem bir bütünlük sağlanmış hem de belirsiz zaman içindeki davranış belirsizlikleri giderilmek istenmiştir. Esasen 31.12.1980 tarihinden sonra verilmesi gereken beyannamelerle ilgili ihtilaf- lar doğal olarak yasa tarihi olan 22 Mart 1981'den sonra doğmuş olabileceğinden, farklı imiş gibi gözükten bu iki zaman sınırlamasından yana bir terslik sözkonusu değildir. Bunun için hareket noktası, esasen iç içe düğümlenmiş bu iki hükümden ihtilafın 22.3.1981 tarihine kadar ortaya çıkmış olup olmaması açısından ele alınmalıdır. Kaldı ki, bu denli katı düşünce

de yeterli değildir. Yasa amacına uygun olarak daha da esnek bir öngörü-yü içermektedir. Bunu tebliğde açıkça görmekteyiz.

2 — Tebliğin, kanunun kapsamını ortaya koyan «1» no'lu bölümünde «31.8.1981 tarihinden sonra bu kanun kapsamındaki dönemlere ilişkin olarak yapılacak incelemeler dolayısıyla... vergiler ve cezalar hakkında... yararlanılması mümkün değildir.» denilerek esasen 22.3.1981'e kadar ihtilafli hale getirilmemiş, ancak 31.8.1981 den önce ihtilafli hale getirilmiş vergiler hakkında da uygulanabileceği öngörülmüştür. Söz konusu dolaylı sınırlandırmayı başka türlü anlamak olanaksızdır. Örneğin, tahakkuk ve ceza ihbarnamesi 1978 yılına ait bir vergi dolayısıyla 25.3.1981'de gelmiş bir ihtilafli kamu alacağı da af yasa-sı kapsamında olmalıdır.

Diğer taraftan bu zorunluluğu, yine tebliğin kesinleşmiş alacaklarla ilgili maddesinin ikinci paragrafından da yasanın amacına uygun şekilde çıkarmak olanaklıdır. Fıkra hükmüne göre, kamu alacağının aslı 22.8.1981 den önce ödenmiş olur veya 31.8.1981 tarihine kadar ödenmişse, bu alaca-ğın ilişkin cezanın % 90'ı tahsil edilme-yecektir. Açık ki, tahsilatı hızlandırmayı amaçlayan bir yasa yayın tarihine göre aslı ödenmiş bir amme alaca-ğının cezasının dahi % 90'ını af kap-samına alırsa, eski dönemlere ait olup her ne şekilde olursa olsun ödenme-miş ve ihtilafli hale getirilmemiş vergi borçlarını da kapsamına alması gerekir.

3 — Esasen değişik kesimlerce, öngörülmüş bulunan oranlar yüksek bulunmasına rağmen (vergi cezaların-da % 10, stoklarda beyan edilen değer üzerinden % 20 vergi) gerçekte bu bir af yasıdır. Bunu yasa için-de yer alan değişik düzenlemelerden çıkarmak olanaklıdır. Daha önce de değindiğimiz gibi, bir yandan aslı 22.3.1981'e kadar tahsil edilmiş olan vergilere ilişkin cezalarda bile indirim

yapılması yanında, 1. maddenin 3. fıkrasında «bir vergi aslına bağlı olmayan cezaların tahsilinden de vaz geçileceği» hükmüne bağlanarak, askıda kalmış konuların bağış şeklinde temizlenmesi ana özellik olarak somutlaşmıştır.

4 — Yasaya göre, ihtilafı ya da ihtilafa gebe alacaklarla ilgili olarak, yine yayın tarihinde bu özelliklerin belirgin olması gerekir. Eğer yayın tarihinden sonra ihtilafı hale gelebilecek olursa, başka deyişle vergi ihbarnamesi 22.3.1981'den sonra alınır ve ihtilaf bu tarihten sonra yapılabilecek ise, bu alacaklarla ilgili olarak cezasız vergi tahsiline ilişkin 2. madde de-ğil, % 10 ceza tahsilini öngören 1. madde uygulanacaktır (Tebliğ 2. bölüm sonu fıkra). Buradan anlaşıl-maktadır ki, salt yasa içeriğinden hareketle kapalı gibi gözüküp tebliğ açıklamalarından varılan sonuca göre, ki daha önce de üzerinde durmuş-tuk, 22.3.1981'den sonra salınan ih-barname konusu alacakların af ya-sasından yararlanmalarını olanaksız-dır. Vurgulayalım, şimdi açıkladığımız bölüm fıkrası bu hakkı bir başka açı-dan ve açıklıkla ortaya koymaktadır.

5 — Dikkati çeken önemli bir nokta da, uzlaşma komisyonunca gör-üşülmüş ve sonuçlandırılmış ihtilaf-ların, ikinci madde kapsamında de-ğerlendirilemeyecek olmasıdır. Öyle an-laşılıyor ki, bu tür alacaklar için birin-ci madde esasları çerçevesinde % 10 cezalı tahsilat uygulanacaktır.

6 — İki bölümde ele alınan ya-sanın servet ve stok affıyla ilgili böl-ümünün en ilginç yanı, af kapsamına giren malların ve beyanların sınırlan-mış olmasıyla ilgilidir 5. maddede söz konusu değerler belirtilirken, mevcut nakit para (kasa) dikkate alınmamış, durum ayrıca tebliğde özellikle açıklı-ğa kavuşturulmuştur. Bu tür bir ayırı-mı anlamak son derece güçtür. Her-şeyden önce sayılan değerlerin önem-li bir kısmını (bankalar) kasa mevcu-du gibi likid değerlerin oluşturmasına

rağmen ve esasen diğer tür değerlere dönüştürülmesi ve af yasasından ya-rarlandırılması olanaklı olan kasa mevcutlarının bu tür bir sınıflandırma-nın dışında bırakılması, yasa amacına da ters düşmektedir. Daha da somut-laştırmak için, örneğin 21.5.1981 tari-hine kadar mevcut nakitlerini mala çe-viren ve daha sonra da bunları nak-de dönüştürerek kasaya yasal giriş yapan kişilerin, % 20 vergi ile af ya-sasından yararlanması olasıdır.

Diğer taraftan eğer nakitler de sayılmış olsa idi, 1980 ve 1981 yılının ilk altı ayına ait gelirin vergi dışı bi-rakılmış olacağı ya da % 20 oranın-da vergilendirilerek % 60 gibi bir ver-gi gelirinin kaybolmuş olacağı da dü-şünülemez Çünkü değindiğimiz gibi, esasen mala dönüştürerek stok giriş çıkışı ile bu yolu zorlamak olanaklıdır.

7 — Diğer önemli bir ayırım da stoklarla demirbaşlar arasında yapılmıştır. Stok şeklindeki beyanlarda % 20 vergi söz konusu edildiği halde, demirbaşlar için böyle bir vergi düşü-nülmemiş ve sadece işletmenin akti-fine pasifte yer alan bir eşleştirme hesabı ile geçirilmeleri yeterli sayılmıştır. Diğer servet unsurlarından farklı bulunmayan ve kaynağı itibari-yle açıklanmamış gelirlere dayalı bu-lunan bu tür değerlerin vergi dışı tu-tulmuş olması, önemli bir eksiklik ola-rak gözükmektedir.

Yasanın amaç, kapsam ve şekil-sel düzeniyle ilgili olarak bu noktala-rı belirttikten sonra, sonuç olarak şu-nu söylemek gerekir: Yasa gerçekten anlayış ve uygulama farklılıklarına yol açacak bir karışık sistematiğe ve bunun bağımlı etkeni çarpık bir saha-ya ilişkin bulunmaktadır. Bu nedenle de gelecekte çok çelişkilil uygulamala-ra ve özünde taşıdığı tahsilatın hız-landırılması ana düşüncesine rağmen, önemli aksaklık ve gecikmelere yol açacak nitelikte gözükmektedir. Söz konusu karışıklık içinde, biz özellikle kilitlenmelerin yoğun olacağı anlayış noktalarına dikkat çekmek istedik.

Başarı Şansı

Né var ki, bu arada özellikle dik-
kat çeken ve genel ekonomik yapı ve
enflasyonla mücadelede onarım yasa-
ları çerçevesinde değerlendirilmesi
gerekten bir başka konu önemle bek-
lemektedir. Mali af yasasının bir baş-
ka temel konusu olan servet beyanı
ve stok affı... Buna iki ayrı noktada
kısmen değindik.

Kara servetlerin özünü oluşturan
bu tür beyan dışı ve kaynağı belirsiz
birikimler, bu kez % 20 oranında bir
vergilendirmeye bir defaya özgü ol-
mak üzere sistem içinde yasallaştırı-
lıacaktır. Daha önce de belirttiğimiz
gibi, iki aşamalı bir beklenti söz konu-
sudur. Önce, bu boyutları saptana-
mayan, ancak içinde bulunduğumuz
dönemde 800 milyarı aştığı sanılan bi-
rikimlerin % 20 oranında bir vergi ge-
liri getirmesi amaçlanmaktadır. Bu
oranın yüksekliği ya da sıfır düze-

yinde tutulup tutulmaması gereği tar-
tışılabilir. Ama mevcut durumuyla ve
tarihsel işleviyle açıklamak gerekirse,
açıktır ki, bu tür yasa dışı fonlar kâr
tanıma çalışmalarıyla çıg gi-
bi büyümüşlerken; bugün de büyük öl-
çüde % 100'lere varan yasa dışı kâr-
lılık cizvisinden koparılmalarının en
etkin yolu; salt af ve düşük oranlı
vergilendirme değil, daha otonom bir
ekonomi yönetimiyle yasa dışı kulla-
nım yollarının tıkanmasına bağlıdır.
Bir ölçüde vergi yasaları bunun ilk
adımını oluşturacak şekilde geliştiril-
miştir. Ancak güçsüz ve yetersizdir.
Etkin vergiciliğin tüm öğelerinin kul-
lanılması yanında, piyasa ekonomisi,
tamamen arz-talep dengesinin acıma-
sız kurumlarına terk edilmemelidir. Ve
sonuçta beklentinin ikinci ayağı; bu
fonların gelecekle enflasyon odağı
olamaması olgusu, önemli ölçüde bu
noktalarda kenetlidir.

OYAK SİGORTA

- yangın • nakliyat
 - kaza
 - makine • montaj
 - hayat
- sigortalarında hizmetinizde

Merkez

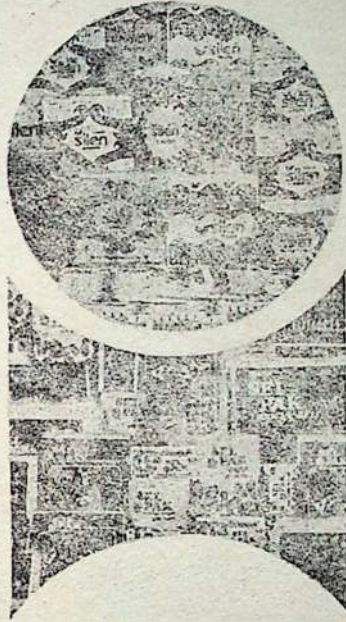
İstanbul Salıpazarı Meclisi Mebusan Cad. 319 Oyak İş Hanı Kat 6-7

Telgraf : OYAKSİGOR - İSTANBUL

P.K. : 279 Karaköy

Telefon : 49 07 00 - 01 49 69 22

OYAK SİGORTA A.Ş. Ordu Yardımlaşma Kurumunun (OYAK) bir kuruluşudur.

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
üretiliyor SILEN mamûlleri.

SEL
 PAK

her yerde her zaman

 silen

temizliğin simgesi...

AB

ANADOLU BANKASI

"size bu banka yaradır."

TÜRK EKONOMİSİNDE YÖNETİM SORUNLARI

HANS
EGGERSTEDT

Söyleşi

BESİM
BAYKAL

BAYKAL — Unilever'in dünyada ve Türkiye'de faaliyetlerine dair bilgi verir misiniz?

EGGERSTEDT — Unilever sayıları 325.000 civarında bulunan kadrosuyla bugün dünyanın 75 ülkesinde 500 şirket halinde çalışmalarını sürdürmektedir. Margarin, yemeklik yağlar, süthanelerde üretilen gıda maddeleri, dondurulmuş yiyecek maddeleri, dondurma, çay, deterjanlar, tuvalet malzemeleri ve benzeri mamuller şirket cirosunun aşağı yukarı % 60'ını oluşturmaktadır. Bunun dışında kalan bölümde ise paketlenme sanayiinde kullanılan mamuller, kimyevi maddeler ve hayvanların beslenmesinde kullanılan besinler bulunur. Yıllık ciromuz toplam olarak 24 milyar dolar civarında bulunmaktadır. Unilever'in Türkiye'deki faaliyetlerini kısaca şöyle ifade edebilirim: Unilever Türkiye'de İş Bankası ile ortaklaşa faaliyette bulunan bir kuruluş olarak margarin, unlu mamullerin hazırlanmasında kullanılan yağlar, deterjan ve tuvalet malzemeleri üretmekte ve pazarlamaktadır.

BAYKAL — Türkiye'deki çalışma koşulları ile ilgili olarak bir yabancı gözüyle görüşleriniz bizim için büyük

değer taşır. Bu nedenle bu konudaki görüşlerinizi rica ediyorum.

EGGERSTEDT — Bir işadamı olarak, işletmecilik açısından, Türkiye'de mevcut çalışma koşulları ile diğer ülkelerdeki koşullar arasındaki temel farklılıklardan birisi olarak Türkiye'de bürokrasinin aşırı derecedeki etkinliğini gördüğünü açıklamak isterim. Bu durum yöneticilerin çok fazla zamanını aldığı gibi, verimliliği de olumsuz yönden etkilemektedir. Söz konusu bürokratik tarz, benim görüşüme göre, son 10 - 12 yıldan beri sürüp gitmektedir.

Bir yabancı olarak konuya özel yaşam açısından baktığımda, iş hayatının çeşitli yönlerden zorluklarıyla uğraşabilmeyi gerçekten kolaylaştıran çok tatlı bir dostluk atmosferinin var olduğunu da özellikle vurgulamak isterim.

BAYKAL — Türkiye'de sınıal ve ticari kuruluşların bankalarla olan ilişkileri ile ilgili görüşlerinizi açıklar mısınız?

EGGERSTEDT — Türkiye'de bankalar ile sınıal ve ticari kuruluşlar arasındaki ilişkiler diğer ülkelerdenkinden oldukça farklı. Şöyleki: Türkiye'de bankaların bu tür kuruluşla-

rın gelişmesine katkıda bulunabilmek üzere birbirleriyle rekabet içinde bulunmaları gerekirken, sını ve ticari kuruluşlarını bankalardan para alabilmek için âdeta yarış içinde buldukları görülmektedir. Bence bu durum iki nedene dayanmaktadır.

Birincisi tarihl bir nedendir. Özel girişimcilerin mevcut olmadığı devir-

Hans Eggerstedt 1938 yılında Hamburg'da doğmuştur. Hamburg Üniversitesi'nde ekonomi öğrenimini tamamlamıştır. Daha sonra bir buçuk yıl bir bankada staj yapmıştır. 1965 yılında UNILEVER'e intisap ederek, finans ve muhasebe konularında çalışmaya başlamıştır. 1972'de aynı şirketin süpermarketlerinin Direktörlüğü'ne; 1973 yılında da dondurulmuş gıdalar ve dondurma konularında faaliyette bulunan bir şirketin Ticaret Müdürlüğü'ne atanmıştır. 1978'den beri de Türkiye'de ÜNILEVER-İŞ'in Genel Müdürü ve Murahhas Üyesi olarak görev yapmaktadır.

de, ülke ekonomisini geliştirebilmede gerekli olan faaliyetleri yürütebilmeleri için Atatürk tarafından bankaların kurulduğu yıllardan bugüne kadar gelmektedir. Bu fonksiyon günümüzde de devam etmektedir ve sanayideki holdingler ile ilgili ilişkiler, bankaların en önemli faaliyetlerinden bir bölümünü oluşturmaktadır.

İkinci neden ise, para arzının kıtlı olmasıdır. Bu durum bankaları, her zaman para darlığına çözüm bulabilmeye zorlamıştır.

BAYKAL — Bildiğiniz gibi, 1 Temmuz 1980'den bu yana faiz oranları serbest bırakılmış bulunmaktadır. Bu konuda ne düşündüğünüzü sorabilir miyim?

EGGERSTEDT — Bu sorunuza bankacılık sistemine etkisi açısından ele alarak cevaplandırmak istiyorum. Benim kanıma faiz oranlarının serbest bırakılmasının doğurduğu en önemli sonuç, esasen kıt olan parayı çekebilmede (mevduat toplayabilmede) bankalar arası bir yarışa yol açılmış olmasıdır. Bankalarca sağlanan faiz oranlarının enflasyon oranının üstüne çıkması, halkı elindeki parayı hemen harcamak yerine bunu bankaya yatırmaya doğru iten cazip bir neden oluşturmaktadır. Bu durum enflasyonun önlenmesine katkı sağlaması yanında bankalarda mevduat miktarının artmasına da yol açmaktadır.

Dileğimiz, bankalarda toplanan bu paraların, bankalar tarafından sını ve ticari kuruluşlara, yine rekabet esaslarına dayalı kredi olarak verilmesi yoluna gidilmesidir.

BAYKAL — Türkiye bankaları ile Avrupa bankaları arasında çalışma yöntemleri ve prosedürler açısından başlıca farklar şizce nelerdir?

EGGERSTEDT — Daha önce de ifade ettiğim gibi, Türkiye'deki bankaların ana faaliyetleri sını kuruluşlarda iştirak sahibi olma yoluyla

SÖYLEŞİ: Fotoğrafta Hans Eggerstedt (solda), Besim Baykal ile görüşürken görülüyor.

sanayle girebilme şeklinde görülmektedir. Oysa diğer ülkelerde bankaların temel görevi, halkın tasarruflarını bankalara yatırmalarını sağlayabilmek ve bunu genel olarak sını ve ticari kuruluşlara kredi olarak vermektir. Buna bakarak şunu söyleyebiliriz: Türkiye bankaları genelde iş hayatı için faaliyette bulunma yerine, iştiraklerini parasal yönden destekleyen finansal kuruluşlar gibi çalışma eğilimine girmiş görünmektedirler.

Diğer bir farklılık, kısa ve orta vadeli para pazarlarının mevcut olmayışıdır. Bu nedenle sını ve ticari kuruluşlar paralarını gelecekteki ihtiyaçları için saklamağa çalışırken, bir kısım kuruluşlar geçici bir sorunu çözümlenebilmek için kısa vadeli para (birkaç günlük, haftalık veya aylık) bulamamaktadırlar. Bu durum paranın maksimum düzeyde yarar sağlayabileceği yönde akımını engellemektedir.

BAYKAL — Türkiye'de bankalar arası rekabeti güçlendirebilmek için

sizin görüşünüze göre neler yapılması gerekir?

EGGERSTEDT — Herşeyden önce, serbest bırakılmış olan faiz oranlarının kısıtlanamaması veya düşürülmemesi, yani bu serbestinin muhafaza edilmesi gerekir. Ancak bunun gerçekleştirilebilmesi için Merkez Bankası'nın da faiz hadlerinin uygulanmasında paralel bir görüş içinde bulunması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmektedir.

İkinci olarak, Türkiye'deki tüm iş hayatına hizmet sağlayan bankaların teşvik edilmesinin gerekliliğini belirtmek isterim. Bu yapıldığı takdirde, zamanla kredi sağlayabilmeye kolaylıklar arttıkça, endüstriyel ve ticari müesseseler bankalar arasından kendilerine en uygun koşullarla, en üstün hizmeti sağlayanları seçerek onlarla iş görebilmeye seçim hakkına sahip olabileceklerdir.

BAYKAL — Bildiğiniz gibi bazı büyük yabancı bankalar Türkiye'de şubeler açmakta ve birkaç Türk ban-

kası da örneğin Almanya, A.B.D. ve İngiltere gibi bazı ülkelerde branşlar kurmaktalar. Siz bu değişikliği nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu değişiklik Türk bankacılık sistemini hangi yönlerden etkileyecektir?

EGGERSTEDT — Bu değişikliğin doğuracağı sonuç kanımca şöyle olacaktır: Türkiye'de şube açan yabancı bankalar kendi çalışma yöntemlerini pek tabii ortaya koyacaklar ve yerli bankalarımız bu durumdan oldukça etkilenenlerdir.

Diğer yönden, dış ülkelerdeki Türk bankaları da daha güç rekabet koşulları altında faaliyette bulunan bir ortamdan edindikleri tecrübeyi Türkiye'ye aktaracaklardır. Bütün bunlarla beraber, bu durum, şu anda bir hayli zaman ve para kaybına neden olan uluslararası para transferinin hızlanmasına da katkı sağlayabilir.

BAYKAL — Çeşitli ülkelerde görev yapmış, değerli tecrübe kazanmış bir yöneticisiniz. Bu durum değişik ülkelerdeki tecrübeleriniz yanında Türk işçilerini tanıyabilmeniz de olanak sağlamıştır. Sizin Türk işçileri hakkında izlenimleriniz nelerdir? Türk işçisini motive edebilmede size göre en uygun yol nedir?

EGGERSTEDT — Genelde Türk

işçisi çalışkandır. İşine, müessesesine bağlı kimselerdir. Hatta birçok ülkelerin işçilerinden üstün olduklarını söyleyebilirim. Ancak şunu da hemen ilave edeyim, bazı alanlarda elemanların temel tahsil açısından bir takım eksiklikleri var. Bu eksikliklerin şirket bünyesinde tertiplenecek eğitim programları yoluyla giderilmesi gerekir.

Çalışanları motive etme, yani onlarda şevk ve heyecan uyandırma, işine ve müesseseye bağlayabilme konusuna gelince... Bence çalışan her insan mensup olduğu şirketin faaliyetlerine kişisel katkı sağlaması beklenen, bunu yapabilecek kapasiteye sahip olan, tam anlamıyla saygı değer bir kişidir. Bu nedenle işletmede; hangi kademedede olursa olsun, tüm çalışanların, şef ya da müdürlerin performansını arttırabilmesine, nitelik ve yeteneklerini geliştirebilmesine yardımcı olabilecek türden sürekli eğitim faaliyetlerine yer verilmek gerekir.

Bunun yanında, tüm çalışanlara, bu olanaklara kavuşabilmeleri ve kişisel niteliklerine uygun olarak daha üst düzeyde ücret alabilmesi için eşit haklar ve imkânlar sağlanması, her ülkede tüm yöneticiler tarafından kabul edilmesi gereken bir esastır.

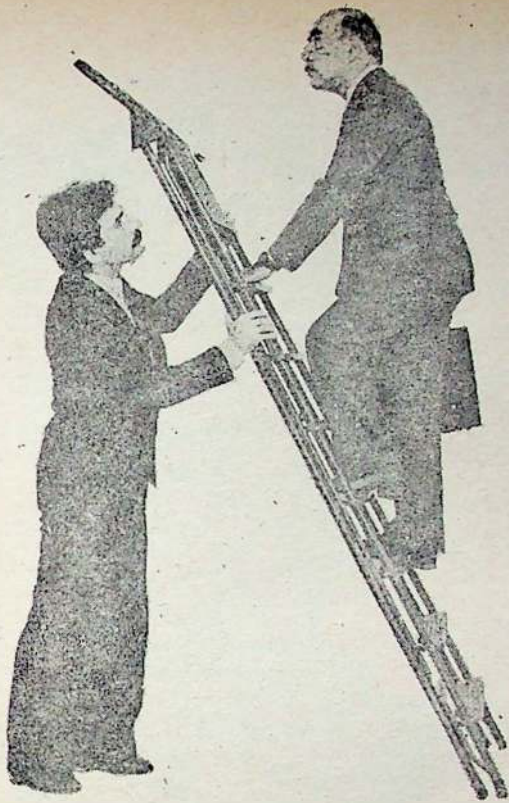
BAYKAL — Teşekkür ederim.

◆ Zafer «zafer benimdir» diyebilenin, muvaffakiyet «muvaffak olacağım» diye başlayanın ve «muvaffak oldum» diyebilenindir.

Kemal Atatürk

◆ Bir kişinin yoksulluğu ve bilgisizliği kaderinin kaçınılmaz bir sonucu olarak kabul edilmemelidir. Akıl, sebat ve belâgat; hayat mücadelesindeki kişiyi, kendi kendisine yaptığı işkenceden ergeç kurtaracaktır.

Bertrand Russell

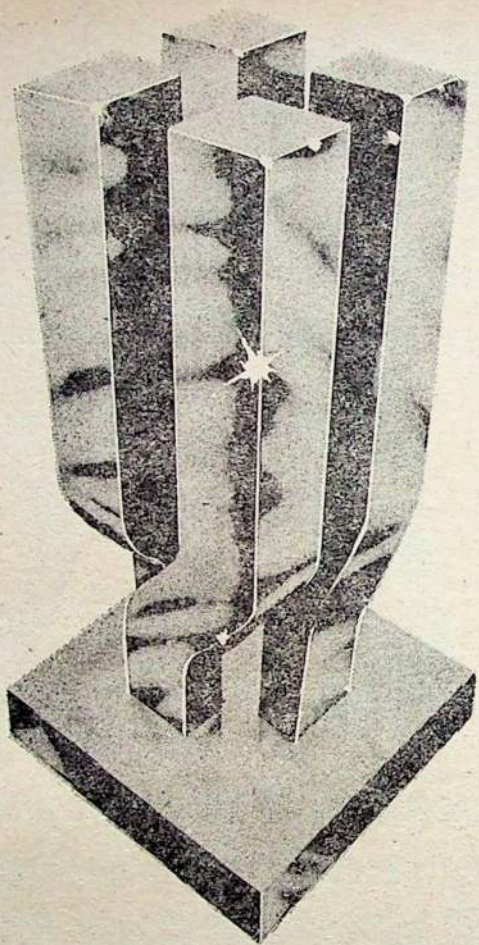
**Tasarruflarınızın
değerlendirilmesinde
desteğe ihtiyacınız vardır!**

BİLGİSİ, tecrübesiyle Banker Kastelli.

Yatırımda gerçek güvence

**Banker
Kastelli**

“sermaye piyasasında lider kuruluş”

HİSAR BANK

"Kale gibi banka"

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOC. DR. YILDIRIM KILKIŞ

HÜKÜMETİN enflasyonu durdurmak için iç piyasa taleplerini kısmak ve üreticilerin dış piyasalara yönelmesini hızlandırmak politikasına uygun davranışı devam etmektedir. 1981 Mayıs ayında ekonomik hayatımızı etkileyen kararlar ve uygulamalar iki ana grupta toplanabilir. Graplardan biri ihracatımızın teşvikini, diğeri ise vergi mevzuatı ile ilgilidir.

İhracatı teşvik etmek amacıyla 23 Nisan 1981 tarihinde yayınlanan ihracat-
te vergi iadesi tarifeleri, dış piyasalara ihracat şansı daha fazla olan maddeleri teşvik edici bir durum getirmiştir. Özellikle 10 Mayıs 1981 tarihinde getirilen yeni ihracatı teşvik tedbirlerine dair tebliğ ile hızlandırılmasına çalışılan ihracatımızın daha olumlu bir şekilde yönlendirileceği ümidindeyiz.

Vergi mevzuatı ile ilgili olarak dikkati çeken başlıca uygulamalar, İşletme Vergisi yanında Kurumlar Vergisi, Harçlar Vergisi genel tebliğleri ile, gider vergilerinde yapılan değişiklikler olarak özetlenebilir.

Aşağıda, geçtiğimiz dönemde yapılan yeni düzenlemeler hakkında kısaca bilgi verilmekte ve imkânlar nispetinde bazı yorumların yapılmasına çalışılmaktadır.

İhracatı Teşvik Tebliği

10 Mayıs 1981 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan ve hemen yürürlüğe giren İhracatı Teşvik Tebliği, daha önce çeşitli tarihlerde yayınlanmış olan bütün teşvik tedbirlerini iptal ederek bir araya toplamış ve ihracatçıların çeşitli sorunlarını kolaylaştırmayı amaçlayan daha olumlu tedbirler getirmiştir. Tebliğin birinci maddesinde de açıklandığı gibi, getirilen teşvik tedbirleri ihracatla ilgili işlemleri basitleştirmek, süratlendirmek, formaliteleri azaltmak suretiyle ihracatçılara kolaylık sağlamak için alınmış bulunmaktadır.

İç piyasaların yavaşlamış olan talep hacmini dış pazarlara yöneltmek üzere faaliyette bulunmaya özellikle gayret gösteren işadamlarına bu tebliğin getirdiği hükümlerle yardımcı olunması, gerçekten çok yararlıdır. Getirilen hükümlerle yeniden düzenlenen ihracatı teşvik tedbirleri başlıklar halinde şöyle açıklanmaktadır :

- 1 — İhracat kredilerinde : (a) Vergi, resim ve harç istisnası; (b) Faiz farkı ödenmesi.
- 2 — İhracat Teşvik Fonundan Krediler.
- 3 — Döviz tahsisi : (a) Gerçekleştirilen ihracat karşılığı döviz tahsisi; (b) Yapılacak ihracat karşılığı döviz tahsisi.

- 4 — Döviz transfer kolaylıkları : (a) Döviz transferlerinde öncelik; (b) İhracat karşılığı dövizlerden mahsup; (c) Gerçekleştirilen ihracat karşılığı transfer hakkı.
- 5 — Ham ve yardımcı madde ve ambalaj malzemesi gümrük muafiyeti.
- 6 — Geçici kabul yolu ile ithalat.

Yukarıda ana hatları açıklanan teşvik tedbirleri iyice incelendiği vakit, getirilen yeni hükümlerin ihracat yapmak isteyenlere büyük kolaylıklar sağladığı görülmektedir. Bu tedbirlerin uygulaması sırasında ortaya çıkacak güçlüklerin yeni düzeltmelerle giderileceği muhakkaktır. Mevcut durumda, bu uygulamaları yapacak olan ilgili kamu kuruluşlarının ihracatı teşvik edici bir zihniyet ve anlayış içinde davranmaları, en büyük dileğimizdir.

İhracatla İlgili Yeni Kararlar

İhracatın geliştirilmesi için alınan ve alınmış bulunan bazı tedbirlerin ihracatçı lehine düzeltilmesi için hükümetin sık sık yeni uygulamalar ve düzenlemeler getirdiği bilinmektedir. Bu tür düzenlemelerin bir tanesi 23 Nisan 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan «İhracatta Vergi İadesi Kararı»dır.

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahilli ve harici bütün bankacılık işlerinizde

TMK

Banka : 163

FOB net döviz girdisi üzerinden hesaplanacak vergi iade oranları yeniden düzenlenerek, listeler değiştirilmiş ve ihrac gücü zayıf ve dış rekabeti kuvvetli olan maddelerimiz daha yüksek oranlarda vergi iadesinden yararlanacak duruma getirilmişlerdir. Diğer bir değişiklik de, ihrac duvarlarının yükseltilmesidir. Buna göre 4 milyon dolarlık ihracatın yapılması halinde, vergi iade oranlarına % 5, 15 milyon doları aşan ihracatçıların ise % 10 daha fazla vergi iadesi alınması hükmü getirilmiştir.

İhracatta vergi iadesi oranları, 10 listede toplanan maddelere göre yüzde 20 ile yüzde 3 arasında değişmektedir. 10 uncu listede yer alan ihrac mallarına vergi iadesi yapılmamaktadır. İhracatta vergi iadesi oranları 23 Nisan 1981'den itibaren yürürlüğe girmiştir.

Bakanlar Kurulu, İhracat Teşvik Konusunda ek bir Karar olarak 24 Nisan 1981 tarihli Resmi Gazete ile yürürlüğe koymuştur. Bu Kararın başlıca hükümleri şöyle özetlenebilir :

İhracatın yapılamaması ile ilgili mücbir sebepler arasında yangın nedeni ilave edilmiştir. İhracatçılara açılacak kredilerden teminat alınması fıkrası kaldırılarak, ihracatın asgari % 50'sinin gerçekleştirilmesi halinde, gerçekleştirilmeyen ihracat miktarına tekabül eden kredi veya döviz miktarlarına oranlanarak sağlanan imkânın geri alınması hükmü getirilmiştir. Ayrıca taahhüt edilen ihracatın yerine getirilememesi halinde, ihracatçıların süreli veya süresiz her türlü teşvik araçlarından mahrum edilmesi öngörülmüştür.

Diğer bir hüküm, belgeli ve belgesiz her türlü ihracat kredilerinin ve bunlarla ilgili işlemlerin muamele ve damga vergisinden, damga resminden, Harçlar Kanunu ile alınan vergi, resim ve harçlardan istisna edilmesi üzerinedir.

Yaş meyve, sebze ve su ürünlerinde verilen kredinin vadesi 6 aydan 8 aya çıkarılmıştır. Belgesiz ihracatta, taahhüt edilen dövizin sağlanması kaydıyla mal ve memleket değişikliği yapılabilir. İhracat teşvik fonuna dair madde de değiştirilmiş ve ithalat rejimi kararı çerçevesinde alınan teminatlarda % 50 olan oran % 90'a çıkarılmıştır. Diğer bir hüküm de, ihracatı teşvik belgesine bağlı olarak Kıbrıs Türk Federe Devleti'ne veya sınır ticareti veya serbest bölge çerçevesinde Türk Lirası ile yapılan ihracatta, Türk Lirası'nın serbest döviz olarak değerlendirilmesi ile ilgilidir.

İhracatımızla ilgili diğer bir mevzuat, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na 1981 yılında yapılacak bazı tarım ürünleri ihracatının tabi olacakları indirimli gümrük tarifelerini kapsamaktadır. 23 Nisan 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan listeler ikiye ayrılmakta; 1 sayılı listede, Yunanistan hariç diğer AET ülkelerinin uygulayacakları indirimler yer almakta; 2 sayılı listede ise, Yunanistan'a ihrac edilecek bazı tarım ürünlerine uygulanacak indirimli gümrük vergileri oranları gösterilmektedir.

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Tebliğler

1 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan TPKK tebliğlerinin biri, döviz kurlarının tespitinde T.C. Merkez Bankası'nın yetkili kılınması ve döviz kurlarının hergün yayınlanması ile ilgilidir.

Diğer tebliğ, T.C. Merkez Bankası nezdinde açtırılan «Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları»na ödenen faiz oranlarında yapılan değişikliklerle ilgilidir. Buna göre, faiz oranları, vadesiz mevduatta % 7, 12 ay vadelielerde % 10, 18 ay vadelielerde % 12, 24 ay ve daha fazla vadelieler için ise % 14 olmuştur.

Döviz kurlarının T.C. Merkez Bankası tarafından tespit edilmesi, dövizle ilgili uygulamalara büyük bir sürat getirmiştir. Döviz kurlarının hergün yayınlanması usulü, birçok ülkede benimsenmiş bir usuldür. Bu suretle aniden yapılan kur ayarlamaları yerine, günlük kurları takip ederek dış alıcılara fiyat vermek mümkün olmakta ve kur ayarlamalarının sorunları ile karşılaşmamaktadır.

2 Mayıs 1981 tarihinden itibaren yayınlanmakta olan kurlara bir göz atığımızda, 13 Mayıs 1981 itibariyle Amerikan Doları'nda 190 kuruşluk, Avusturya Şillini'nde 12 kuruşluk ve İsviçre Frankı'nda 3 kuruşluk, Kuveyt Dinarı'nda da 535 kuruşluk bir artış görülmektedir. Bu artışlara paralel olarak Avustralya ve Kanada dolarları ile Japon Yen'inde de artışlar vardır. Buna karşılık Alman Markı ve Sterlin dahil diğer bütün dövizlerde Türk parası karşısında bir gerileme görülmektedir.

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

TIR Uygulama Yönetmeliği Yenilendi

İhracatımızın gelişmesiyle ilgili çok önemli bir konunun da taşıma alanında olduğu bilinmektedir. Bu nedenle denizyolu ile taşımacılık kadar karayolu ile taşımacılık da gittikçe gelişmekte ve teşvik edilmesi önem kazanan bir iş kolu olmaktadır. 12 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete ile TIR taşımacılığı ile ilgili yeni bir yönetmelik yayınlanarak, bu tarihe kadar yürürlükte bulunan bütün genelgelerin, bu yeni yönetmeliğin yürürlük tarihi olan 12 Haziran 1981'den itibaren yürürlükten kaldırılması kabul edilmiştir.

TIR Uygulama Yönetmeliği, özetle şu hususları kapsamaktadır. Birinci bölümde yönetmelikle ilgili tarifler yer almaktadır. TIR yönetmeliğinin uygulama alanı açıklanmakta ve daha sonra gümrük idarelerine ibraz edilecek belgeler belirtilmektedir. Yönetmeliğin ikinci bölümünde, gümrük idarelerince yapılacak işlemler, üçüncü bölümde ise Gümrük ve Tekel Bakanlığı'na yapılacak işlemler açıklanmaktadır. Çeşitli hükümler bölümünden sonra, TIR karnesi örneği, TIR karnesi veren ve IRU'ya üye yabancı teşekküllerin isim ve adresleri ile haberleşme aracı bulunan yer ve makamlar ve tezkiye edilen Türk nakliyeciler firmalarının isim ve adresleri yönetmelikte yer almaktadır.

TIR Uygulama Yönetmeliği'nin bu şekilde yeni bir düzenleme getirmiş olması, bu alanda şimdiye kadar görülen anlaşmazlıkları ve noksanları giderme amacını gütmektedir.

T.C. Merkez Bankası Reeskont ve Avans Faizleri Yeniden Tespit Edildi

1 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de Merkez Bankası'nın reeskont ve avans işlemlerinde uygulayacağı faiz oranlarında yapılan değişiklikler yayınlanmıştır. Özet olarak bu oranlar şöyle açıklanabilir :

- 1 — Kısa vadeli kredilerde % 31.50; tarım kredilerinde % 19.50 ve % 18; Halk Bankası'nın küçük sanayici, sanatkar ve esnaf için uyguladığı mesleki kredilerde % 16; sanayi kredilerinde % 30.50; Gider Vergisi istisnasından yararlanan ihracat kredilerinde % 24.50.
- 2 — Orta vadeli kredilerde (teşvik belgeli); genel olarak % 31.50; tarım kredilerinde % 19.50; Gider Vergisi istisnasından yararlanan kredilerde % 26.50.
- 3 — Özel orta vadeli kredilerde; Türkiye Sınai Kalkınma Bankası veya ticari bankalarca kullanılacak kredilerde % 11; ticari banka aracılığı ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankasınca kullanılacak kredilerde % 18.50.

İşletme Vergisi Kanunu Yayınlandı

5 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de, 1318 sayılı Finansman Kanunu'nun İşletme Vergisi'ne ilişkin hükümlerini iptal ederek yeniden düzenlemiş olan 2456 sayılı İşletme Vergisi Kanunu yayınlanmıştır. 1 Haziran 1981 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan bu kanun ile, İşletme Vergisi oranı 3'e düşürülmüş ve İşletme Vergisi'ne tabi malların ve hizmetlerin listeleri açıklanmıştır.

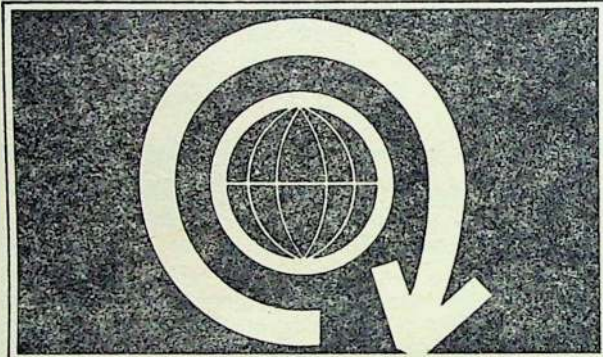
İşletme Vergisi Kanunu'nda mükelleflerin beyannamesi ve tarh ile ilgili açıklamalar yer almakta, ayrıca İşletme Vergisi hükümlerine uymayanların tabi olacakları para cezaları belirtilmektedir. Buna göre, İşletme Vergisi mükellefleri bu hususta bir levha asmazlarsa her tespitte 1000 TL. para cezasına, perakende

satış vesikasını işletmeden çıkışta ibraz etmeyen ve bu belgeyi vermeyen mükellefler de 100 TL. para cezasına tabi tutulacaklardır.

Bilindiği gibi, İşletme Vergisi'nin yürürlüğe girdiği tarihten bu yana, bu vergi ile ilgili uygulamalar gittikçe gevşemiş, vergi oranlarının yüksek olması dolayısıyla alıcı ve satıcı arasında sürtüşmeler olmuştur. Şimdi vergi oranının % 3'e düşürülmesi ve uygulama için devletin bazı imkânlar sağlaması dolayısıyla, uygulamanın aksatılmadan yürütülmesi mümkün olacaktır. Bununla beraber, İşletme Vergisi'ne tabi malların perakende satış fiyatlarının vergili olarak açıklanması, alıcılar üzerinde daha olumlu etki yapacaktır görüşünderiz.

Kurumlar Vergisi Genel Tebliği

Geçen yılın sonlarında ve 1981 Mayıs ayının başlarında bazı değişikliklere tabi tutulmuş bulunan Kurumlar Vergisi'nde açıklamaya gerek duyulan hususlarla ilgili Seri 20 No.lu Tebliğ, Maliye Bakanlığı tarafından 8 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

Yapılan açıklamalar, Kurumlar Vergisi'nin mevzuu ve mükellefleriyle ilgilidir. Buna göre, sendikalar ve kooperatifler vergi kapsamına alınmış, ayrıca iktisadi kamu müesseselerinin mükellefiyetlerinin tayini konusuna açıklık getirilmiştir. Diğer taraftan, emekli ve yardım sandıklarından hangilerinin vergiden muaf oldukları açıklanmış ve derneklere ait lokal, gazino ve lokanta işletmeleri vergi mükellefiyeti içine alınmıştır.

Önemli bir değişiklik, istisnalarla ilgilidir. İştirak kazançları istisnası şarta bağlı olmaktan çıkarılmış, çeşitli kooperatiflerin tabi tutuldukları istisnalara açıklık getirilmiştir. İstisnaların döviz sağlayan işlere ait olan kısmında genişlik getirildiği gibi, bunların nasıl uygulanacağı da örneklerle açıklanmış bulunmaktadır. Özellikle döviz getiren işlerin Kurumlar Vergisi'nden istisna edilmesiyle ve yatırım istisnalarıyla ilgili hükümlerin, bu tür işleri teşvik amacını güttüğü kesinlikle anlaşılmaktadır.

Harçlar Kanunu Genel Tebliği ile Yapılan Düzeltmeler

Bilindiği gibi, 22 Mart 1981 tarihli Resmi Gazete ile yayınlanan 2430 sayılı Kanun'la, yargı harçlarına ilişkin 1 sayılı tarife; konsolosluk harçlarına ilişkin 5 sayılı tarife; pasaport, ikamet tezkeresi, vize ve Dışişleri Bakanlığı tasdik harçlarına ilişkin 6 sayılı tarife ve tarife, imtiyazname, ruhsatname ve diploma harçlarına ilişkin 8 sayılı tarifinin bazı bendleri değiştirilmiş ve harç miktarları yükseltilmişti. 9 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Maliye Bakanlığı Tebliği ile kapsamlar açıklanmış, bazı harçların miktarları da yeniden düzenlenmiştir.

Yapılan bu düzeltmelerle, harç tarifelerinin ülkemizin son yıllarda maruz kaldığı hızlı fiyat artışlarına uygun bir düzeye getirilmesinin amaçlandığı malumdur. Ancak bazı harçların çok yüksek tutulduğu uygulamada ortaya çıktığından, örneğin pasaport ve vize harçlarında tarifeler düşürülmüştür. Buna karşılık, özel okul ve özel dersane harçları ile silah taşıma ve bulundurma harçları artırılmış bulunmaktadır.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler

19.4.1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak 1 Mayıs 1981'de yürürlüğe giren değişikliklerden bir kısmı, daha sonra 4 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan yeni değişikliklerle tekrar güncel önemini muhafaza etmiştir. Bilindiği gibi, Gider Vergileri Kanunu; İstihsal Vergisi, Hizmet Vergileri ve Bina İnşaat Vergisi olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. 19.4.1981 tarihinde yapılan değişiklikler, bu kanunun sadece İstihsal Vergisi ile Hizmetler Vergileri'nden Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ve Nakliyet Vergisi'ni kapsamaktadır.

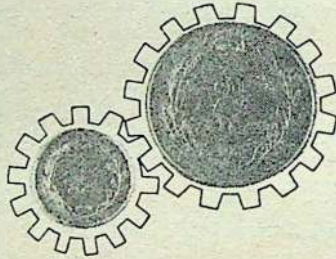
İstihsal Vergisi'nde yapılan değişiklikler, matrahın tayinine açıklık getirerek, uyumsuzluklara ve vergi kayıplarına yol açan durumlara engel olmaktadır. Piyasalardaki durgunluğa karşılık bazı mamullerin fiyatlarının daha da yükselmesine yol açan bu düzenleme üzerine, yapılan değişiklikler tekrar ele alınmış ve Bakanlar Kurulu, otomotiv mamulleri ile elektrikli ev aletlerinin tabi tutuldukları Gider Vergileri oranlarında % 50 indirim yapılmasını uygun görmüştür. Bu husustaki düzeltmeler 4 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Gider Vergileri tabloları ile hizmetlerden alınan vergilerin dökümü uzun olduğu için, burada bunların ayrıntılarına yer verilmiştir.

Tahsilatın Hızlandırılması Kanunu'na İlişkin Tahsilat Genel Tebliği

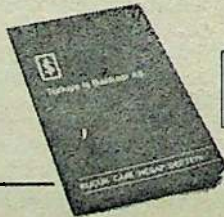
22.3.1981 tarihli Resmi Gazete'de yürürlüğe giren 2431 sayılı Tahsilatın Hızlandırılması Hakkında Kanun'a ilişkin olarak 27 Nisan 1981 tarihinde bir genel tebliğ yayınlanmıştır. Vergi Usul Kanunu kapsamına giren vergi, resim ve harçlar ve bunlara bağlı vergi cezaları ve gecikme zamlarını kapsayana 2431 sayılı Kanun'a, bu tebliğ ile açıklık getirilmiştir.

Tarım ve Orman İşçilerinin Asgari Ücretleri Tespit Edildi

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 30 Nisan 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir kararı ile, tarım ve orman kesimlerinde çalışan işçilerin asgari ücretlerini tespit etmiş bulunmaktadır. Buna göre; 16 yaşından büyük tarım işçilerinin günlük normal çalışma karşılığı asgari ücretleri 287 TL., 16 yaşından küçük olanların ise 190 TL.'dir. Aylık ücretler ise, aynı sıraya göre 8610 TL. ve 5700 TL.'dir.

**Türk ekonomisinin öyküsü
bu hesapla başladı,
bu hesapla geliyor.**

"kuruluslara güc, tasarruflara güven."

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ MENTAS VERİR.

Kapıdan başlar Mentas'ın eksiksiz hizmeti.
Güleriyle, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayiçlerini izler.
Mentas'la fikir alışverişini yaparsınız.

Dilerseniz hiç bekletmeden sorunlarınıza eğilir Mentas

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglelerinin güvencesini taşır
Ve Mentas eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUŞ TEMSİLCİSİ İSENİZ

ihraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAS YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul
Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38
44 30 45 Telaks: 23 196 lame TR

KURULUSLARA MALİ HİZMET YEREN KURULUS:

MEBAN... ...VE SUNDUĞU OLANAKLAR... MEBAN...

Tasarım sahnelerini virdiği hizmetle ünümlü olarak Meban, kurulduğundan bu yana -Varusmal- hizmetlerini öncülü ve örneklemiştir.

• **DEĞERLEME** - Şirketli bir işletmenin bilançosuna ilişkin Meban hizmetleri hazırlar:

Sermaye piyasamızda, bankı anlamda ilk "underwriting" uygulamaları

Meban sunmuştur. Böylece yabancı Meban

Kuruluşların hisse sermaye ve tahvil ihracına ilişkin tüm taleplerini üzerine alır

ve satış hizmetlerini tamamlayıcı faaliyetleri

1979 yılında yayınladığı "Meban" TL ile "underwriting" hizmeti vermiştir.

• **Bir işlemin değerlendirilmesi,** yeni piyasalara açılması

Özellik, gereksinimleri değerlendirilir. İşletme için bütçe, kredi, sermaye, tahvil

Meban ve Fizyonlar ve diğer sermaye hizmetleri mali ve hukuki değerlendirmesi yapar.

En uygun konudaki yeni fikirlerle elverişli, şirket esası muavazenin düzenlenmesi, sermayeye finansman sağlamak çözümlerini sunar. Meban işletmelerin sunulan hizmetleridir.

• **Yabancı pazarlara açılmaya**, dışarıya çıkarmaya, dışarıya çıkarmaya, dışarıya çıkarmaya, dışarıya çıkarmaya

Modern sermaye Meban, sermaye piyasamızı

en verimli sonuçta sağlayacak almayı bilir.

Satış ve devirle ilgili her işlemler, üstlenir, yerine getirir.

• **Bir şirketin** faaliyetlerini, karlılığını, bilançosunu, şirketin bilançosunu, şirketin bilançosunu

Meban Anonim Şirketi tarafından, sermaye piyasamızı

Uzunun, sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı

Cözümünde yardımcı olur. İhtiyaçları, gerek yöntemi,

gerek finans danışmanlığı, bütçe ve tahvil işlemlerini

ayrıca şirketin finansmanı sağlar.

• **Enil bir işletimin** sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı

Her aşamada Meban'ın hizmetleri, sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı

Yabancılar için her tür değerlendirmesi yapar.

Piyasa istatistikleri, faaliyet raporları, şirket esası muavazenin düzenlenmesi, sermayeye finansman sağlamak çözümlerini sunar. Meban işletmelerin sunulan hizmetleridir.

• **Yabancı pazarlara açılmaya**, dışarıya çıkarmaya, dışarıya çıkarmaya, dışarıya çıkarmaya

Modern sermaye Meban, sermaye piyasamızı

en verimli sonuçta sağlayacak almayı bilir.

Satış ve devirle ilgili her işlemler, üstlenir, yerine getirir.

• **Bir şirketin** faaliyetlerini, karlılığını, bilançosunu, şirketin bilançosunu, şirketin bilançosunu

Meban Anonim Şirketi tarafından, sermaye piyasamızı

Uzunun, sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı

Cözümünde yardımcı olur. İhtiyaçları, gerek yöntemi,

gerek finans danışmanlığı, bütçe ve tahvil işlemlerini

ayrıca şirketin finansmanı sağlar.

• **Enil bir işletimin** sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı

Her aşamada Meban'ın hizmetleri, sermaye piyasamızı, sermaye piyasamızı

Yabancılar için her tür değerlendirmesi yapar.

MEBAN

MEBAN MENKUL DEĞERLER BANKERLİK ve FİNANSMAN ANONİM ŞİRKETİ

Sermayesi 500 Milyon TL'dir. 1983 yılında kurulmuştur. İşletme başkanı: Mehmet Aksoy. Genel Müdür: Mehmet Aksoy. Adres: Büyükdere, Kat: 10. Kat, 80700 İstanbul.

KONULU DEĞERLER BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.

BİLİNÇLÜ TASARRUF SAHİPLERİNİN YARARLANDIĞI KURULUŞ

SERMAYE PİYASASI

DOC. DR. ŞEREF TÜREN

SERMAYE pazarında Nisan ayı sonlarına doğru birçok pay senedinin fiyatında yükselişler izlenmiştir. Böylece, portföyümüzdeki pay senetlerinin 16'sında fiyat artışları ortaya çıkarken ortalama fiyat yükselişi 253 TL. olmuştur. Önemli fiyat artışları gösteren pay senetleri şunlardır: Gübre Fabrikaları 350 TL., İzocam 250 TL., Nasaş 350 TL., Otosan 400 TL., Plastikay 600 ve Sifaş 900 TL. Buna karşılık portföyümüzdeki 20 pay senedi hiçbir fiyat değişikliği göstermemiş ve 9 tanesi de fiyat düşüşüne maruz kalmıştır. Ortalama fiyat azalışı 267 TL. olup Baştaş'da 250 TL., Kartonsan'da 300 TL., Kav'da 500 TL., Koç Yatırım'da 300 TL., Polylen'de 250 TL. ve Siemens'de 400 TL. fiyat düşüşleri izlenmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda pazar indeksimiz Mayıs ayında 91.66 düzeyine yükselmiştir. Bu düzeyiyle indeks geçen aya oranla % 1.43 ve Ocak 1981'e oranla da % 5.31 artış göstermiş bulunmaktadır.

Özel sektör tahvil ihraçları ise Nisan ayında 1.274.500.000 TL. gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır. İçinde bulunduğumuz ayda, 14 Mayıs itibarıyla tahvil çıkaran firma ve ihraç tutarları (Meban'dan alınan bilgilere göre) aşağıdaki gibidir:

Türkmen Kadife	137.500.000 TL.
Güney Biracılık	159.000.000 TL.
Türkiye Şişe Cam	100.000.000 TL.
<hr/>	<hr/>
TOPLAM	396.500.000 TL.
<hr/>	<hr/>

Ocak - Mayıs 1981 dönemi bir bütün olarak analiz edilecek olursa, bu süre zarfında çıkarılan özel şirket tahvilleri toplam olarak 3.523.800.000 TL.'dir. 1980 yılının aynı döneminde çıkarılmış olan tahvil tutarı ise 6.059.000.000 TL. olup, 1981 yılında sermaye pazarının tahvil alt kesiminde % 42'lik bir gerilemenin var olduğu sonucuna ulaşılabilir. Enflasyonun yavaş yavaş azalmaya başlaması nedeniyle işletmelerin borçlanmalarının eskisi gibi düşük maliyetli (reel anlamda) ve hatta eksi faizli olmaması, işletmelerin borç/özvarlık oranlarının büyük seviyelere ulaşmış bulunması ve dolayısıyla finansal risklerinin önemli ölçüde artmış bulunması, tahvil çıkarımında üst sınır olan ödenmiş sermaye limitine birçok işletmenin ulaşmış olması ve serbest faiz uygulaması sonucunda bankaların fon toplamada tahvillerle rekabete girip yeni uygulamalara başlaması gibi nedenler, tahvil pazarındaki gerilemenin nedenleridir.

İşletmelerin finansal risklerinin bellibaşlı ölçülerinden biri olan borç/özvarlık oranının, finansal yönden sıhhatli işletmelerde % 50 - % 30 (Batı ülkelerindeki bu optimum bizde % 100 - % 150 şeklinde kabul görmüştür.) arasında

olması önerilir. Ülkemizde işletmelerin büyük bir kısmında finansal risk çok büyük olup borç/özvarlık oranı tehlikeli ölçüde büyüktür. Geçtiğimiz yıllarda aşırı yüksek enflasyon nedeniyle borçlanma işletmelerin en elverişli ve ucuz fon kaynağı olmuş ve özellikle tahvil ihraçları büyük boyutlara ulaşarak işletmelerin ödenmiş sermaye limitine ulaşmıştır. Bu nedenle işletmelerimiz hem borç/özvarlık oranlarını bir ölçüde de olsa düzeltmek ve hem de yeni tahvil ihraçlarına olanak sağlamak için sermaye arttırmalarına başlamışlardır. Aşağıda, Ocak - Mayıs 1981 tarihleri arasında sermaye arttırımına giden işletmelerin adları ve artırım tutarları verilmiştir:

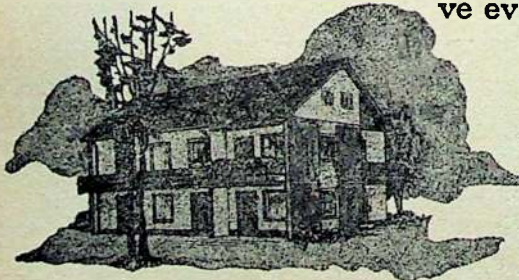
Şirket	Toplantı Tarihi	Toplantı Türü	Artırım	
			Öncesi Sermaye (Milyon TL.)	Sonrası Sermaye (Milyon TL.)
1) Akçimento	9.1.1981	Olağanüstü	105	315
2) Aroma	12.1.1981	Olağanüstü	67.5	200
3) Asilçelik	25.3.1981	Olağan	2.000	4.000
4) Ege Biracılık	10.4.1981	Olağanüstü	200	600
5) Güney Biracılık	13.4.1981	Olağanüstü	300	600
6) Koc Holding	31.3.1981	Olağanüstü	300	600
7) Makina Takım	30.1.1981	Olağanüstü	125	250
8) Otosan	10.4.1981	Olağan	270	1.000
9) Plastikay	16.2.1981	Olağanüstü	18	54
10) Türk Demir Döküm	9.4.1981	Olağan	300	400
11) Garanti Bankası	29.4.1981	Olağanüstü	600	1.400

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

“ tasarruflarınızın değerlendirilmesinde ve ev edinmenizde

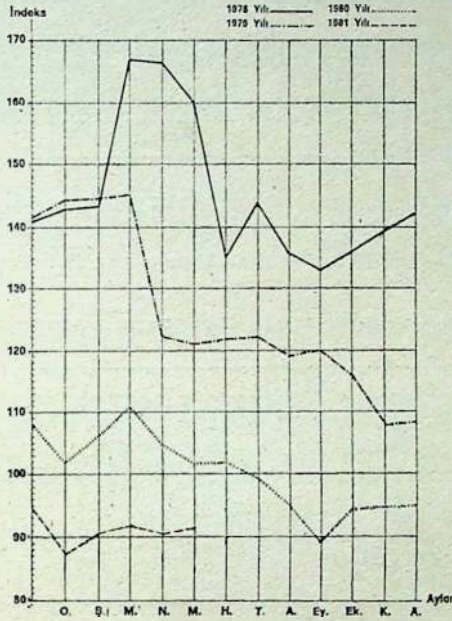
DEVLET GÜVENCESİ.

”

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

Bununla beraber, pay senedi pazarında durgunluk ve aşırı düşük pazar fiyatları olguları devam ederken, yeni sermaye arttırmalarına girilmiş olması iyi bir zamanlama olarak nitelenemez. Sermaye arttırmaları yukarıda bahsettiğimiz finansal riski azaltma çabasından başka, işletmeye çalışma sermayesi sağlama ve yenileme yatırımlarına olanak verme gibi amaçlara da yöneliktir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08	90.24
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (1000 TL.)	Ödenmiş Sermaye (1000 TL.)	Tahmin Yılı Kârı (1000 TL.)				Değişim Kâr Payı (%)				Fiyat Fiyatı (TL.)			
				1978	1979	1980	1981	1978	1979	1980 (Nab)	1981	Mayıs 1981	Mart 1981	Ekim 1981	Mayıs 1981
1	AKOMENTO	315 000	197 500	87 400	128 619	30	d	27	1 600	1 400	1 300	1 300	1 300 *		
2	ALIAS	30 000	30 000	12 500	b.d.	20	35	35	1 100	1 200	1 200	1 200	1 200		
3	ANADOLU CAM	350 000	350 000	89 000	231 283	76-1	30	34	3 400	3 300	3 300	3 300	3 300		
4	ARONA	200 000	147 000	14 700	38 185	—	50	d	1 200	1 100	1 100	1 100	1 100		
5	ASLAN ÇİMENTO	426 600	400 000	(100 000)	z.	7	z.	d	460	460	460	460	460		
6	BAGFAŞ	400 000	43 000	(100 000)	b.d.	2	70	40	1 400	1 100	1 100	1 100	1 250		
7	BASTAŞ	108 000	108 000	12 400	83 385	8	11-50	d	750	1 150	1 150	1 150	900		
8	BATI ANADOLU ÇİM.	75 000	68 000	6 000	3 002	50	5	60	1 400	3 200	3 000	3 000	3 000		
9	BURSA ÇİMENTO	84 503	64 800	64 800	297 359	56 75	31 90	50	2 900	3 000	3 000	3 000	3 400		
10	CELİK HALAT	216 000	172 000	146 000	322 530	12	40	30	2 900	1 000	1 400	1 500	1 500		
11	ÇİMENTO	180 000	180 000	44 000	107 345	12	20	100	1 100	1 250	1 250	1 250	1 250		
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400 000	315 000	315 000	308 878	62	25	81	1 600	1 500	1 500	1 500	1 600		
13	EĞECİCİBAŞI YATIRIM H.	160 000	160 000	48 500	257 107	25	30	50	1 000	1 150	1 150	1 150	1 200		
14	FGE GÜBRE	400 000	400 000	89 500	246 638	7	20	40	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000		
15	GÜBRE FAB	400 000	400 000	149 000	160 207	23 75	30	58	1 200	1 050	1 050	1 050	1 650		
16	GOOD YEAR	81 000	81 000	64 300	295 101	170 035	40	60	1 400	1 200	1 200	1 200	1 300		
17	HEKTAŞ	800 000	800 000	64 400	136 187	148 025	30	43 75	1 400	1 200	1 200	1 200	1 700		
18	İŞ BANKASI	49 000	49 000	107 542	281 688	283	233	698 7	25 000	32 000	34 000	34 000	34 000		
19	İZOCAM	303 000	318 000	30 160	50 829	100	240	d	4 250	3 100	3 500	3 500	3 500		
20	KARTONGAN	300 000	300 000	148 200	186 000	50	60	40	2 000	1 800	1 800	1 800	1 300		
21	KAV	33 000	300 000	63 400	51 220	80	100	200	3 500	5 100	5 100	5 100	5 200		
22	KOC HOLDING	300 000	300 000	566 900	b.d.	28	35	40	1 600	1 500	1 500	1 500	1 300		
23	KOC YATIRIM	400 000	400 000	150 800	228 000	22 50	30	70	980	950	900	900	600		
24	KORDSA	375 000	375 000	153 100	309 212	35	50	60	1 650	1 100	1 700	1 700	1 850		
25	KORUMA TARIM	197 500	197 500	105 600	171 501	40	40	70	1 650	1 350	1 600	1 600	1 750		
26	LASSA	1 200 000	1 200 000	(200 000)	141 865	z	z	d	900	1 000	1 000	1 000	700		
27	MAKİNA TAKİM	125 000	125 000	32 100	50 221	100	40	50	2 500	1 500	1 500	1 500	1 500		
28	MAENSİCAT SANTRAL	81 000	81 000	166 200	b.d.	35	50	b.d.	1 500	1 000	900	900	900		
29	NASAŞ	195 000	195 000	189 000	225 944	30	40	65	1 300	1 200	1 250	1 250	1 600		
30	NUH ÇİMENTO	71 500	71 500	176 900	742 459	98 25	82 50	200	7 000	8 500	8 500	8 500	9 500		
31	OLUK	150 000	150 000	59 800	114 000	30	31	50	1 600	1 200	1 200	1 200	1 300		
32	OTOSAN	270 000	270 000	145 600	111 004	98 25	40	75	2 100	1 400	1 300	1 300	1 700		
33	PIHAŞ	100 000	100 000	48 100	106 688	30	40	50	1 200	1 300	1 300	1 300	1 300		
34	PLASTIFAY	18 000	18 000	7 300	46 944	30	82 50	75	2 650	3 500	2 000	2 000	2 600		
35	POLYEN	150 000	123 750	70 400	b.d.	43 75	50	5	2 300	2 150	2 150	2 150	1 700		
36	RABAK	280 000	280 000	187 000	298 093	35	62 50	55	2 150	1 550	1 600	1 600	1 700		
37	SARKIYSAN	150 000	150 000	103 400	104 618	50	100	185	4 000	5 600	5 300	5 300	5 500		
38	SIEMENS	70 000	70 000	117 400	127 948	25	55	85	1 900	2 000	2 000	2 000	1 600		
39	SIFAS	104 000	104 000	127 500	483 116	40	60	60	3 000	3 500	4 100	5 000	5 000		
40	SUNTA	60 000	80 000	104 400	105 337	78	40	15	2 700	2 550	2 000	2 000	2 000		
41	T.ŞİŞE VE CAM FAB	200 000	200 000	248 000	447 218	35	40	40	2 200	1 600	1 600	1 600	1 400		
42	TRANSURK HOLDING	300 000	300 000	85 500	124 874	24	40	35	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000		
43	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	204 000	183 000	132 200	216 186	70	64 16	40	2 500	1 450	1 200	1 200	1 700		
44	UNİROYAL	150 000	150 000	94 200	78 927	40	17 50	25	1 400	1 500	1 400	1 400	1 400		
45	YAPI VE KREDİ BANKASI	600 000	600 000	127 600	58 400	15	d	10	3 000	1 000	1 000	1 000	1 000		

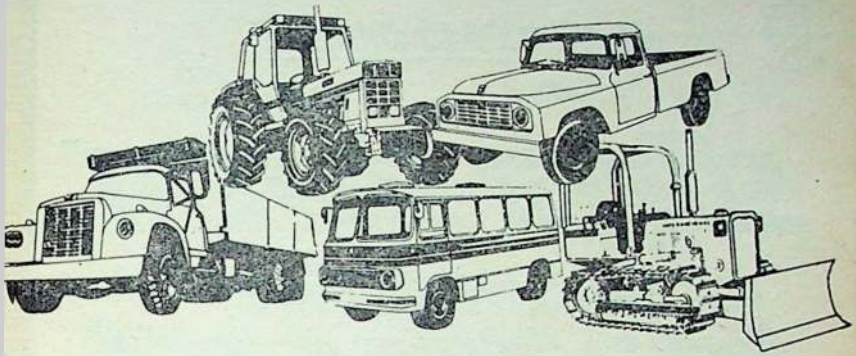
Notlar: 1) Ödenmiş sermaye rakamının Şubat 1981 tarihli bilançosuyla düzenlenmiştir. 2) Parantez içindeki rakamlar zarar göstermektedir.

3) z.m. = zarar mahsuben, z. = zarar, b.d. = belli değil, d. = doğrudur.

4) Kuzeybatı yönlüdür.

Kaynak: MENTAS VE MEBAN Sermaye Piyasası Bölümü

YÜKSEK PERFORMANS

Sanayicinin, nakliyecinin, çiftçinin hizmetinde

International

yurdumuzda da önder..

International; traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, minibüsü, yükleyici ve çekicileriyle dünyada ve ülkemizde önderdir.

International; bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, yurt sathına yayılan, yüzelli'yi aşkın servis istasyonları ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmette rakipsizdir.

İmalatçı firma

TÜRK
OTOMOTİV

ENDÜSTRİLERİ A.Ş.

TOE ve MAT, Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) üstadır.

Büyükdere Cad. 4. Levent İstanbul
Tel: 64 49 90 (4 hatı) Telex: 26239 MAT TR

- yakıtta tasarruf
- uzun ömür
- yedek parça kolaylığı
- onarım - bakım avantajı

Bankacılıkta devrim!

SÜPER SİSTEM*

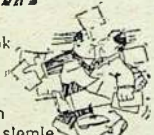
**Garanti Bankası
Bank of America sistemini
uygulamaya başladı.**

**Süper Sistem
zaman kaybettiren tüm işlemleri
ortadan kaldırır, bankacılığı
sadeleştirir, hızlandırır.**

Şimdi Garanti Bankası,
Bank of America'yla
teknik bir anlaşma
yaparak, Süper Sistem'i
Türkiye'de uygulamaya başladı.
Süper Sistem'de, Tik-tıklar...
imzalar... kağıtlar... yazışmalar...
getir-götür... otur-bekle... yoktur
Süper Sistem'de tüm
bankacılık işlemleri, Süper Vezne'lerde
çözülür.

Her şubedeki birçok
veznede
Tam yetkili, özel
eğitilmiş Süper
Sistem personelinin
tek imzasıyla. Tek işleme,
Garanti Bankası, tepeden tırnağa bir
sistem değişikliği yapmıştır.
Garanti Bankası bugün ülkemizde, söz-
le değil, gerçekten en hızlı bankacılık
hizmetini veren bankadır

**Süper Sistemde,
vakit nakittir!**

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

atılımı değil gelişimi seçtin

*Bu sistemi Türkiye'de
yalnız Garanti Bankası uygulamaktadır.

EUROMONEY

DERLEYEN :
HÜLYA BİLGİNOĞLU

GÜÇLÜ ADAM ÖZAL TÜRKİYE'Yİ KURTARABİLİR Mİ?

Euromoney'nin Mart 1981 sayısında «Güçlü Adam Özal Türkiye'yi Kurtarabilir mi?» başlıklı bir yazı yayınlanmış ve Turgut Özal'a ağırlık veren yazıda Türkiye'deki gelişmeler incelenmiştir. IMF'nin Türkiye'ye önerdiği ekonomik çizgiyi savunan Turgut Özal'ın, birden ülkeyi kurtarmak için gereksinim duyduğu gücü elde ettiğini belirten ve bu gücü ne kadar elinde tutacağını soran Alison Macleod'un yazısı aşağıda özetlenmektedir.

EN sonunda iktidar olmanın tadını çıkartan 53 yaşındaki Özal, gerçekte ekonomik programını 1979 yılı sonunda hazırlamıştı. Bu program Süleyman Demirel Hükümeti tarafından 25 Ocak 1980'de resmen açıklanmıştı. 12 Eylül 1980'de askeri yönetim gelince Demirel görevden alındı. Yeni Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren ve yeni Başbakan Oramiral Bülent Ulusu'nun, Özal'ın ekonomi politikasını sürdüreceği görüldü. Kendisini aralarına katılmaya davet ederek politikayı bizzat uygulamasını istediler.

Özal'ın 30 yıllık arkadaşı Demirel ve erkek kardeşi Korkut Özal, askeri yöneticiler tarafından tutuklanmıştı. (Şimdi ikisi de serbest...) Özal'a hükümete katılmanın zor gelip gelmediği sorulduğunda, zor olmadığını belirtmiştir. Onun için önemli olan politikayı ve ülkeyi sadece bu politikanın kurtarabileceğini düşünüyordu.

İşin ilginç yanı, kendisini yetkili bir pozisyona ilk olarak getiren eski arkadaşı Demirel olmuştu. Nisan 1975'den Aralık 1977'ye kadarki De-

mirel ve Ocak 1978'den Ekim 1979'a kadarki Ecevit idareleri zamanındaki finansal felaketlerden sonra, Ekim 1979'da Demirel tekrar göreve getirildi.

Demirel vakit geçirmeden Özal'ı çağırıldı. Özal, aralarındaki konuşmayı şöyle anlattı: «Demirel bana çıkış yolunu sordu, söyledim: Bundan sonraki seçimleri düşünmeden, çok cesur bir program yapmamız gerekiyor. Program halka sevimsiz gelebilir, ama Türkiye çok kötü bir durumda olduğu için sevilmeceğini sanmıyorum. Fiyatları çok yükseltse bile, karaborsanın olması daha kötüdür.»

Ecevit Hükümeti'nin, kamu kuruluşlarının ürettiği herşeyin fiyatını sabit tutarak % 100 enflasyonu azaltmağa çalışma politikası ile karaborsa artmıştır. Örneğin, gübrenin fiyatı o kadar düşük tutulmuştur ki, torbasının değeri içindekilerin değerini aşmıştır. Özal fiyat kontrollerini kaldırdı. Şeker, tekstil, çimento, tütün ve diğer sanayilerde ağırlığı olan çok büyük devlet işletmelerinin ürettiği tütün malların fiyatları, tüketici fiyat in-

deksine olan etkisine rağmen yükseltildi. Gübrenin resmi fiyatı bir yıl içinde % 650 yükseldi.

Özal bu konuda şunları söyledi: «Fiyatlar piyasa değerlerine ulaşarak darlıklar sona erdi. Önceleri halk arasında darlığın bitmiş olduğuna inanılmadı. İlk ithal edilen yakıt derhal bitti, çünkü herkes satın aldı. Bir daha bulabileceklerine inanamıyorlardı, güvenleri yoktu. Bu durum altı hafta kadar sürdü. Daha sonra yakıt yeniden normal olarak alınıp satılmağa başladı ve karaborsa hiç kalmadı. Sadece sigaradaki darlık devam etti. Devlet bütün monopolünün kalkması ile piyasa güçleri serbest kalarak bu darlık da sona erebilir.»

Özal'ın politikasının önemli bir kısmı gerçekçi döviz kuruydu. Ecevit Türk Lirası'nı yapay olarak yüksek tutuyordu. Ekim 1979'da Ecevit hâlâ iktidardayken, Belgrad'daki yıllık IMF toplantısında Türk delegesi, IMF'ye Türk Lirası'nın dolara göre 50 lira olması gerektiğini kabul ettirmek üzereydi. Bu değer üzerinde karara varılacağı sırada Ecevit görevi bırakmıştı ve Özal IMF'ye döviz kurunun 70 TL. olacağını bildiriyordu (ihtiyatlı bir devalüasyon ile şimdi dolar 91.90 TL'dir.).

Liranın devalüasyonu, ihracatı canlandırıp Türk işçilerinin ülkeye yeniden para yollamalarını sağlamıştır. Bir önceki yıl 2.26 milyar dolar olan

ihracat 1980'de 2.97 milyar dolara yükselmiştir. 1981 için resmi tahmin olan 3.5 milyar dolar aşılabılır. İşçi dövizleri 1980 Ocak'da 83.3 milyon dolara kadar düşmüştü. Bu rakam, Ecevit Hükümeti işçi dövizini çekmek için yalnız bir aylığına özel bir oran uyguladığında, 1979 Mayıs'ında 639.3 milyon dolara yükselmişti. Ağustos 1980'de işçi dövizleri 279.5 milyon dolara çıktı. O seneki tutar (1.89 milyar \$) 1979 yılı değerinden (1.7 milyar \$) pek fazla iyi görünmüyordu, ancak artışın istikrarlı olacağı belliydi. Türkler Almanya'da daralan olanaklara karşılık Libya ve Irak'da inşaat ihaleleri kazanıyorlardı.

1981 yılı Ocak ayında faiz oranları serbest bırakıldı ve ithalat kotaları kaldırıldı. Tüketim mallarındaki ithalat kontrolü hâlâ bulunmakta, ancak ihracatçı sanayilerin gereksinim duyduğu sermaye malları, yasal sınırlandırma olmadan veya gümrük ödemedi ithal edilebilmektedir. Bu önlemler ihracatın artmasını hızlandıracaktır.

Özal'ın getirdiği diğer köklü bir uygulama vergi sisteminin reformudur. Meclis 10 yıl boyunca bir vergi yasası çıkaramamıştır. Bunun sonucu olarak, çok düşük gelirli işçiler ve part-time çalışan kadınlar bile gelirlerinin yarısını vergiye veriyorlardı. 1 Mart 1981'den sonra yürürlüğe giren önlemler vergi kaçırılmasının önlen-

113 yıldan beri halkımızın güvenine layık olmuş
asırlık tasarruf bankası

**EMNİYET
SANDIĞI**

mesi ve eskiden ücretli ve maaşlılara yüklenen yükün dağıtımını amaçlamaktadır. İşletmeler daha fazla vergi ödeyeceklerdir. Esnaf ve çiftçilerin çoğu daha önceleri vergi kaçırma olanakları olduğu için, ilk defa vergi vereceklerdir. Özal bu konuda şunları söylemiştir: «Nerelerden vergi kaçırdığımı biliyorum. Özel sektörde çalıştım.»

Özal yabancı yatırımı teşvik için de çok çalışmıştır. Hemen hemen bütün sektörleri yabancı sermaye yatırımına açan yeni ilkeler 1980 yılında kabul edilmiştir.

Özal, Türkiye'ye kredi verenleri enerji ve önsesiziyle etkilemektedir. IMF Özal'ın programını onaylayarak, Fon'un şimdiki kadar ülkelerin kotasına göre en yüksek oran olan 1.6 milyar dolar krediyi vermiştir. Türkiye'de Özal'ı hararetle savunanlar olduğu kadar karşısında olanlar da vardır. Türkiye'nin geleceğini ilgilendiren en önemli sorun, iktidarda ne kadar kalacağıdır.

1973 - 1979 arasında özel sektördeki günlerinden Özal'ı tanıyan Ankara'lı işadamları onu destekleyenler arasındadır. TÜSİAD Başkanı Ali Koçman şöyle demiştir: «Türkiye'de iş hayatında tanıdığım en titiz, en dürüst ve doğru kişi. Bugün hükümeti terkedip, yarın iş hayatına başlasa; yönetici veya her istediğini olabilecek, hükümetle olan ilişkilerinden de hiç bir zaman yararlanmayacak tablatta bir insandır.»

Ege Kimya Sanayi ve Ticaret'in yönetici ve sahibi Ali Mansur, bu sözlerle katılarak doğrulamıştır. Bu övgüler Özal'ın yeni vergi önlemlerinin kendilerini zarara sokacağını bilen kişilerden geldiği için daha ilginçtir. Yıllardır ihracat şirketi geliştirme çabalarını sürdüren Mansur, Özal'a müteşekkirci olduğunu belirtmiştir. İhracatçı şirketlerin gereksinim duyduğu yatırım malları, bugün gümrüksüz ithal edilebilmektedir.

Koçman, Özal ile ticari görüşmeler için Japonya'ya giden 15 iş adamından biri olduğunu övünerek belirtmiştir: «Bu düzeyde bir yetkili, yurt dışına beraberinde iş adamlarını ilk defa götürmektedir.» demiştir.

Özal'ı destekleyenler arasında Merkez Bankası Başkan Yardımcısı Yavuz Canevi vardı: «Bu politikanın başarıya ulaşacağına eminiz. Yalnız sonuçlarının dört veya beş yıl içinde alınacağını belirtmek isteriz. Yabancılar sabırsız olmamalı. Sıkı para politikasından söz etmek için daha vakit erken. Denenmesine çalışacağız.»

Merkez Bankası yeni Başkanı Osman Şıklar'ın da sıkı para politikasından yana olduğu bilinmekte. Yabancı dili Fransızca olduğu için İngilizce konuşan yabancı bankacılar Şıklar'ı Canevi'nden daha az görecekler.

Özal'ı hararetle destekleyen diğer bir görevli Devlet Planlama Teşkilatı'ndan Yıldırım Aktürk. Aktürk görüşlerini şöyle belirtmiştir: «Devlet işletmeleri, sanayilerin nasıl çalıştığını öğrenen okullar durumundaydı. Türkiye'de hiç özel sanayi yokken, bir boşlukta çalıştıkları için tek çözüm onlardı. Fabrika müdürlerinin görev süresi ortalama olarak bir seneydi. İşlerini öğrenmeğe başladıkları sırada başka bir yere atanıyorlardı. Devlet işletmelerinde devlet garantisi olduğu için, zarar etmekten çekinmiyorlardı. Zengin aile çocuğu gibiydiler, yaptıkları zarar nasıl olsa ödenecekti. Aldıkları kredi bile faizsizdi.»

Diğer bir kaynak da bir devlet işletmesini düzenli bir şekilde yönetmek isteyen namuslu bir yöneticinin başına gelenleri şöyle anlattı: «Genel Müdür işletmede üç veya dört kişinin bir kişilik iş yaptığını görür, ama kimseyi işten atmak yetkisi yoktur. En azından daha fazlasını işe almayı reddetmeyi düşünür. Ama hemen hemen hergün, Başbakan'dan kartı olan biri gelir ve bu kişiye bir iş sağlanması gerekir.»

Turyağ

NEBATI YAĞ SANAYİNDE
YIKAMA MADDELERİNDE **ONCU**

TURYAĞ TÜRKİYE YAĞ VE MAMULÂTI A.Ş. Şair Esref Bulvarı No 48 Kat 4-5 Tuzcuoğlu İş Hanı / İzmir

YENİ YAYINLAR

AV. DR. HALUK A. KABAALIOĞLU

AET'DE KREDİ TEKNİKLERİ

Gabriel FRANÇOIS/Jean - Marie LAPORTE: Rapport sur LES TECHNIQUES DE CREDIT DANS LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE, Avril, 1980, Bruxelles (Teksir, 209 s.).

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda «Kredi Teknikleri»ni konu alan bu inceleme, B.N.P. Ekonomik Etüdler Müdürü François ile aynı kuruluşun iktisatçılarından Laporte tarafından kaleme alınmış olup, topluluğa üye ülkelerde uygulanmakta olan sistemleri karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Eserin önsözünde yazarlar, bütün ülkelerde yürürlükte olan çok karmaşık sistemlerin ayrıntılarını ele almanın güçlüğüne teslim etmektedirler. Topluluk üyesi ülkelerde çok değişik bankacılık sistemleri olduğu dikkate alınır, François ve Laporte'un bunları çok başarılı bir şekilde okuyucuya sunduklarını belirtmemiz gerekir. Bütün karşılaştırmalı etüdlere olduğu gibi dil sorununun gerçek bir güçlük yarattığını kaydeden yazarlar, kendi ifadeleri ile dil sorununun «büyük bir handikap» olduğunu eklemektedirler. Değişik hukuk sistemlerinde çok farklı uygulamalar söz konusu olunca, bunlara ilişkin terminolojide karşılaşılabilecek güçlükler kolaylıkla tahmin edilebilir. Bu nedenle de terimleri Fransızcaya çevirmektense, orijinal biçimiyle kullanmaları yerin-

de bir tutum olarak görülmelidir. Onbeş ay gibi uzun bir süre devam eden araştırmalardan sonra kaleme alınan çalışma için Merkez Bankaları, Ticaret Bankaları ve bankacılık sektörünün tüm meslek mensupları ile temas kurulmuş ve uygulamaya ağırlık verilmiştir.

Rapor, topluluğa üye dokuz ülkedeki durumu ortaya koymakta, Yunanistan henüz o tarihte üye olmadığı için, çalışma dışında bırakılmış bulunmaktadır. Kredi kurumları, kredi koşulları, türleri ayrıntılı biçimde ortaya konmaktadır. Garanti sistemleri incelenirken üçlü bir ayırımı gidilmektedir. Birinci gruptaki «Latin geleneği» olan ülkeler, Belçika, Fransa ve İtalya'dır. İkinci grupta Almanya ve üçüncü grupta İngiltere yer almaktadır. AET ülkelerinde kredi tekniklerini böyle geniş bir araştırma sonucu ortaya koyan çalışma son derece yararlı bir kaynak niteliğindedir.

ŞİRKETLER HUKUKU

M.C. Oliver: COMPANY LAW, (MacDonald and Evans), London, 1979 (338 s.). M.C. Oliver: CASES IN COMPANY LAW, (MacDonald and Evans), London, 1980 (386 s.).

İngiliz Şirketler Hukuku'nun özellikle son yıllarda gerçekleştirilen yasa değişiklikleri ile yürürlüğe giren hükümlerinin -bunlar arasında Insider

trading konusu, panel on take-overs, Council of Securities Industry'nin- ilginç özellikleri olduğu ortadadır. Çeşitli yönleriyle bu tecrübelerden yararlanmamız da mümkündür. Uluslararası Joint Venture biçimlerinde bu ülke hukuk sistemine başvurulduğu da bilinmelidir. City of London Polytechnic'de öğretim üyesi ve avukat olan M.C. Oliver'in hazırladığı iki kitap, İngiliz şirketler hukukunu küçük boyutlu kitapları biçiminde okuyucunun istifadesine sunuyor. Bir çok konuda Palmer'in (ki artık Profesör Schmitthoff hazırlamaktadır), Gower'in büyük çaplı eserlerinin yerini tutmamakla beraber, Mary Oliver'in kitapları İngiliz şirketler hukukuna ilişkin özlü bilgilere ihtiyacı olanlar için ilk başvurulacak yayınların başında gelir.

DR. VON MENGES VE İŞLETMELER KARAR VERİYOR

Dr. Dietrich Wilhelm von Menges: Unternehmens - Entschelde, Ein Leben für die Wirtschaft, (Econ Verlag), Düsseldorf - Wien, 1978 (479 s.; 38.— DM.).

Gutehoffnungshütte Aktienvereins (GHH) gibi bir çok önemli Alman sanayi işletmesini bünyesinde toplayan grubun yöneticiliğini uzun yıllar başarıyla sürdüren Dr. von Menges, emekliye ayrıldığında yıllardır edindiği tecrübe ve anılarını bir kitapta toplama yoluna gitmiştir. Halen Essen'de kendi hukuk firmasını yöneten ve avukatlık yapan Dr. von Menges, Alman sanayi ve ticaret dünyasının önemli isimlerinden biri olduğundan, yayınladığı kitap ilgiyle okunmaktadır. Avrupa Topluluğu'nun en büyük ağır sanayi konzerinini yöneten Dr. von Menges, Alman basınında sık sık kendisi ile yapılan uzun mülâkatlarda öne sürdüğü görüşleri (Bkz. Spiegel Gespräch, 11 Februar, 1974; C7007

CX) kitabının çeşitli bölümlerinde de tekrarlıyor. Dünyanın dört bir yanına yaptığı iş gezilerinin devlet ve hükümet başkanları ile yaptığı görüşmeler akıcı bir üslûpla sıkılmadan okunuyor. Halen Federal Almanya - İsveç, Amerika, Kanada Ticaret Odaları Başkanlığı gibi görevleri de sürdüren ve Essen Ticaret Odası Şeref Başkanı olan Dr. von Menges'i bu ilginç kitabından ötürü kutlarız.

BANKA HUKUKUNA İLİŞKİN KARARLAR

Philip A. Gheerbrant: CASES IN BANKING LAW, MacDonal and Evans, London, 1980 (116 s.).

Common law sisteminin geçerli olduğu ülkelerde mahkeme kararlarının son derece önemli emsal değerleri olduğu bilinir. İşte bu kararlar aynı zamanda hukuk ve diğer ilim dallarında yapılan öğretim çalışmalarında çok önemli bir rol oynar. Kingston - on - Thames Politeknik okulunda Bankacılık hocası olan Gheerbrant aynı zamanda National Westminster Bankası yöneticilerinden. Bir küçük el kitabında topladığı bu karar özetleri aslında Banka Hukuku'nun temellerini derli toplu ve basitleştirilmiş bir biçimde okuyucuya sunuyor. Banka Hukuku ile ilgilenenlerin ihmal etmemeleri gereken küçük bir derleme.

PROJE FİNANSMANI

Peter K. Nevlitt: PROJECT FINANCING, Euromoney Publications, London, 1979 (175 s., 30 £).

Euromoney yayınları arasında yer alan ve Bank of America yöneticilerinden Samuel Armacost'un önsözünü ile yayınlanan bu kitap «Proje Finansmanı» konusunu bütün yönleriyle ve ayrıntılı olarak incelemektedir. The Banker dergisinin Ağustos 1978 sa-

yısında «Project Finance - A term to conjure with» başlıklı bir makale yayınlayan Rosamund Leeper, önceleri doğrudan özel yatırımlarla dünyanın çeşitli ülkelerindeki girişimlerin finans edildiğini, ancak artık doğrudan özel yabancı yatırımların eskisi gibi önemli bir rol oynamadığını ifade etmiş ve borçlanma yönteminin kullanılan en önemli araç olduğunu vurgulamıştı. İki tür «debt financing» söz konusu olabilir: Bunlardan birincisi destek kredileridir ve düşük faiz oranları ve piyasa koşullarından daha elverişli özellikleri ile dikkati çeker.

İkincisi ise bankacılık sisteminin sağladığı ticari finansman yöntemidir. Hiç kuşkusuz bankalar ve müşterileri destek kredilerinden yararlanmak isteyeceklerdir. Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası'ndan, Abu Dhabi Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Fonu'na kadar bu tür çeşitli kaynaklar vardır. Bazı ülkeler özellikle Fransa ve Japonya yardım sistemi ile ihracat kredisi sistemini birleştirerek karma kredi sistemi olarak isimlendirilen bir uygulamayı benimsemişlerdir. Ticari bankalar tarafından verilen kredilerde olduğu gibi destek kredilerinde de proje finansmanı önemli bir rol oynamaktadır. Aslında proje finansmanı veya «project financing» çok değişik anlamlarda kullanılmakla beraber, kredi veren kişi veya kurumun belli bir ekonomik ünitenin finansman ihtiyacına baktığında, nakit akımı ve gelirlerinin borcun geri ödenmesine yeterli olduğunu tespit etmesini ifade etmektedir. Proje finansmanının çeşitli yönlerinin incelendiği Nevitt'in kitabında geçerli proje finansmanının özelliklerini, muhasebe sorunlarını, vergi konusunu, mali konsolidasyonu ayrıntılı olarak okuyabilmekte; teminat gösterilen veya gösterilmeyen borçları, kira/ama usulleri, gerçek kira biçimleri (leveraged, direct), kira usullerinde muhasebe sorunları, özellikle FAS 13 ve bilanço'ya yansıtılmasını, çok çeşitli yöntemleri; anonim

şirketler, müşterek girişimler (JV), trustlar ve diğer tüzel kişiliklerle ilgili değerlendirmeleri; kredi işlemleri, garanti türleri, «üretim ödemeleri», «carveouts», ön ödemeler gibi bir çok konuyu öğrenebilmekteyiz. Kitabın sonuna bir çok teknik terimin karşılığının verildiği bir sözlük eklenmiştir. Bir çok yararlı bilginin derlendiği bu kitabın Türkçeye tercüme edilmesi temenni olunur.

REKABET HUKUKU

Julian O. von Kallnowski : WORLD LAW OF COMPETITION, Unit A - North America, Unit B - Western Europe, (Matthew Bender and Company Inc.), New York, 1980 (Yedi Cilt, 875 US \$).

Serbest piyasa ekonomisine geçildikten sonra etkili bir rekabet hukuku düzenlenmesi gerektiği yolunda öne sürülen görüşler, yaklaşık bir yıldır ilgi topluyor. Bu konuda acele edilip edilmemesi sorunu bir yana, dış rekabete açılması istenen Türk işletmelerinin belli oranlarda birleşmelerine, «büyümelerine» engel olacak bir düzenlemenin sakıncaları açıktır. Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulduğunda, Avrupalı işletmelerin Amerika ve Japon firmaları ile rekabet edebilmeleri için uzun süre birleşmelere izin verildiğinin, hatta teşvik edildiğinin unutulmaması gerekir. Bugün de özellikle Federal Almanya gibi en etkili ulusal yasalarla rekabetin korunmak istendiği bir ülkede, işletmeler arası birleşmelerin büyük oranlarda arttığı görülüyor. Bir başka yaklaşım ise ileri sanayi ülkelerde yürürlükte olan bazı ilkelerin aynen bizde de benimsenmesini öngörüyor. Böyle bir yaklaşımın sağlıklı bir çözüm olmadığını da ifade etmek gerekir. Bir Hindistan «Restrictive Trade Practices Act» sanırız bizim için Alman veya Amerikan yasalarından daha yararlı olabilecektir. Bununla beraber söz ko-

nusu Hint yasasının aksayan bir çok yönü olduğunu eklemeliyiz. Gelişmekte olan ülkeler için örnek bir «restrictive trade practices» yasası çalışmaları B.M. bünyesinde sürdürülmekte olup, ilk ürününü vermiş ve bir taslak hazırlanmıştır. Yasa koyucunun bu çalışmayı da dikkate alması gerekeceği tabiidir.

Bu konuya ilişkin olarak bizim tanımak istediğimiz eser şimdiye kadar yedi cildi yayınlanmış olan Dünya Rekabet Hukuku isimli dev bir araştırmadır. Los Angeles barosu avukatlarından Kalinowski tarafından derlenen bu eserin ilk iki cildi ABD'de yürürlükte olan rekabet hukukunu ayrıntılı bir biçimde inceliyor ve özellikle uygulamacılar için son gelişmelere kadar ayrıntılarını sunuyor. Eserin B ünitesi ise Batı Avrupa'ya ayrılmış; ilk ve ikinci ciltlerde AET Rekabet Hukuku genel esasları, özellikle Roma Antlaşması 85 ve 86 ncı maddeleri ve Komisyon'un ve Adalet Divanı'nın jürisprüdansı ortaya konmuştur. Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, İngiltere ve Almanya'da konuya ilişkin hukuki düzenleme ve uygulamalar, o ülkelerde bu konuda uzmanlaşmış hukukçular tarafından kaleme alınmış, söz gelimi AET'de Rekabet Hukuku konusunu Brüksel Barosu avukatlarından Ivo Van Bael ile Jean François Bellis, Fransa'daki durumu Caen Üniversitesi profesörlerinden Robert Plaisant hazırlamış, diğer yazarlar da uygulamacı olarak konunun özelliklerini bilen kişiler arasından seçilmiştir. Bu nedenle de Rekabet Hukuku dendiği zaman o ülkede çok tanınmış üç beş profesörün dışında bazı kişilerce kaleme alınan kitap ilkten yadırganıyor. Ancak bu bölümlerin de her bakımdan doyurucu olduğu ve özellikle tatbikatçılar için çok değerli bilgilerle dolu olduğu açık olarak görülüyor. Eser yayınlanan yedi ciltle tamamlanmış değildir. Japonya, Hindistan gibi diğer bir çok ülkedeki durumu ele

alan bir çok cildin yayınlanması beklenmektedir. Böyle genel bir eserin önceden saptanan plan uyarınca tamamlanabilmesini temenni ediyoruz.

DIŞ TİCARET FİNANSMANI

D.P. Whiting, FINANCE OF FOREIGN TRADE, MacDonald and Evans Limited, London, 1980 (181 s.).

Dış ticaretin önemi, ticaret ve ödemeler dengesi, bankacılık sisteminin dış ticarete oynadığı rol, poliçe, akreditif gibi konuların incelendiği birinci bölümden sonra ikinci bölümde döviz piyasaları, piyasa terminolojisi, Avrupa para piyasaları, kur aritmetiği, komisyonlar vb. konular özet olarak sunulan eserin üçüncü bölümü ise dış ticarete ayrılmıştır. İthal ve ihracat kontrolleri, bankaların ithalata ve ihracata verdiği hizmetler, ihracat kredileri, IMF, Dünya Bankası, Basel Anlaşması gibi konular incelendikten sonra, dış ticarete kullanılan çeşitli belgeler ekte örnek olarak verilmekte ve kuralları derlenmektedir. Bir cep kitabı olan Whiting'in «Dış Ticaretin Finansmanı», bir çok yararlı bilgiyi özet olarak okuyucuya sunan güzel bir derleme niteliğini taşıyor.

-
- ◆ Dostluk mantar yemeği gibidir. Zararlı ya da zararsız olup olmadığı, ancak yendikten sonra belli olur.

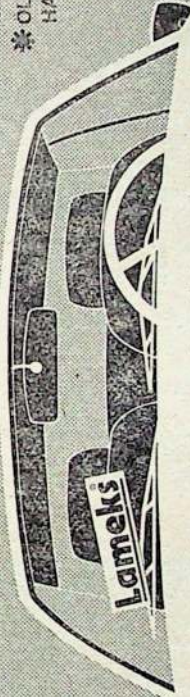
Çin Atasözü

- ◆ Önderler, zaman geçince, bashedıkları şeylerin faydasından çok, harcadıkları çabalarla hatırlanırlar.

Charles de Gaulle

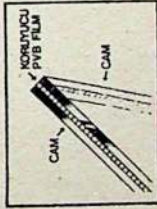
Lameks® oto camları yolda bırakmaz!

- * OPTİK KALİTE
- * YÜKSEK DARBE MUKAVEMETİ
- * OLCU VE KALIP HASSASİYETİ

POLYVİNYL BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR. POLYVİNYL BUTYRAL YIRTILMAZ, KOPMAZ, ESNEKTİR, KUUVETLİDİR. Lameks, EMNİYETİNİ BÜNYESİNDEKİ ULUSLARARASI STANDART KALINLIKTAKİ PVB FILM'DEN ALIR.

Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda önünüzü göremez, güç durumda kalırsınız. Anında yumrukla kırıp, durmak için uygun bir yer bulmanız gerekir... ve bu senyeler içindeki kötü ihtimalleri her sürücü çok iyi bilir. Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız. Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları faklidir. Dağılmaz. Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılmayı camlar arasındaki PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otunuz. Lameks sizi yolda bırakmaz. Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları farklıdır. Dağılmaz. Önünüzü daima görebilirsiniz.

Genel Dağıtım :

Cam Pazarlama A.Ş.

- Valikonağı Cad. No. 73 Niğantaşı - İSTANBUL
Tel : 47 06 66 - 48 80 27

Lameks
ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

SUPERLIT

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI BORU' LARI

DÜZ ve OLUKLU LEVHA' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu:

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

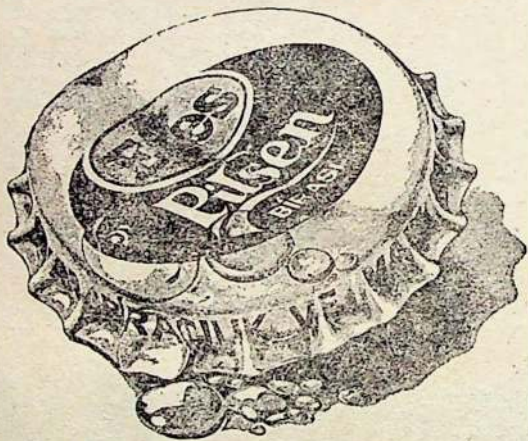
Tel: 11 22 78

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

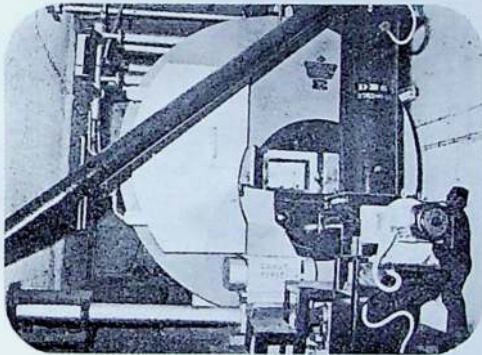

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

kömür ve diğer katı yakıtlar için

özel condor^{*} kazanları

*Tip: SFR, ve *Tip: HBV

ÇALIŞMA VE SERVİS GARANTİSİ

*Bun Almanya Standard Kessel Fabrikasının lisansı ile imal edilmiştir.

Kömür ve diğer katı yakıtlar için yüksek basınçlı buhar, kaynar su, teshin kazanları ve komple ısı-bu har santralleri.
% 76 ya kadar varan yüksek verim. Kuvvetli konstrüksiyon,

denenmiş kolay ve emniyetli çalışma. Buhar kazanlarında maksimum saatte 8 tona kadar buhar, 16 Atü işletme basıncı. Isı kazanlarında saatte 5 milyon kcal.

Bir Yasar Holding kuruluşudur.

DESA

DEMİR, KAZAN ve MAKİNA SANAYİİ A.Ş.

Kartal Durağı Gazilemiş İZMİR
Tel. 27 62 00 Telex : 52397 binb. tr.

İstanbul ve Çivri: Bayi
TESHAN Limited Şirketi
Recepzade Cad. Tan Ap. 13-7
Taksim - İSTANBUL
Tel. 452919

Ankara ve Çivri: Bayi
KORAK Mühendislik Bürosu
Tunalı Hilmi Cad. 102-12
Kavaklıdere - ANKARA
Tel: 270900

Bizde 1 numarasınız!

Diğer bankalarda herhangi bir numarasınız...

Evet, en büyük bankalardan biri değiliz. Ama yarım yüzyıllık tecrübesiyle size iyi hizmet veren bir bankayız.

Bizde sıradan bir hesap numarası değilsiniz. Belirli, saygın bir isimsiniz.

Sizi, işinizi özellikleriyle bilen, ayrıntılarıyla tanıyan, güvenle danışabileceğiniz bir bankayız.

Odibank'ta diğer bankalardaki herşey var... Fazlası da.

Sıcak bir dost çevresi, yakın ilgi, serviste sürat ve kolaylık... Tercih etmez misiniz ?

Odibank 52 yıllık tecrübesiyle sizleri bekliyor.

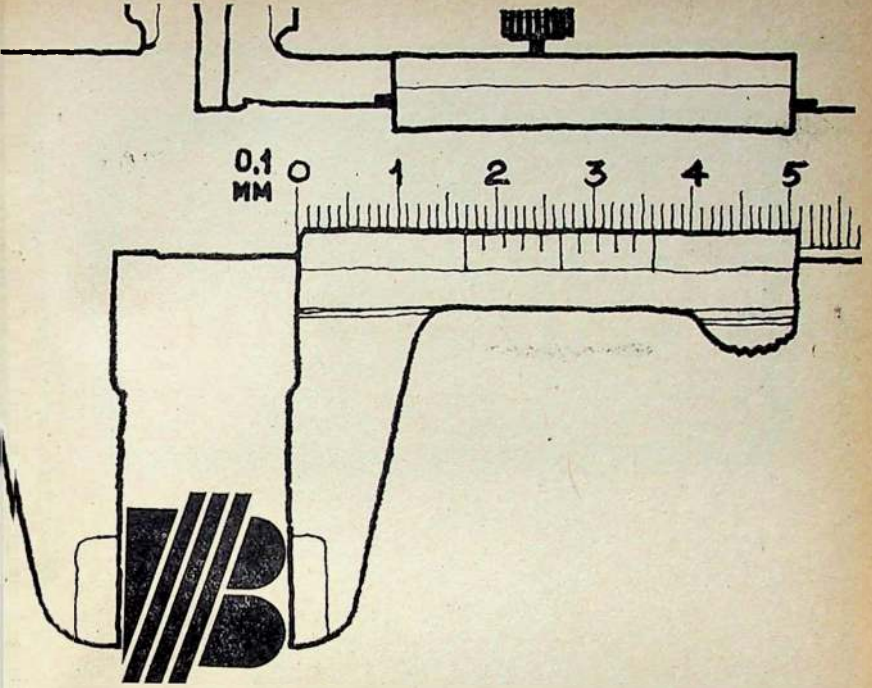
Genç Türk Bankacılık Sistemi içindeki yarım yüzyıllık geçmişinin önemini, değerini bilerek.

Odibank
herhangi bir numara değil, 1 Numara olduğunuz bankadır.

ODİBANK

ORTADOĞU İKTİSAT BANKASI T.A.Ş.

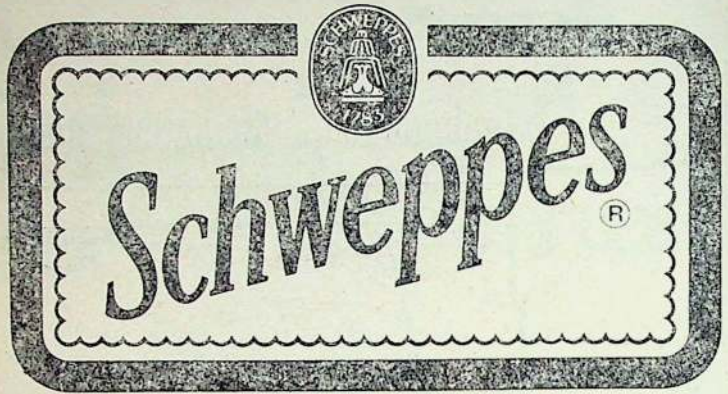
"Bizde 1 Numara'sınız"

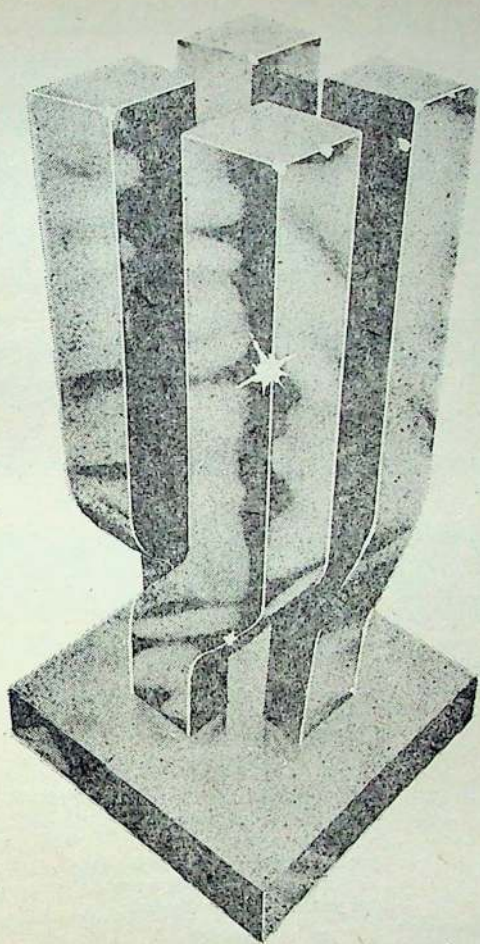
Borusan, Türk standartlarına ve uluslararası standartlara uygun üç yüze yakın ölçüde su ve gaz boruları, sanayi boruları, profil borular, yapı profilleri, soğuk çekme borular, galvanizli saçlar, metal kaplamalı bantlar, manşonlar ve saç işleyen makineler üretmektedir.

BORUSAN

Meclisi Mebusan Cad.
Şeker Sigorta Han No: 325/1
Salıpazarı - İstanbul
Tel: 44 87 50 (9 hat)

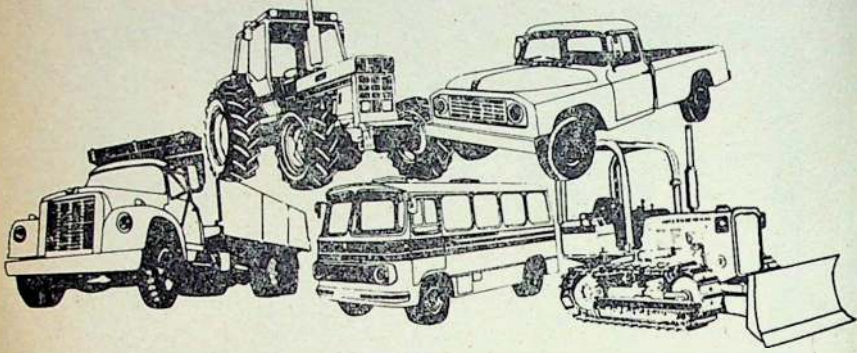
insanlar
iyi
şeylere
layıktır

HİSARBANK

"Kale gibi banka"

YÜKSEK PERFORMANS

Sanayicinin, nakliyecinin, çiftçinin hizmetinde

International

yurtdışımızda da önder..

International; traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, minibüsü, yükleyici ve çekicileriyle dünyada ve ülkemizde önderdir.

International; bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, yurt dışına yayılan, yüzelli'yi aşkın servis istasyonları ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmette rakipsizdir.

İmalatçı firma

TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.

TOE ve MAT. Ordu Yardımlaşma Kurumu
(OYAK) iştirakindedir.

MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.

Büyükdere Cad. 4. Levent İstanbul
Tel. 64 49 90 (4 hnt) Telex: 26239 MAT TR

- yakıtta tasarruf
- uzun ömür
- yedek parça kolaylığı
- onarım - bakım avantajları

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.

Adına Sahibi

Kemal Kurdaş

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüc • Prof. Dr. Erdoğan Al-
kın • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O.
Fikret Arkun • Dr. Aydemir Aşkın • Be-
sim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursal •
Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı •
Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol •
Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet
Demirel • Necdet Durakbaşı • Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem
• Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof.
Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Emre Gö-
nensoy • Memduh Güpgüpoğlu • Prof.
Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşıl • Av.
Dr. Halûk Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh.
Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaçoğlu •
A. Nazif Keyman • Doc. Dr. Yıldırım Kil-
kiş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh
Kuşçulu • Doc. Dr. Orhan Morgül • Ziya
Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen
• Ertan Özgür • Selâhattin Özmen •
Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Re-
ha Paroy • Osman Nuri Torun • Prof.
Dr. Kemal Tosun • Av. Fikret Tuncer •
Doc. Dr. Gül G. Turan • Doc. Dr. Şeref
Türen • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk
Ünal • Doğan Yalın •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

1981

Sevgili Okurlarımız,

Dergi'nin bu sayısında ekonominin bankacılık kesimine ağırlık verilmiştir. Bu olağan karşılanmalıdır. Çünkü, 4 Haziran 1980 tarihli Faiz Kararnamesi'nin yürürlüğe girmesinin ve sonradan yaygınlaşan deyimi ile «1 Temmuz Bankacılığı» uygulamasının üzerinden bir yıl geçmiştir. Bu süre içinde bankacılık kesiminde ne gibi gelişmeler olmuştur?

«Ekonomik Yorumlar» bölümünde; ilke-mizdeki bankacılığın sorunları, bu kesime yapılan eleştiriler, faizlerin kısmen serbest bırakılmasından sonra yükselen kredi maliyetleri, bankaların verimliliğe gerekli özeni göstermemeleri yüzünden yüksek giderle çalışma zorunda kalma-ları, buna rağmen 1980'de genellikle bü-yük beyutlarda kâr sağlamaları tartışıl-makta; bankacılık kesiminin Türk ekonomsine daha fazla katkıda bulunabil-mesi için alınması gerekli önlemler üze-rinde durulmaktadır. Aynı konuyla ilgili diğer yazıda ise «1980 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler» ele alınmakta; gelişmeler genel hatlarıyla özetlendikten sonra, sayısal bilgiler verilerek değerkendirmeler yapılmaktadır.

Öte yandan Dergi'de yer alan diğer yazı-ları da her zaman olduğu gibi ilginç bul-lacağımızı sanıyoruz. Bu arada «Zam Çö-züm Değildir» başlıklı ilk yazıyı okuma-nızı özellikle tavsiye ediyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

TEMMUZ 1981

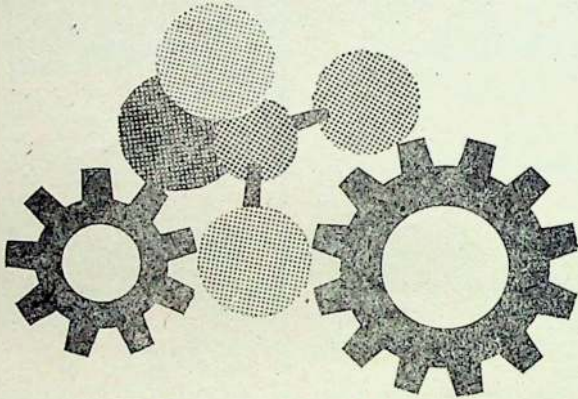
YIL : 18

SAYI : 7

75 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No. 17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11
• YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy-İstanbul • AÇIKLAMA: Dergimizde çıkan yazılar
kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE: 900.— TL.; Öğrencilere
450.— TL. • İLAN FİYATLARI: Arka kapak 10.000.— TL., Kapak içleri 7.500.— TL.,
Tam Sayfa 5.000.— TL., Yarım Sayfa 2.500.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI:
Met/Er Matbaası; Çemberlitaş — İstanbul; Telefon: 28 28 90 • Tarihi: 29 Haziran 1981.

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

ZAM ÇÖZÜM DEĞİLDİR

Prof. Dr.

MUSTAFA A. AYSAN

1974'ten beri enflasyon hızlanırken KİT fiyatlarının uzun süreler de-
ğiştirilmemesi, 1980'den önce yapılan
ekonomik politika yanlışlarının en ö-
nemlilerinden biri olmuştur. 1980
Ocak ayına kadar küçük istisnalarıyla
sürdürülen bu akıl dışı KİT fiyat-
ları politikası, 1974'ten önce ülkemiz-
de az-çok işleyen Pazar Ekonomisi
kurallarını yürürlükten kaldırmış, ka-
raboranın yaygınlaşmasına, haksız
kazançların çiğ gibi büyümesine, dar
gelirinin işkence çekmesine, iş ve
çalışma hayatının ekonomik aklın di-
şına çıkmasına neden olmuştur. Şim-
di «24 Ocak Kararları» diye ün yap-
mış olan tedbirlerle KİT'lerin önceki
anlamsız politikalarla alt-üst olmuş
mali durumu düzeltilmeye ve büyük
zararları giderilmeye çalışılmıştır. Son-
radan yapılan zamlar da dahil olmak
üzere son bir yılda KİT ürünlerinin
satış fiyatları %100 ile % 1000 ara-
sında yükseltilmiştir.

KİT diye tanımlanan ve 1980 yıl
sonunda sayıları 44'ü bulmuş olan bü-
yük devlet işletmelerinin, bilanço za-
rarları, kârli kuruluşların kârları dü-
şüldükten sonra net olarak 1978'de
- 13,2 milyar TL.'na ulaşmış, 1979'da
da + 3,1 milyar TL. kâr sağlanmış-
tır. Aynı yıllarda, aynı sırayla - 14,8
milyar TL. ve 18,2 milyar TL.'na ulaş-
mış görev zararlarıyla birlikte, toplam
zararları da - 28,0 milyar TL.'ni ve
15,1 milyar TL.'ni bulmuştu. Aynı yıl-
larda kamu kesimi yatırımlarının yak-

laşık yarısını gerçekleştiren bu kuru-
luşlar, 1978'de 60,5 milyar TL. ve
1979'da da 128'6 milyar TL. yatırım
yaptıkları için, bu zararlara yatırım
harcamaları için gereken fonlar da
eklenince, toplam finansman ihtiyaç-
ları aynı yıl sırasıyla 75,6 milyar TL.'na
ve 190,6 milyar TL.'na yükselmiş ve
bütün bu ihtiyaçları, büyük ölçüde
Devlet Bütçesi'nden ve T. C. Merkez
Bankası'ndan, yani enflasyon yaratıcı
kaynaklardan karşılanmıştır.

1980 başında 24 Ocak kararla-
rıyla yapılan zamlardan önce, KİT'ler
için aynı enflasyonist kaynaklardan
350 milyar TL. tutarında para sağlan-
ması gerekmektedir. 1980 içinde yap-
ılan fiyat zamlarının durağan (sta-
tik) bir inceleme ile KİT'lere yaklaşık
500 milyar TL. tutarında ek kaynak
sağlayacağı tarafımızdan hesaplan-
mış, ancak zamlardan sonra KİT'ler-
de maliyet indirici başka önlemler al-
ılmadığı ve 1980 içinde uygulamaya
konmadığı takdirde 350 milyar TL. ek
kaynağın dahi sağlanamayacağı tah-
min edilmişti. 1980'deki uygulama ile
ilgili ilk geçici rakamlardan, KİT'lerin
1980'de de 93,5 milyar TL. tutarında
finansman açığı verdikleri ve bu aç-
ığın da sağlıksız kaynaklardan karşı-
landığı anlaşılmaktadır. Açık, yapılan
zamlarla 350 milyar TL.'ndan 93,5 mil-
yar TL.'na indirilebilmiş, ama aşırı fi-
yat zamlarının verdiği bütün ekono-
mik sıkıntılara rağmen, Türk ekono-
misinin bu büyük derdi tümüyle gide-
rilememiştir. Son demir, petrol, şeker,
kağıt, elektrik ve tekel maddeleri zam-
larının yapılması, bu büyük ekonomik
derdin sadece fiyat zamlarıyla çözü-
lemeyeceği gerçeğini, ilgilere kanıtla-
mış olmalıdır.

Çok hızlı enflasyon döneminin ya-
rarları sarılırken KİT fiyatlarına zam
yapılmamasını öne sürmek olanağı
yoktur. Ama görülmektedir ki, fiyat
zamları, KİT açıkları sorununu çöze-
memiştir. Ekonominin KİT açıkları so-
rununu ortadan kaldırmak için, bu
zamlardan hemen sonra ve onlarla

birlikte KİT'lerdeki faaliyet maliyetlerinin indirilmesi için önlem alınması gerekmektedir. 1980'deki önlemler içinde bu açıdan alınan önlemler yok denecek derecede azdır. 1981 yılının ilk yarısı ile ilgili olarak, toplayabildiğimiz ilk bilgiler, KİT'lerin bu yılda da önemli açıklar vermekte olduğunu göstermektedir. 1981'de KİT finansman dengesinin sağlanabilmesi için alınacak daha çok önlem vardır. Şu alanlarda önlem alınması için gerçekleştirile, sorunun çözülmesi önümüzdeki yıllara kalabilir :

1 — Fiyat zamlarının KİT açıklarını kapatamamasının en önemli nedenlerinden biri, KİT'lerin sistem içinde birbirlerinden önemli tutarlara varan mal ve hizmet satın almalarıdır. Bu yüzden herhangi bir KİT ürününün fiyatına yapılan zamların önemli bir kısmı, bu mal ve hizmetleri satın alan öteki KİT'lerin maliyetlerini yükseltmekte ve net olarak sisteme kaynak sağlayamamaktadır. Onun için, fiyat zamlarının KİT'lerde maliyetlerin indirilmesi önlemleriyle birlikte getirilmesi, şarttır. Aksi halde yapılan zam, bir süre sonra sistemde yeniden zamların yapılmasına neden olmaktadır. Bu kısır döndü (fasit daire)'yü kırabilmek için, işletme bilimi, maliyet indirimlerinin sağlanmasından başka yol bilmemektedir. Maliyet indirimleri güç ve zaman alıcı çalışmaları gerektirir. Aşağıda bu konuda bazı olanaklar, belirtilmeye çalışılacaktır.

2 — Fiyatlandırma kararı, pazarda gelişen koşullara göre, gerekirse sık sık değiştirilmesi gereken kararlardandır. Oysa, KİT'lerdeki yönetim kademeleri, 24 Ocak kararları ile 440 sayılı Kanun'da yetkinin yönetim kurullarına bırakılmış olmasına rağmen, ağır işleyen bürokratik yapıya sahip oldukları için, gerekli esnekliği gösterememektedirler. Bu sonuçta gelmiş geçmiş bütün hükümetlerin KİT'lerle ilgili davranışlarının önemli etkisi ve sorumluluğu vardır. Uygulamada KİT yönetimleri özellikle fiyatlandırma

kararlarında bağımsız davranamamaktadırlar. Bu yüzden bir defa yükseltile KİT fiyatı, pazar koşulları değişse de uzun süre yürürlükte kalmakta ve bu durum ekonomiye büyük zararlar vermektedir.

Son günlerden birkaç örnek verelim: Son yılın yüksek fiyat zamları, 1 Temmuz 1980'den beri çok artan kredi maliyetleri ile uygulanan sıkı para politikası, birçok KİT'lerde stokların çok yükselmesine neden olmuştur. Hal böyle iken, bir çok KİT'de zararı azaltmak için hâlâ birim fiyatlarına zam yapılması düşünülmektedir. Son şeker zammı, böyle bir zamdır.

Oysa, «maliyet - kâr - imalât hacmi - satış hacmi» ilişkileri konusunda bilgi sahibi olanların çok iyi bileceği gibi, para maliyetinin yılda % 60'a çıktığı, sıkı para politikası nedeniyle düşen talep yüzünden üretim hızının yavaşladığı firmalarda, mamul stoklarının azaltılabilmesi için önemli fiyat indirimleri yapmak zorunlu olacak ve bu yol, en düşük zarar seçeneğini oluşturacaktır. Bu koşullar, demir-çelik, filitresiz sigaralar, alkollü içkiler, çimento, bazı tekstil ürünleri gibi alanlarda üretim yapan KİT'lerde yürürlüktedir. Bu alanlarda bazı fiyat indirimleri yapmak, hem halka ferahlık ve umut verecek, hem de ilgili KİT'lerin zararlarını azaltacaktır. «Maliyet - kâr - hacim» ilişkilerini iyi bilen birkaç araştırmacının bazı fabrikalarda kısa süreli incelemelerle bu alanda yapılacak fiyat (ve maliyet) indirimlerini saptaması olanağı vardır.

3 — Ülkemizin bütün işletmeleri gibi KİT'ler de uzun ve çok hızlı bir enflasyon döneminden çıkmışlardır. Açık verdikleri zamanlarda devletten ve Merkez Bankası'ndan yüksek tutarlarda yardım görmüşler, son yılda yapılan zamlarla parasal kaynaklara ulaşınca, oldukça rahatlamışlardır. Uzun ve hızlı enflasyon dönemlerinin en olumsuz sonuçlarından biri, mal

ve hizmet kalite ve maliyetleri konusunda firma yöneticilerini duyarlı hale getirmesidir. Enflasyonun yarattığı satıcı pazarı koşulları, birçok KİT'in birçok alanda tekel durumunda bulunmaları, üretim maliyetleri ve ürün kaliteleri konusunda yöneticilerin duyarlılığını azaltmış olacaktır. Ülkemizde bu alandaki yönetici davranışlarını ölçen araştırmalar henüz yoktur. Ancak, maliyetler ve kaliteler konusunda KİT'lerde yaygın olan bu duyarlı azlığını, gözlemlerden çıkarmak olanağı vardır. Bu konudaki yönetici duyarlılığını artırmak için, KİT'lerin hepsinde, ilgili bakanlıkların da yardımıyla bir «maliyet indirimi» kampanyası açılmalıdır. Bakanlıklar bünyesinde kurulacak birkaç kişilik ekiplerin ve ilgili bakanlık üst kademe yöneticilerinin fabrikaları ziyaret ederek böyle bir kampanyada önemli sonuçları alabilecekları söylenebilir.

4 — Bazı KİT'lerde birikmiş stokların elden çıkarılması amacıyla, bazı ithal yasaklarının konacağı ısrarla söylenmektedir. Böyle bir yola gidilmesi, ekonominin uzun süreli amaçları, maliyet indirimi çabalarını azaltması tehlikesi ve bütün sanayi işletmelerinde maliyetlerin yükselmesine neden olacağı gerekçeleriyle kabul edilmemelidir. KİT'lerde yüksek maliyetleri yaratan olay, birçoklarının yurt içinde rakiplerinin olmamasıdır. KİT'ler temel mal ve hizmet ürettiklerinden, onlardaki bir fiyat yüksekliği, ekonominin diğer bütün kesimlerinde maliyet yükselmeleri yaratmaktadır. Bu nedenlerle uzun sürede KİT'lerin yurt içinde ve yurt dışında rekabete açılması, zaman içinde birim maliyetleri indirme çabası gösteren bir yönetime kavuşmalarının en etkili yoludur. Bu nedenle, bu ürünlere ithal yasakları konmamalı; bunun yerine KİT'ler yurt içinde ve yurt dışında Dünya fiyatları ile mal satmaya ve bu fiyatlarda kâr sağlamaya zorlanmalıdır. Dünya fiyatlarına mal satmaya zorlanacak birçok KİT'in bu duruma çabuk

uyum sağlayacağı görülecektir. Bu politikaya uyum sağlayamayan KİT yönetimlerinin zaman içinde değiştirilmeleri gereklidir. Bu uyum sağlanıncaya kadar, Dünya fiyatlarına mal satan KİT'lerin zararlarına katlanması ve zararları giderme çabası göstermesi gereklidir. Zararları giderme çabası, KİT yöneticilerinin sürekli olanak maliyetleri indirme çabası göstermesi demektir. KİT'lerin Dünya fiyatlarından yüksek fiyatlarla mal satması kesinlikle önlenmelidir.

5 — İhrac fiyatlarının yurt içi fiyatlardan düşük olması nedeniyle, zararların artmasını önlemek amacıyla KİT'lerde mal ihrac etmeye fazla istekli davranılmadığı konusunda bazı haberler gelmektedir. Normal ticari kredi faizinin % 60'a ulaştığı bir sırada elde fazla stok varsa ve bu yüzden üretim yavaşlamış ise, mamul stoklarının eritilmesi için yapılabilecek fiyat indiriminin sınırları, uygulamada düşünüldüğünden çok daha geniştir. Bu koşullar altında Dünya fiyatlarından ihracat yapmak, belki yıllık kâr-zarar tablolarında zarar tutarlarını kabartacak, ancak bu yol firma için «en düşük zarar» seçeneği olacaktır. Bu nedenle son günlerde çok yükselmiş stoklarını eritmek için yaklaşık 2,5 milyar TL. tutarındaki sac stoklarını ihrac eden Erdemir'in bu davranışını kutlamak gereklidir. Bu örnek, diğer KİT'lerde de uygulandığı takdirde, ekonomimiz önemli bir atılım aşamasına kavuşmuş olacaktır. Ekonominin içinde bulunduğu koşullar altında Dünya fiyatlarına ihracat yapmanın, ekonomiye ve işlemlere sayısız yararları vardır. Bu koşullar içinde düşük ihracat fiyatlarının işletme hesaplarında göstereceği zararlar, önemsizdir; ve aslında stokları elde tutma seçeneğine nazaran işletme için çok «kârlı»dır. Bu düşük fiyatlarla elde edilecek dövizlerin ve Türk Liralarının bir an önce ele geçmesinin işletme için sağlayacağı yararlar, düşük ihracat fiyatla-

rının işletme için yaratacağı defter zararlarından çok daha büyük önemi taşımaktadır. Bu davranışın ekonomi için yararlarını söylemeye bile gerek yoktur.

6 — Son günlerde yapılan KİT ve Tekel zamlarından elde edilecek fonların tümünün, ya da bir kısmının konut yatırımlarının canlandırılması için kullanılacağı ısrarla söylenmektedir. KİT'lerin ve tüm ekonominin uzun süreli sağlığı açısından çok zararlı olan bu uygulamanın önlenmesini umarız. Yukarıda verilen rakamlar, bir işletmeler topluluğu olarak KİT'lerin ne kadar güç koşullar altında bulunduğunu göstermektedir; ve eğer son zamlar bir ek fon sağlayacaksa -ki kuşkuludur-, bu fonların KİT sistemi içinde kalması gereklidir. Son zamların ek fon sağlayabilmesi için, zamların mal ve hizmet satış hacimlerini etkilememesi gereklidir. 1981'in ilk altı ayındaki uygulama, fiyat zamlarının satış hacimlerini dü-

şürdüğünü göstermektedir. Bu son zamlar ilgili KİT'lerin satış hacmini düşürürse, belki de ilgili KİT'ler son zamlardan zararlı çıkacaklardır. Bu nedenle birim fiyatlarına yapılan belirli bir zamdan sağlanacak naktin ölçülmesi de son derecede güçtür. Ve sonunda bu işlem, KİT'lerden para çekilmesi sonucuna varacaktır. Böyle bir hesap yapılabilsen bile ülkemizin konut ihtiyaçları karşısında, zamlardan elde edilebilecek tutarlar çok küçük kalacaktır.

Ülkemizin büyük konut ihtiyaçlarının karşılanması için özel çalışmalar yapılmalı ve KİT zamları bu finansman için kullanılmamalıdır. Aksi halde, KİT'lerin içinde buldukları mali durum ve kârlılık düzeyinde, KİT sisteminden çekilecek her lira, sonunda T.C. Merkez Bankası'nın üstünde kalacaktır.

Derginin Notu : Bu yazı, 19 Haziran 1981 tarihinde kaleme alınmıştır.

İthalat, İhracat ve
tüm kambiyo işlemlerinizde
hızlı ve etkin servis.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

"size avantaj sağlar"

...İSTANBUL BANKASI.. MÜŞTERİYİ İHRACATÇININ.. AYAGINA GETİRİYOR...

Günlük İhracat Bülteni

Şimdi İstanbul Bankası ihracata eşsiz bir katkı sunuyor. "Günlük İhracat Bülteni"! İstanbul Bankası ihracatçıya hazır müşteri buluyor.

Dünya pazarında Türk ürünü isteyen bütün müşteriler Günlük İhracat Bülteni'nde! Adlarıyla... adresleriyle... ihracat birim fiyatlarıyla!

Artık ihracatçı müşteri aramıyor. İstanbul Bankasına gidiyor... hiç bir ücret ödmeden Günlük İhracat Bülteni alıyor. Malının müşterisini Günlük İhracat Bülteni'nde buluyor.

İstanbul Bankası ihracata, bir bankadan beklenenden fazlasını veriyor.*
Hazır müşteriye mal satacak ihracatçıları bekliyor.

* İhracatın her döneminde sınırsız destek...
12 Faizle İhracat Kredisi!

İSTANBUL
BANKASI

ekonomik göstergeler

	1979	1980	1981		
			Şubat	Mart	Nisan
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	651.1	1161.4	940.1	918.9	875.1
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	182877	278615	287415	268250	300312
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	382138	655183	678264	680474	741896
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	91740	188734	195217	218054	230887
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	490017	813926	796875	823991	
Ticari	155976	285425	233804	227305	
Tasarruf	235871	382799	422364	440580	
Vadesiz Tasarruf	144493	195934	183821	175363	
Vadeli Tasarruf	91378	186865	238543	265217	
Resmi	50925	86343	85843	102095 ¹	
Bankalar	45916	55305	50952	50445	
Diğer Mevduat	1329	4054	3913	3566	
Toplam Krediler	456601	802725	774938	836858	
Tarım	115946	196423	205484	217566	
Kalkınma Bankaları	23831	42725	44400	44696	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	28088	37239	38039	41226	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	13303	18256	15516	15527	
Denizcilik	3897	5178	
Ticari, Sınai, sair	271365	500853	458789	504381	
İller Bankası	9067	7229	7948	7885	
PARA ARZI (milyar TL.)	453.3	709.8	681.3	697.6	711.4
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi	1577.8	3071.4	3283.4	3256.6	3230.8
Gıda Maddeleri ve Yemler	1349.0	2768.3	3041.2	2988.1	2939.9
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	1959.1	3576.6	3686.9	3704.2	3715.6
İstanbul Gecinme İndeksi	1907.5	3339.5	3508.0	3531.7	3551.5
Ankara Gecinme İndeksi	1500.2	2799.3	2938.7	2953.4	2947.3
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	5064.5	7667.3	1622.9	2297.9	
Dışsatım	2261.2	2910.1	717.1	1021.4	1337.5
İşçi Dövizleri	1691.7	2071.0	278.2	417.8	

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle birikmelli (kümülatif)'dir. Ancak T.C. Merkez Bankası durumu 1 Mayıs 1981 tarihi itibariyledir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Kenan BULUTOĞLU
- Özhan EROĞUZ
- Halit SOYDAN

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Bankacılığın sorunları. Yapılan eleştiriler. Bankacılık kesiminin Türk ekonomisine daha çok katkıda bulunabilmesi için alınması gerekli önlemler.

AKGÜÇ — Bugünkü toplantımızda, bankacılığın sorunları, bankacılık kesimine yapılan eleştiriler ve bankacılık kesiminin Türk ekonomisine daha fazla katkıda bulunabilmesi için alınması gerekli olan önlemler üzerinde duracağız. Son zamanlarda bankacılık kesimi çeşitli yönlerden eleştirilere uğramaktadır. Bunların başında, kredi faizlerinin yüksekliği, kredi faizleriyle bankaların para maliyeti arasındaki marjın yüksek olması ve bunun sonucu bankaların 1980 yılında oldukça büyük boyutlarda kâr sağlaması gelmektedir. İkinci bir eleştiri konusu, bankalarda verimliliğe gerekli özen gösterilmediği için giderlerin yüksekliğidir. Diğer bir eleştiri, bankaların holding kuruluşlarla organik bağlar içerisine girmeleri ve kredi dağılımının ekonomide dengesizleşmesidir. Bankacılık kesiminin dışa açıl-

ma konusunda yeterli çaba göstermemesi, yeterli hizmet sağlayamaması, yeni hizmetler geliştirememesi, bazı yapay yollarla verim artışını sağlayacak yollara baş vurması; diğer eleştiriler arasında. Bu eleştiriler ne ölçüde haklı, ne ölçüde yerinde, isterseniz ilk önce bu konuyu tartışalım. Ondan sonra da önlemler konusunda görüşlerinizi rica edeyim. Sayın Soydan, bankacılık sistemine yönelttilen eleştiriler ve genel olarak bankacılık konusundaki görüşlerinizi rica edeceğim.

bankalar niçin eleştiriliyor?

SOYDAN — Gerçekten Türk bankacılık kesimi, özellikle son birkaç yıl içinde çeşitli yönlerden sürekli eleştiri-

rilere muhatap olmaktadır. Bankacılık kesiminden gelen bir konuşmacı olarak, eleştirilerin önemli bir bölümünde haklı gerekçeler bulunduğunu da hemen ifade etmek isterim. Ancak bankalara yöneltilen eleştirilerin son bir buçuk yılda çok büyük yoğunluk kazanmasının temelinde, bence, uygulanmakta olan istikrar önlemlerinin bünyesinde banka sisteminin göze batar biçimde yer alması olayı yatmaktadır. Bilindiği gibi, 24 Ocak 1980 tarihinden bu yana uygulanan ekonomik istikrar önlemlerinin özünde dar para, dar kredi politikası yatmakta, bu yüksek faizle bütünleştirilerek talebin denetlenmesi, dolayısıyla enflasyonla mücadele edilmesi şeklinde özetlenebilecek bir amaç ortaya çıkmaktadır. Dar para hiç kuşkusuz bankalar kesimi ile bir ölçüde ilintili ama; dar kredi, iş aleminin doğrudan doğruya hemen hissettiği ve 24 Ocak kararlarından bu yana da gerek özel kesimi ve gerekse kamu kesimini çokça rahatsız eden bir konu... Ayrıca 1 Temmuz 1980'den bu yana da faizler serbest bırakıldığı için, kredinin maliyeti de krediyi kullananlar üzerinde rahatsız edici etkiler doğurmuş bulunmaktadır. Bankalara yöneltilen eleştirilerin kökeninde çok değişik olaylar bulunmakla birlikte; son günlerde yoğunlaşmasını, ben, daha çok 24 Ocak'dan bu yana uygulanan ekonomik istikrar önlemlerine bağlıyorum ve diyorum ki; bu önlemler yüzünden, bir kere yeterli kaynak bulunmak sorun olmuştur. Bir sanayicimiz, günlük bir gazetede, bunu şöyle dile getirmiştir: «Para ateşten gömlektir, giymek istiyoruz bulamıyoruz.»

Önce kaynağın yetersizliği ya da yeterli olup olmadığı sorunu gündeme çokça ve sıkça gelir olmuştur. Kaynağın yeterli düzeyde bulunabilmesi, müşteri açısından çok büyük bir olay. Paranın yeterli düzeyde bulunamaması ile birlikte müşteriye yüksek fiyatla yansıyor olması da bankaların çokça eleştirilmesine yol açmıştır. Bu-

nun yanında son yıllarda bankaların gerçekten büyük holdinglerle organik bağlar tesis etmesi de, kaynakların kullanımında bir ölçüde adaletli dağıtımın ortadan kalktığı şeklinde yorumlanır olmuştur. Bu görüşümü dile getirdikten sonra hemen şunu söylemek istiyorum: 1980 yılında Türkiye'de Gayri Safi Milli Hasıla, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre geriledi, tabii fert başına milli gelirde düşüş daha yüksek oranda oldu. 1981 yılında da aynı şekilde GSMH'da büyük bir artışın olmayacağı tahmin edilmekte, enflasyonla mücadele için ekonomik büyümenin bir süre durdurulması da zaten bazı çevrelerce gerekli görülmekte. Olay bu iken, bankaların durumunu ben kısaca arz etmek istiyorum. Türk bankacılık kesiminin de en büyük kaynağı mevduattır. Mevduat, harcanabilir gelirin tasarruf edilen bölümüdür. Artınayan bir gelirin, bankalar kesimine birikim olarak yansması herhalde kolay olmayacaktır. Buna karşın 1980'de ve özellikle 1981'in ilk dört ayında bankalara özellikle vadeli mevduat biçiminde birikimlerin yansıdığını görmekteyiz. Birbiri ile çelişen bir durum var. Mademki Türkiye'nin milli geliri artmıyor, milli gelirin sarfedilmeyen kısmı nasıl oluyor da büyüyor ve bankalara yansıyor? Yüksek faiz, zannederim, sistem dışındaki fonları sisteme kaydıracağı gibi, pozitif bir getiri niteliğini kazanmış olması yüzünden de birikimcide tüketimin ertelenmesi ve gelirin önemli bir bölümünün birikim olarak bankaya yansmasını sağlıyor. Yüksek faiz politikası öngörüldüğü biçimde amacına ulaştı denilebilir mi? Ben itiraf edeyim ki hâlâ ürküyorum. Bazı gelişmelerin yarattığı iyimserlik havası içindeyiz, ama izlenen politikalar kısa vadede umulan sonuçları verecek midir? Bu konuda bazı tereddütlerimi ifade etmek istiyorum.

Bunların birincisi, enflasyon acaba gerçekten salt parasal önlemlerle

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta soldan sağa doğru; Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu, Halit Soydan (Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Genel Müdürü), Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Özhan Eroğuz (Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Genel Müdürü); tartışma sırasında birarada görülmüşler.

önenebilecek, en azından şu sıralarda çokça dile getirildiği düzeylere indirilebilecek midir? Üretimi artırmadan arz ve talep arasındaki denge, salt talebi kısarak sağlanabilecek midir? İkincisi, millî gelir artırmayacağına göre, bankalara ya da tüm milli kuruluşlara yansıtılacak olan birikimler, Türkiye'de üretim artışı ya da yatırımları tahrik edecek tarzda bir rol oynayacak mıdır? Bu açıdan da kuşkuvarımın bulunduğunu ifade etmek ve hemen şunu da ilave etmek istiyorum. Ortada biraz da abartılan bir durum var. Kredinin varlığı, yeterliliği bir sorun, ama kredinin pahalı oluşu bence biraz abartılmaktadır. Teşviki öngörülen, belli kesimlerin finansman ihtiyacının giderilmesidir şu anda. Dışsatım kredilerine uygulanan faiz oranları özendirildiği gibi, yatırımlara uygulanan faiz oranları hiçte zannedildiği gibi yüksek değil. Ben size çok kısaca birkaç rakam vereyim. Dışsatım kredilerinin yeni uygulamada müşteriye maliyeti % 17 hatta daha düşük düzeydedir. Gerice yörede dışsatıma yö-

nelik yatırım kredisinin müşteriye maliyeti % 14 düzeyindedir. Türkiye'de enflasyonun iddia edildiği gibi şu anda % 40 düzeyine indiğini kabul edelim, % 14'e mal olması, bence, yatırım için kaynak maliyeti açısından yeterli bir özendiricidir. Peki neden yatırımı, bu düşük maliyetli kredi tahrik etmiyor? Bu konuda şu üç sorunun cevabını aramak durumundayız: (1) Yeterli kaynak var mı? (2) Bankalar, kalkınma bankalarının işlevlerini üstlenerek kısa vadeli kaynaklarını uzun vadeli kullanımlara bağlamak istiyorlar mı? (3) Bunların dışında acaba başka nedenler de var mı?

Görülmektedir ki ucuz kredi yatırımcıyı, kanımca, yeterli ölçüde tahrik etmemektedir. Yatırımlar bilindiği gibi, 1977'den bu yana ciddi ölçüde düşmektedir. Hatta endüstriyel üretimin 1980 ve 1981'de ciddi boyutlarda gerilediği iddiaları, rakamlarla ortaya konmaktadır. Bilindiği gibi paranın bankaya maliyeti ile o paranın bankaca satılması karşılığında müşteriye maliyeti arasında fark doğuran bazı etmenler var. Banka top-

ladığı mevduatın bir kısmını, ufak ve büyük bankalarda farklı olmakla beraber, % 15'ini disponibil değer olarak bulundurmamak zorunluluğunda, % 30 ya da % 35'ini mevduatın vadeli ya da vadesiz olduğu dikkate alınarak munzam karşılık olarak Merkez Bankası'na müteakip ay sonuna kadar yatırmakta ve bu arada da faiz farkı fonuna bazı ödemeler yapmakta, ayrıca müşteriden alınan faiz ve komisyonlar üzerinden Gider Vergisi ödenmekte... Bütün bunlar, mevduat faizi ile kredinin müşteriye maliyeti

arasında fark yaratmaktadır. Devlet, faiz konusunda özendirici önlemler de almıştır. Vergi, resim, harç muafiyeti, Faiz Farkı İadesi Fonu'ndan iadeler gibi... Bu özendirici önlemler sonucu, ihracat kredisinin, gerice yöre olması söz konusu ise, maliyeti % 14,5 düzeyinde, ama gerice yörede olmasa bile ihracata yönelik ve teşvik belgeli olmak kaydı ile yine de maliyeti % 20'nin altındadır. % 40'lık bir enflasyonun hüküm sürdüğü ülkemizde % 20 maliyetli bir parayı yüksek maliyetli olarak göremeyiz. Buna rağmen yatırımları yeteri ölçüde tahrik etmemektedir. Bunun hiç kuşkusuz başka nedenleri vardır. Tartışmada herhalde bu konu üzerinde durulacaktır.

Yeni Bir DÜNYA BANKASI Yayını :

«State Manufacturing
Enterprise in a
Mixed Economy -
THE TURKISH CASE»

«Karma Ekonomi İçinde
Devlet İmalat İşletmeleri -
TÜRK VAKASI»

Yazan :

Bertil Walstedt

Published for the World Bank
The Johns Hopkins
University Press
Baltimore and London, 1980.

Fiyatı : 1.000.— TL.

İsteme Adresi :

İstanbul Üniversitesi
İşletme Fakültesi
Devlet İşletmeciliği Enstitüsü
Beyazıt - İstanbul

bankalar rasyonel çalışıyorlar mı?

Ben son olarak şuna değinmek istiyorum : Eleştiriler arasında «Bankalar özellikle son yıllarda rasyonel çalışan kuruluşlar olmaktan çıkmıştır.» denmektedir. Doğrudur efendim. Bugün bankalar rasyonel çalışmamaktadır. Fakat bunun yorumunu, kısa olmasına çalışarak arzedeceğim. Bugün özellikle 1981'de hangi bankaya bakarsak bakalım, maliyet iki unsurdan oluşmaktadır. Personel giderleri ve ödenen faiz ve komisyonlar. Birçok bankada bu giderler % 90 mertebesini aşmıştır. Ödenen faizler ve ödenen personel giderleri, tüm giderlerin bazı bankalarda % 99'unu oluşturmaktadır. Ödenen faizler değişken gider niteliğindedir. Ödenen faizler üzerinde bankaların bireysel olarak yapacağı fazla birşey yok. Topluca ekonomik gelişmelerin çerçevesinde faizlerin düşürülmesi söz konusu olabilir. Faiz, her banka için veri olduğuna göre, bankalar kendi başabaş noktalarını bulacak, onun altında kalmayan düzeyde kaynak üretmeye çalışacaklardır. Bunun yanında personel giderleri çok önemli bir sorun olarak ortaya

çıkarmakta ve asıl işte bence irrasyonellik burada karşımıza çıkmaktadır. Bankalarda çalışanlar da hiç kuşkusuz endüstriyel ilişkileri çerçevesinde sendikal haklarını kullanmalı, toplu sözleşme imzalamalıdır. Ancak bankacılık, gelişmelerden çabuk etkilenen bir kesimdir. Bir bankada toplu sözleşme görüşmelerinin duyulduğu anda bile, Türkiye'mizde pek ürkek olan kapital hemen bützülmeğe ve eğer bir uyuşmazlık duyurusunda bulunulmuş,

maktadır. Tasfiyeciler olmayan, akılcı, çağdaş, işgücü planlamaları ile Türkiye'de bankaların bu konuda gerekli önlemleri almaları ve pahalı çalışan işletmeler olmaktan çıkmak için personel konusuna ağırlık veren çalışanları yapmaları gerekmektedir. Daha ayrıntılara inilebilir; ancak bunları zamanı geldikçe ve görüşler ortaya konduka ifade edeceğim.

AKGÜÇ — Çok teşekkürler, Sayın Soydan. Bu son konuda bir açıklığa kavuşmak lazım. Bugün bankaların personel giderlerinin büyük tutarlara ulaştığı, giderler arasında faizler kadar, belki faizlerden da fazla bir ağırlık taşıdığı bir gerçek. Yalnız bankalar arasında bu konuda bazı farklılıklar var. Bazı bankalarda personel giderlerinin mevduat toplamına oranı % 10'u aştığı halde, bazı bankalar bu oranı % 3,5 - % 4 düzeyinde tutulabiliyor. Banka yönetiminin de herhalde bunda bir etkisi var. Şöyle düşünebilir miyiz? Toplu sözleşmelerin getirmiş olduğu yükler, kuşkusuz personel giderlerini artırıcı etki yapmıştır. Acaba bazı bankaların yöneticilerinin bu konuda zamanında tedbir almamalarının da etkisi var mı? Daha açıkcası, yönetim hatalarının personel giderlerinin ağırlaşmasına katkısı yok mu? Meseleleri biraz da bu yönden, banka yönetimi açısından alabilir miyiz?

Halit SOYDAN

hatta bir grev uygulaması başlamış ise; o bankanın kendini toparlaması, aylar hatta yıllar almaktadır. Türkiye'de bankalar, çalışanlar lehine sosyal ve ekonomik pekçok haklar tanımışlardır. Çalışanlara hak tanınmasına karşı olan görüşleri katıyken savunmuyorum. Ancak bankaların bünyesi, acaba bu sözleşmeleri kaldırabilecek bir nitelikte midir? Emek yoğun olan ve otomasyona yeteri ölçüde yönelmemiş olan bankacılık kesiminde, sabit nitelikte olan personel giderleri, bankaların kendilerine çekidüzen vermeleri gereken asıl alanı oluştur-

SOYDAN — Benim de kişisel kanım odur ki, maliyet yapısında bu çarpıklıklar bulunan bankaların son on yıldaki üst düzey yönetimlerine bakıldığında, ciddi hataların bulunduğu gözlenmektedir. Bunun kendiliğinden doğan bir sonuç olarak değil, yönetim hatalarından kaynaklandığı inancında olduğumu teyiden arz ederim.

AKGÜÇ — Bir konunun daha açıklığa kavuşmasında yarar var. Geçen yıl millî gelirden bir gerileme olduğu halde, mevduatta hızlı bir artış gözüktü. Ancak bu artışın reel olup

olmadığı tartışılabilir. Şöyleki, geçen yıl enflasyon oranı ekonomide ortalama olarak % 100'e yakındı. Mevduat artışı ise bildiğimize göre % 65 dolaylarında oldu. Buna göre, mevduatta reel olarak bir büyüme değil, bilakis bir gerileme söz konusu... Parasal olarak meselelerin ifade edilmesi bazen gerçeği görmemizi engelliyor galiba. 1 Temmuz'dan sonra gerçekten mevduatta bir hızlı artış görüldü, ama bunun reel bir artış olup olmadığı irdelenmedi. Ekonomide kaynak sıkıntısı dediğimiz olay da bir yerde galiba buradan kaynaklanıyor. Çünkü firmaların fon ihtiyacı genellikle enflasyon oranında artıyor. Ancak 1979 ve 1980 yıllarında enflasyon hızlı emisyonlardan da mevduat artışından da daha yüksek. Sorunlardan biri bu. İkincisi de, mevduat artışı Türkiye'de tasarruflar artırmış izlenimini verebiliyor. Aslında Türkiye'de tasarrufların Gayri Safi Milli Hasıla'ya oranı düşüyor. Mevduat artışı birikiminin kullanım alanını değiştirmesinden de doğabiliyor, başka alanlarda değerlendirdiği birikimini belki banka sistemine kaydırıyor. Kaldı ki 1980 yılında reel olarak mevduat artışı da yok. Sayın Soydan çok haklı olarak yatırım kredilerinin teşvikli olmasına karşın yatırımları tahrik etmediğine değindi. Bu da çok önemli bir gösterge. Firmalar, genellikle işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak için krediye başvurmakta dırlar. Yakınlarda da zaten tercihli kredilerden değil, daha çok işletme sermayesi gereksinimini karşılamak için kredi almak zorunda olan firmalardan gelmektedir. Bunu da galiba vurgulamakta yarar var.

Sayın Soydan şöyle bir endişem var. Bu yıl bankacılık kesimi kârlı gözüküyor, geçen yıllara kıyasla. Tabii bankadan bankaya bu fark ediyor, ama genelde daha kârlı bir durum gösteriyor. Ancak, acaba bankalar bu ekonomik durgunluk devam ederse kredilerini geri almakta önemli sorunlarla karşılaşmayacaklar mı? Eğer

ekonomide beklenen canlılık olmazsa, firmalar bırakın anapara borçlarını ödemeyi, faiz ödemede dahi önemli sorunlarla karşılaşabilecekler. Bankaların aktiflerinin büyük bir bölümünü krediler oluşturduğuna göre, önemli bir sorun bankacılığı bekliyor. Bunun çözümü ne olabilir? Çözilmeye çalışılan tüm iyimser tablolara rağmen birçok firmanın çok zor durumda olduğu ve borç ödeme güçlerinin bir ölçüde zaafa uğradığı, mali yapılarının bozulduğu da bir gerçek. Sınai Kalkınma Bankası'nın kredi verdiği 200'ü aşkın kuruluşun 1978 sonunda mali yapısı % 75 borç % 25 öz kaynak. 1980 yılında bu oranın daha da bozulması olasılığı var. Firmaların mali bünyelerinin çok zayıf olması faiz yükünün çok da abartılımsı bir şekilde netice hesaplarına yansımaya yol açmaktadır.

Sayın Eroğuz, Türk bankacılığın- na ilişkin genel görüşlerinizin yanı sıra, bir noktayı öğrenmek istiyorum: Türk ekonomisinde bu yıl yatırım talepleri canlı mı? Ayrıca, kur farkları sorunu nasıl bir çözüme bağlandı? Sınai Kalkınma Bankası, müşterilerinin finansal durumlarını düzeltmek için ne gibi önlemler alabilecek? Bu konulardaki yanıtlarınızı da rica edebilir miyim?

türk bankacılığını faiz rejimi etkiliyor

EROĞUZ — Yatırımlar canlı mı? Kur farklarına biraz sonra geleceğim. Bir de TSKB'nın kendi müşterilerini nasıl desteklediği olayı var. Sınai Kalkınma Bankası'nın müşterileri, Sınai Kalkınma'dan daha fazla bankacılık sisteminin müşterileridir. Biz nihayet yatırımı finanse ediyoruz. Binaenaleyh sıkıntı müşterek. Firmaların durumunun bozulması bizi ne kadar rahatsız ediyorsa, belki bizden daha fazla bankacılık sistemini rahatsız ediyor. Siz başlangıçta bankalar hakkında eleş-

tirileri özetlediniz. Bu eleştirilerin haklı yönü var. Ama nereden kaynaklanıyor bu eleştiriler? İleri sürülen eksiklikler, eleştiriler, bankacılık sisteminin içinden mi, yoksa bankaların elinde olmayan nedenlerden mi kaynaklanıyor? Bunun nedenlerini ortaya koymamız lazım. Onun için ben çok kısa olarak üç döneme ayıracağım bankacılığı Türkiye'de: (1) 24 Ocak 1980'e kadar, (2) Şimdi, (3) Gelecekte nasıl şekil alabilir? Ben Türk ban-

sı başarılıymış ve mevzuatın bankalara tanıdığı faiz farkı (spread) aşılmış. Türkiye'nin son yıllarda hızlı bir enflasyon süreci içinde bulunması da dikkate alındığında, bu sistem şöyle bir netice çıkarmış ortaya. Tasarrufa ödenen faiz daima büyük boyutlarda negatif olmuş, kredi kullanımında devamlı bir rant yaratılmış ve bu rant da Devlet, bankalar ve kredi kullananlar arasında taksim edilmiş.

Bu sistem içerisinde bankacılık iki türlü bir yarışa girmiş. Birincisi mevduat kapma yarışı, artırma değil, kapma yarışı. İkincisi, ikrazda faiz tavanını aşmak için çeşitli kombinasyonlar yaratma yarışı. Bunun sonuçları da şöyle olmuş: Birincisi, aşırı personel yaratmış bankalarda bu sistem... Aşağı yukarı bugün 130 binin üstünde banka personeli var Türkiye'de. Bunu nüfusa bölerseniz, yaklaşık olarak her 1.000 kişiden 4'ü bankacıdır bugün Türkiye'de. Aile bazında ise her 150 ilâ 200 aileden biri bankacı ailesidir. İşletme sahipleri de 150 - 200 aileden birini beslemek zorundadır ödedikleri faiz farkı (spread) ile... İkincisi, şubeleşme yarışı. Aşağı yukarı 6 bin dolayında şube var. Bu da çocuklar dahil her 7 bin kişiye bir şube düşmektedir. Böyle bir yere gelmiş bankacılık. Bu rant piyasası ve fillen yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin verilmemesi, banker sisteminin de doğmasına ve gelişmesine yol açmıştır. Sınai kuruluşlar, banker şirketler kurmuşlar. Bunun nedenini gayet iyi tahmin edebiliyoruz. Banka kurmaya izin verilmediği için, bunlar bankerliğe girmişler. İzin verilse herhalde banker kuruluşların bir kısmı banka şekline dönüşecektir. Ama ben şuna inanıyorum ki bütün bu gibi davranışlar, geçmişteki tecrübelerden etkileniyor. Geçmişte düşülen hatalardan sıyrılmışta leriye doğru bakarsalar, belki bu davranışlar biraz daha farklı olabilir diye düşünüyorum.

Bu yapıya sahip bankacılığımızın üzerine 24 Ocak 1980'den sonra yeni

Özhan EROĞUZ

caılığının dününü, bugününü ve yarınını Türkiye'nin faiz rejimine bağlıyorum. 24 Ocak 1980'e kadar daima faiz rejimi şu olmuş. Gerek tasarrufa ödenecek faiz, gerek ikrazda uygulanacak tavan faiz, idari kararlarla belirlenmiş ve bankaya, bu ikisi arasında bir fark (spread) bırakılmış ve mevduata ödenen faiz reel olarak hep negatif olmuş. Bu 1980 Ocağına kadar uygulanan faiz rejimidir. Uygulamada genellikle tasarrufa ödenecek faizde tavana katı şekilde uyulmuş; ikrazda uygulanan faiz haddinde ise çeşitli kombinasyonlarla tavanın aşılma-

bir bankacılık düzeni getirmeğe çalışmışız. Şimdi, serbest faiz rejimi getirildi, diyoruz. Gerçekten serbest mi? «Değil.» Bunu kabul edelim... Bir defa vadesiz mevduatta hâlâ faiz tavanı var % 5. Ticari mevduatta faiz yok. Kredi faizleri üzerinden devlet Gider Vergisi alıyor. Kredi faizleri üzerinden Merkez Bankası, fon hissesi alıyor. 1980 senesi bankalar açısından, rakamsal olarak çok parlak gözüküyor. Hatta bankalar altın devrini yaşıyor, savları ortaya atılıyor. Rakamsal olarak belki böyle gözüküyor, ama bu ne kadar gerçek? O ayrı bir sorunun işaretidir. Bu rakamsal sonuç nasıl sağlandı? Yıl sonu itibariyle mevduata bakıyorum. Bunun % 38'i ticari mevduat, % 20'si vadesiz tasarruf mevduatı, % 23'ü de vadeli mevduattır. Vadesiz mevduatta faizi % 5, ticari mevduatta sıfır olarak kabul ederek; bu sistem, 1980 yılında bankalarda ortalama kaynak maliyetinin oldukça aşağılara çekilmesini sağlamış. İkinci ekonomide şiddetli bir resesyon olmuş. Bunun doğurduğu mali problemler var. Birçok kuruluş, bugünü kurtarmak, su yüzünde kalabilmek ümidi ile maliyeti düşünmeden, maliyet ne olursa olsun paraya alıcı olmuş ve bankalar da rahatlıkla paraları verici olmuşlar. Bu gelişmelerin etkisiyle parlak rakamsal neticeler ortaya çıkmış. Şimdi bu sistem devam edebilir mi? Asıl benim kafamı kuralayan soru işareti bu. Faiz rejimi böyle devam edebilir mi? Nereye kadar devam edebilir?

AKGÜÇ — Bir soruyu tartışabilir miyiz? Dünyada faizin tamamen serbest olduğu, rekabet sonucu belirlendiği ülke var mı? Görebildiğim kadarı ile faizi ya bankalar kendi aralarında gönüllü anlaşmalarla tespit ediyorlar, veyahut bankalar birlikleri tavsiyelerde bulunuyor ya da Merkez Bankaları çeşitli şekillerde faiz hadlerine müdahale ediyor, oluşmasını etkiliyor. Belki çok küçük birkaç ülkede tam bir faiz serbestisi var. Türki-

ye'de ben şunu hep merak ederim. Mademki az sayıda bankanın çalıştığı bir sektörde, niçin 1 Temmuz'da vadeli mevduatta faizi birden ilk aşamada % 40 sonra da % 50'ye yükselttiler. Türkiye'de sınırlı bir şekilde faiz serbestisi, ilk 1974'de uygulamaya geçildiğinde, iki yıldan daha uzun vadeli mevduat faizi serbest bırakılmıştı. Bankalar, o zaman daha dikkatli davranıp, aralarında yaptıkları bir centilmenlik anlaşması ile faizi düşük tutmuşlardı. 1 Temmuz'da ise bu sınır genişletildi, tüm vadeli mevduat faizi serbest bırakıldı. Niçin bankacılık sistemi faizi birden bu kadar yükseltti? Bunu da belki tartışmakta yarar var.

faiz sisteminin aksayan yanları

EROĞUZ — Sözümlü bitirdiğimde aydınlığa kavuşacak. Tabii ben serbest derken şuna da iştirak ediyorum. Bankacılar yarış olarak dünyanın hiçbir tarafında faiz tespit etmezler. Ama bankalar arzu ettikleri ölçüde, anlaşarak, düşük de tutamazlar. Gelişmiş piyasalara baktığımızda, faizi tayin eden unsur ileriye ait enflasyon bekleşimleridir. Bankalar da buna uymak zorundadırlar. Mevduat sahibi Türkiye'de uyanıyor şimdi, ama tam değil. Batı ülkelerinde tam uyanmış durumdadır. Bankalar orada enflasyon % 18'de devam ederken faiz hadini % 6 - 8'de tuttukları an, bir kurş bulamazlar. Onun için gelişmiş piyasalara baktığımızda, enflasyonla faiz haddi arasında korkunç bir ilişki var. Genellikle de çok küçük olmakla beraber daima bir negatif fark var. Mevduat faizinin enflasyon oranının % 2 - % 2,5 altında olması normal telakkî ediliyor. Ama resesyondan iyileşmeye geçiş dönemlerinde faiz bir miktar enflasyon oranının üstüne çıkabiliyor veya nötr olabiliyor. İkraz faizi ise mevduat faizi artı bankacının

faiz farkından (spread) ibarettir. Zaten sanayici fazlasını da ödeyemez. Sanayicinin, daha genel bir deyişle kullanıcının ödeyebileceği faiz haddi de birkaç puan pozitif faiz oranıdır. Eğer serbest piyasa mekanizması işliyorsa.

BULUTOĞLU — Uluslararası piyasa var. Dışa açık bir ülke, tabii faizi istediği kadar rahatça o sistemin dışında, üstünde veyahut altında tutamaz.

EROĞUZ — Şimdi belki bizim bankaların uygulaması doğrudur. Mevduata reel faize giden bir uygulamada enflasyon yerindedir. Enflasyon hızı böyle düşerse, faiz oranlarının da bir miktar inmesi gerekebilir. Esasında bugünkü faiz sistemimizde buna göre iki temel yanlış var : Bunlardan bir tanesi, vadesiz mevduatın faizinin limite oluşu ve ticari mevduata faiz ödenmemesi. İkinci yanlış ise, ikraz faizi üzerinden Gider Vergisi ve Merkez Bankası fonu alınmasıdır. Bugünkü ekonomik koşullarda vadesiz mevduat faizinin mutlaka serbest bırakılması veya artırılması, ticari mevduata faiz ödenmesi gerekir. Bu konuda ekonomik baskıların yoğunlaşması beklenmektedir. Vadesiz tasarruf mevduatı faizinin artırılması, ticari mevduata faiz ödenmesi, bankaların ortalama kaynak maliyetini yükseltecektir. Bu benim gördüğüm olaylardan bir tanesi. Şimdi ikinci olay, Gider Vergisi ve Merkez Bankası'nın hissesi yanlışlığı daha açıkça ortaya çıkardı. Eğer bankalar mevduata enflasyon oranında nötr bir faiz uygulasalar dahi, hemen ortaya % 30 bir faiz farkı, devlet «spread» 1 ortaya çıkıyor. % 15 Gider Vergisi, % 15 fon hissesi. Buna bankacının kârını, personel giderleri payını da koyarsanız; bankalar tasarruf sahibine nötr bir faiz ödedikleri zaman, bunu % 40 fazlasıyla sanayicilere satması gerekmektedir. Tasarrufcuya ödenen faizle, ikraz faizi arasındaki % 40 fark

çok yüksek olup, sanayicilerin bu oranda pozitif faiz ödemeleri mümkün değildir.

AKGÜÇ — Söztünüzü kesiyorum, ama bütün krediler için bu fark, spread söz konusu değil. Bazı krediler vergi, resim ve harç istisnasından yararlanıyor. bazı kredilerde ise Fon'a ödeme yok, bilakis Fon'dan faiz iadesi var.

EROĞUZ — Şöyle söyleyeyim. Tavizli kredilerin hiç bir önemi yok ve bunların önemli bir bölümünün kaynağı da Merkez Bankası avansları veya iskontolardır. Esas sistemin kaynağı içerisinde taviz yok. Genel sistem içinde, kullanıcıların, tasarruf sahibine ödenen faizden % 40 daha fazlasını ödemeleri mümkün değil. Şimdi meseleye tersinden bakalım. Diyelim ki kredilere kullanıcının ekonomik olarak kaldırabileceği faizi uygulayalım. Örneğin, bugün Türkiye'de % 40 veya % 45 olabilir. Bunun içindeki Gider Vergisi'ni, Merkez Bankası Fonu payını düşerseniz, bu iki unsuru tasarruf sahibine yansıtırsanız, tasarruf sahibinin elde edebileceği reel faiz negatiftir. Yani sistemin kendisi bir çıkmazda. Tasarruf mevduatına pozitif faiz verirsiniz, bunu kullananlar kaldıramıyor; kullanıcıya kaldırabileceği faizi uygularsanız, tasarruf sahibine çok önemli ölçüde negatif faiz uygulamak lazım. Onun için eğer faiz serbest bırakılabilirse, tabii bu devletin politikası, mutlaka bu iki unsurun yani Gider Vergisi ve Fon payının sistemden kaldırılması lazım. O zaman sistem çalışır. Şu noktaya geliyorum. Bugün mevduata uygulanan faiz rejimi uygulanırsa, ortalama maliyet diyelim ki % 30 - % 35 olur; buna bankanın kâr marjını da eklerseniz, kredinin sanayiciye maliyeti % 40 dolaylarında olur. Kredi maliyetinin % 60 - % 70 olmaması lazım. Bugün maliyeti % 60 % 70'e getiren bankacılık değil. Sanayicinin şikâyetlerinden bir tanesi, bankacılık sisteminin dışından

kaynaklanıyor. Bugün kullanıcıya maliyeti yükselten unsur, bankacılık sisteminin kendisi değil, devletin faizi serbest bıraktığı halde Banka Muameleleri Vergisi ile Merkez Bankası Fon payını kaldırmamasıdır. Şuna inanıyorum ki, bu sistem bir yerde patlar, böyle devam edemez.

yatırımların durumu ve kur garantisi

Ben belki neticeye varmak için üç tane senaryo kurmak istiyorum. Birinci senaryo, sistem böyle devam ederse sonuç ne olur? Burada iki ihtimal öngörüyorum. Birinci olasılık her halükârda bankaların ortalama maliyetleri yükselir; fakat kredi kullanıcılar, günü kurtarmak ve karaya çıkmak için direnip bu pahalı maliyette kredi almaya, bankalar da bunu vermeye devam edebilir. Eğer böyle olursa, benim inancım, bankalar sonunda bütün faiz tahakkuklarını alacak yazarlar, nakdi mevduat artışını da Gider Vergisi ve Merkez Bankası Fonu diye verirler. Bu nereye kadar devam edebilir? Belki firmaların sermayelerini, bankaların alacaklarını kaybetmelerine kadar devam edebilir. Firmalar için mülkiyetin bankalara devri bir kurtuluş yolu olarak görülünceye kadar devam edebilir. Ama ben buna ihtimal vermiyorum. Birinci senaryoda ikinci olay, gene banka kaynaklarının ortalama maliyetinin artması; buna karşılık kullanıcıların bir takım tedbirler olarak, yeni mali planlar hazırlayarak kredi kullanımlarını mümkün olduğu kadar kısımaya çalışmalarıdır. Yüksek maliyetle çalışan bankalar açısından, kredi talebinin büyük boyutlarda azalışı nasıl bir sonuç doğurur takdir edersiniz.

İkinci senaryom, krediler üzerindeki Gider Vergisini ve Merkez Bankası Fon payını kaldırıp faizlerin tamamen serbest bırakılmasıdır. Bankalar, bu durumda tasarruf sahibine reel faizi

verirler, kendi kâr marjlarını koyarlar ve ikisini topladığımız zaman da kullanıcının faiz haddi ortaya çıkar. Burada da bankalar için bir sorun var. Böyle bir sisteme geçtiğimiz zaman, bankalar üzerinde «spread»lerini, kâr marjlarını durmadan daraltmaları için ekonomik baskı olacaktır. Şimdi hemen sözümün başına geliyorum. Bugünkü personel sayıları, personel politikaları, şube programları ile bankaların yeni koşullara uyum sağlamaları kolay olmayacak. Bankalar çok sıkıntılı bir uyum süresi geçirecekler, diye düşünüyorum. Üçüncü senaryo, devletin bütün bunlardan vaz geçerek eskisi gibi mevduat ve kredi faizlerine tavan koyarak eski sisteme dönmesidir. Bu da devletin genel politikası içinde karar vereceği bir husustur.

Şimdi bana direkt olarak sordunuz suallere cevap vermeğe çalışayım. Yatırım talebi, çok canlı demeyeyim, ama cansız da değil. Fakat daha ziyade tevsi yatırımları şeklinde olan yatırımlar canlı. Yeni yatırım

oldukça az gözükyor. Şunu söyleyeyim, faiz hadlerinin bugünkü seviyesi, asıl ağırlığını yatırımda gösteriyor. Gerçi konuştuk, yatırımlar için tavizli kaynaklar var, ama tavizli kaynaklar yatırımın gerektirdiği finansman ihtiyacını tamamiyle karşılamıyor ve belki tavizli kaynaklardan daha büyük boyutlarda normal kredi kullanmak zorunda kalıyor yatırımcılar. Tesis döneminde yatırımlar nakit de yaratamadığı için faiz yükü korkunç. İki veya üç yılda tamamlanacak bir yatırım düşünün. Faiz yükünün % 50 veya % 60 olduğunu hesaba katın, finansmanda sermaye oranı ne olacak? Çünkü iki senede borç % 120 artıyor. Bu faizi, tesis döneminde fon da yaratamadığına göre nereden ödeyecek? Tabii sermayeden. Bir yerde yatırımları % 100 öz sermaye ile finanse etmek daha kârlı. eğer sermaye bulabiliyorsanız. Onun için yatırımda faiz yükü çok daha önemli bir etken oluyor.

Şimdi kur farkları tamamen günün konusu. Biliyorsunuz, TSKB aracılığı ile döviz girdisi kullanmış büyük bir müşteri kitlesi var. Bir de bizim dışımızda Maliye Bakanlığının izni ile direkt olarak özel dış kredi sağlamış firmalar var. Bu kredilerin bir bölümü devrin hükümeti tarafından garanti edilmiş, hatta sigorta primleri de tahsil edilmiş, fakat sonra gelen bir hükümet tarafından kur garantisi kaldırılmış. Bu firmalar kur garantisi var diye yatırıma girişmişler, mukavele imzalamışlar, akreditiflerini açmışlar; fakat ödeme biliyorsunuz makine ve ekipman siparişinde bir iki sene uzayabilir. Bu arada kur garantisi kalkmış. Başlangıç kuru bir dolar 14 liradan başlayan ve 47'ye kadar gelen bir müşteri kitlesi var. Bugün bir doların resmi kurunun 100.— TL'nin üstünde olduğuna bakarsanız, arada bu kadar farkı yüklenmişlerdir. En büyük ağırlığı da bu yatırımcı firmalar hissediyorlar. Diğer sanayiciler, az çok kur farklarını fiyatla-

ra yansıtabilmişler; ancak kur farkları bir ölçüde de olsa bu sanayicilere de bir kısıntı getirmiş. Hükümet, kur farklarını garanti etmek gibi tedbir düşünmüyor. Kesin olarak düşünmüyor. Uzun uzun incelemelerden sonra şöyle bir karara vardılar: Kur farklarından dolayı mali sıkıntıya düşmüş kuruluşlara, bu sıkıntılarını kısmen giderebilmek için, orta vadeli ve düşük faizli Merkez Bankası reeskont imkânı sağladılar. Merkez Bankası, reeskont yolu ile 8 sene vadeli, üç yılı ödemesiz olmak üzere ve aşağı yukarı % 16 dolayında olacak bir faizle bunlara bir miktar para ayırdı. Bu rakamın 1981 için 11 milyar civarında olacağı anlaşılıyor. Bu, 1981-82-83 olarak üç sene için düşünülüyor ve aşağı yukarı 35 milyara ulaşacak, orta vadeli Merkez Bankası kredisine dönüştürülecek kur farkları... Türkiye Sınai Kalkınma Bankası bunun tümünün yönetimine memur edildi. Şu anda bu dağıtımı yapmak için yoğun bir çalışma içerisindeyiz.

AKGÜÇ — Sayız Eroğuz, sizin bir politikanız vardı banka olarak. Olanak ölçüsünde sanayi Anadolu'ya yayılması. Bunun için bölge müdürlükleri kurdunuz. Acaba o politikanız devam ediyor mu? Ne gibi sorunlarla karşılaştınız bu politikada? Özellikle Anadolu'ya finanse etmiş olduğunuz endüstrilerde...

EROĞUZ — Efendim, Anadolu'ya yayılma politikasını hakikaten büyük bir ağırlıkla birkaç sene devam ettirdik. Şu anda fazla bir yatırım yok. Ama bu bizim politikamızın değişmesi, yahut yatırımlara ilgi göstermememiz anlamında yorumlanmamalı. Finanse ettiğimiz yatırımlar Anadolu'da oldukları için bazı sorunlar çıktı gibi bir izlenim var. Bana göre yanlış bir izlenim. Sorun bu firmaların Anadolu'da olmasından kaynaklanmıyor. Bunların içerisinde başarılı olanlar var ki sayısı başarısız olanlardan daha fazla... Genellikle sorun, yöne-

timden geliyor. Bilhassa halka açık çok ortaklı şirketlerde ve ağırlıklı müteşebbis bulunmayan kuruluşlarda management sorunu ile daha çok karşılaşılıyor. Ve bir de kamu idaresinin yanlış tutumları oluyor. Bir şirketi harekete geçirme, suyüzüne çıkarma, hatta başarılı kılmak için bir takım kombinezonlara girdiğimiz zaman, karşınızda ya valiyi ya belediye başkanını ya da bir Sayın Bakan buluyorsunuz. «Bu şirketin yüzlerce, binlerce ortağı var. % 5'le % 10'la çok muvaffak olmuş iş adamını buraya sokmam. Ortaklar sermaye koymuyorsa, Özel İdare Fonu'ndan koyarız.» gibi cevaplarla karşılaşıyoruz. Fakat buna rağmen şunu söyleyeceğim. Bu halka açık ortaklıklar iki gruptur. Kurulmakta olanlar ve çalışmakta olanlar. Çalışmakta olanlarda fazla sorun yok; bunlar genellikle düzlüğe çıkmıştır. Kurulmakta olanlarda ciddi mali sorunlar vardır. Birtaraftan hızlı enflasyon, diğer taraftan idari hatalar sonucu üretimin gecikmesi dolayısıyla yatırım maliyetinin çok yüksek boyutlara ulaşması, kaynak bakımından, büyük sorunlar yaratmaktadır. Çok ortaklı şirketlerde sermaye artışının kolaylıkla gerçekleştirilememesi, bankacılık sisteminden kredi almaktaki zorluklar ve yüksek kredi maliyeti; bunların finansman sorunu çözümünün aşağı yukarı bütün ağırlığı ile Sınai Kalkınma Bankası'nın omuzlarına binmesine yol açmıştır.

sıra paranın fiyatına gelince...

AKGÜÇ — Çok teşekkürler. Sayın Bulutoğlu, sizin de bankacılık hakkındaki genel görüşlerinizi aldıktan sonra, özellikle bundan sonra izlenecek politikanın ne olması gerektiği konusunda görüşlerinizi rica edeceğim. Sayın Eroğuz, faiz politikası konusunda üç senaryo çizdi: (1)

Mevcut durumun devam etmesi, (2) Devletin Gider Vergisi ve Merkez Bankası Fon payından vaz geçerek faizleri tamamen serbest bırakması, (3) Eski sisteme, devletin mevduat ve kredi faizleri için tavan saptamasına dönülmesi... Bu üç senaryodan hangisi Türkiye koşullarına uygun düşer? İsterseniz, bunu da tartışalım.

SOYDAN — Eger devlet faiz sisteminin serbest olmasını arzu ediyorsa, serbestliğin ana şartı, faiz üzerine aracı bankanın aracı kârı dışında hiç kimsenin bir ilave koymamasıdır. Aksi halde rejim serbest olmaz.

BULUTOĞLU — Sayın Akgüç, teşekkür ederim. Benim ötedenberi Türkiye'deki ekonomik yapıda büyük zaafı olduğunu gözlemlediğim bir kesim üzerinde konuşuyoruz. Ekonomide genellikle her şeyin fiyatlarla dengelenmesine alışılmıştır. Malların arz ve talebi, fiyatı belirler. Herşeyin fiyatı vardır. Fakat paranın fiyatı olacağı konusu kolay kolay anlaşılabilir. Para her şeyin ölçüsü olduğu için, bunun fiyatı da faiz olarak ölçülüyor. Herşeyin fiyatı değiştiği zaman bu faiz de o fiyat değişmelerini içeren bir düzeyde olmalıdır. O yapılmazsa negatif faiz dediğimiz olayla karşılaşırız. Şimdiye kadar Türkiye'de iki şeyin fiyatı genellikle yanlış tespit edilmiştir. Birisi paranın fiyatı olan faiz, ikincisi de gene paranın dış değeri olan kambiyo kuru. Kambiyo kuru üzerinde ayrıca durulabilir. Şimdilik kapalı bir ekonomi üzerinde düşündüğümüze göre, sadece finansal kurumlardan bahsedelim. Banka sistemi ve onu tamamlayan diğer finansal kurumlar Türkiye'de geridir. O kadar ki, Türkiye'nin içinde bulunduğu sanayileşme aşaması ile izah edilemeyecek kadar geridir. Finansal az gelişmişlik Türkiye'nin sınai az gelişmişliğinin de ötesindedir. Çok daha geri bir sanayileşme düzeyinde. Türkiye'dekinden çok daha gelişmiş bankacılık sistemine sahip ülkeler var.

Bu finansal geri kalmanın sebebini ben yanlış düzenlemede buluyorum. Sayın Eroğuz, çok güzel belirttiler. Ben aynı şeyleri tekrarlamıyacağım.

Türkiye'deki yanlış düzenlemeler, oyle bir bankalar sistemi yarattı ki, o sistem içerisinde banka plakasına sahip olanlar büyük rantlar elde etti. Yeni banka kurulmasına fiilen izin verilmemektedir. Mevcut bankalar artan mevduatı aralarında paylaşma durumundadır. Falz hükümetçe tes-

Prof. Dr. Kenan BULUTOĞLU

pit edilmiştir. Fiyatlar arttığı zaman o faizler negatife dönmektedir. Bunun sonucu enflasyon döneminde bankacılığın kârları büyük boyutlarda artmaktadır. Gene Sayın Eroğuz'un belirttiği gibi, kredi faizleri de gerçi narhlıdır ama kredide bu narh daha kolay aşılmaktadır. Ama her şeye rağmen şunu da biliyoruz ki bankalar, küçük mudiler değilse bile çok büyük para yatırımlarında devletin koyduğu faiz narhını da, sabit faizi de aşmanın yolunu buluyorlardı. Bunu geçmiş dönemlerden biliyoruz. Bu uygulamadan çıkan sonuç şu: Yüksek

rant elde eden çok kârlı bir bankacılık kesimi ve devletin bu ranttan pay alması. Ve hemen şunu belirttim. 1957'den beri Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi sürekli artırılmıştır. % 10'dan % 25'e yükseltilmiştir. Bankacılardan bir itiraz gelmemiştir. Neden? Çünkü bu vergiyi, kendi maliyetlerine yansıtmadan kolaylıkla kredi müşterilerine aktarabiliyorlardı. Şöyle bir olay daha varki arkadaşlarım belirtmedi. Bankacılık kesimine giriş izni fiilen durdurulduğu için, bu kesimdeki rantlar artmaya başladı. Genellikle iktisatta narh konduğu zaman rekabet başka noktalar üzerinde yapılır. Herkes mudilere aynı faizi verdiğine göre, bankalar bu sefer şube yarışına başladılar, daha fazla mevduat toplayabilmek için. Yanıltıcı bir rekabet unsuru olarak piyango vardı, o kaldırıldı. Fakat bankalar arası yarışma, genellikle şube açma ve reklam şeklinde devam etti ve halâ da devam ediyor. Maliye Bakanlığı'na «Niçin yeni bankaya izin vermiyorsunuz?» diye sorduğunuzda, «Çok banka var.» diyorlardı. Bence, Türkiye'de çok banka olmamıştır. Türkiye'de çok şube olmuştur. Demin belirtildiği gibi, ticari mevduatın faizi sıfır olduğundan, ortalama faizi azaltmak için çok şubeli bankaların avantajı var. Buna rağmen sanırımki son senelerde faizlerin yükseltilmesi ve personel giderlerinin artması sonucu, şube açmak eski cazibesini kaybetmiştir.

tasarruflara negatif faiz verilince...

Böyle bir yapı altında son yıllardaki uygulamalar, eşyanın tabiatından zorlanıyor. Bir kere siz bir sektörde gerçek dışı aşırı düzenleme yaparsanız, birçok haksızlıklar yarattığınızdan başka, iktisadi mekanizmanın işleyişini çarpıklaştırdıktan başka, bazı sektörleri de geliştirirsiniz.

Aynı olay bankacılık kesiminde de görüldü. Banka kesimi, tasarruflara negatif faiz verip aşırı sömürdüye gince, tasarruf sahipleri başka bir kapı buldu. O da banker piyasası veya ipotekle borç verme piyasası... Tasarruflar, hiç düzenlenmemiş bir alana kaydı. Bankacılık kesimindeki aşırı düzenleme, düzenlenmeye ihtiyacı olan fakat hiç düzenlenmemiş bir kesimin bütün sakıncaları ile birlikte birden bire gelişmesine yol açtı. Sakınca şu : Güven işlemi olan bu para yatırma işlerinde hiç düzenlenmemiş, yani güven derecesi belli olmayan kimselere, halkın bütün hayatı boyunca biriktirdiği tasarruflarını teslim etmesi olayı... Şimdi ülkede faizin, paranın fiyatının gerçekçi olması demek, birikim sahibinin hem sermayesini muhafaza edip hem de irattan pay alması demektir. Buna müsbet faiz diyoruz. Gerçekçi bir faiz politikası izleyeceksek, tasarruf sahibine müsbet faiz vermek zorundayız. Tasarrufçu anaparasını koruduktan başka, tasarrufun mükafatı olan bir geliri de elde edecek. Bu gelir nereden gelecek? Yatırımcının yaptığı yatırımdan sağladığı kardan gelecek. Yatırımcı elde ettiği gelirin bir kısmını faiz olarak aracı bankaya verecek, oradan da tasarruf sahibine aktarılacak. Bunun sağlanması için bu aracılık işleminin maliyetinin düşürülmesi gerekir.

Değerli arkadaşlarım, bankacılık sistemine yüklenen aşırı yüklerden bahsettiler. Gerçekten sun'î yükler var. Bunlardan birisi Gider Vergisi. Ben bunun çok yüksek olduğunu, Türkiye'de finansal aracılık kurumlarının gelişmesini engellediğini, tamamen kaldırılması gerektiğini her zaman söyledim. Ama devlet bir yerden kolay para almanın rahat davranışı içerisinde, bu vergiden vazgeçmemiş, bilakis zamanla yükseltmiştir. Sadece vergi ile kalsa iyi. Devlet, bir de mevduat munzam karşılığı şeklinde de kaynakların bir kısmına el koy-

maktadır. Mevduat munzam karşılıklarının tabii bir ölçüde güvence olarak alınması gerekli, ama bugünkü sistemde aşırı bir yük olduğunu tahmin ediyorum. Mali aracın kurumlarından alınan Gider Vergisi aslında doğrudan doğruya tasarruftan alınan vergidir. Böyle bir vergi tasarrufun banka sistemine girmesini engeller ve vergisiz karşılıklı ilişkileri geliştirir. Türkiye'de banka dışı kredi piyasasının veya örgütlenmemiş kredi piyasasının gelişmesinin bir nedeni de bu vergi ve düzenlemeler... Türkiye'de şimdi banka dışı kredi piyasasında tasarruf sahibinin büyük riziko ile karşı karşıya kalması olayı var. Bunun giderilmesi için, sermaye piyasasında ilgili kurumların geliştirilmesi lazım. Tabii bu piyasayı boğarcasına değil, fakat gelişmeyi sağlayacak şekilde düzenlemek gerekir.

Şimdi Sayın Eroğuz'un çizdiği senaryolara geliyorum. Bunlardan en eskisine, yani 1974'den öncesine veya sabit faiz sistemine dönülemez. Kaldığı bugünkü yapının da tamamıyla yeni bir düzen olduğunu sanmıyorum. Çünkü birçok hususlar var düzeltilmesi gereken ve hâlâ da düzeltilmiş değil. Gider Vergisi'nin bir kenara bırakalım, tabii onun da kalkması gerekir. Ayrıca ticari mevduata niçin faiz ödenmez? Ben bunu anlamıyorum. İkincisi, faizlerin vadeye göre farklılaştırılmasına da fazla anlam veremiyorum. Çok kısa vadeli mevduat sahipleri, tabii likitide faydası yüksek olduğu için bir miktar düşük faizi tercih edebilirler; ama onun sevyesini de, serbest bırakıldığı zaman genç piyasanın belirtmesi gerekir. Benim asıl endişem şu : Böyle bir düzene geçildikten sonra, faiz hadleri enflasyonu beklentisi ile ayarlanacaktır. Bu konuda Türkiye'de şu anda çok büyük bir çelişki görüyorum. «İstikrar dönemine girildi, fiyat artışları durdu.» deniliyor ve yüksek faizle para alınmaya devam ediliyor

mevduat sahibinden. Eğer şu anda enflasyon % 30'a inmişse, faizler çok yüksektir. Bunu da ekonomi kaldıramaz. Eğer buna karşılık enflasyon durmamış ise, % 50'lere % 60'lara gidiyorsa, bu faiz yapısı rasyoneldir. O halde beklenti çok önemli. Beklentiyi tayin eden de, mal piyasalarının şu anda ve gelecekte nasıl bir gelişme göstereceğidir. O bakımdan da durgunluk var.

mevcut faizler ve üretici firmalar

Benim kafamda da birçok ıktı-satıcının ve uygulamadaki iş adamlarının kafasında takılı olan soru var. Ve maalesef buna hep kötümser cevap veriliyor. Bu paraları, % 50 faizle; % 50 değil de paçal faizi alsak bile, artı vergi, artı mevduat münzâm karşılığı, artı Merkez Bankası Fon payı, artı bankaların Türkiye'de aşırı derecede yüksek olan maliyetleri ve kâr marjını ekledikten sonra ulaşılan faizle: ekonomide üretici firmalar nasıl kaldıracabilecek? Hem de nasıl bir ortamda? Fiyatların, satışların durgun olduğu bir ortamda. Bu faiz yükü ile bu firmalar batır. Deniyor ki, bu firmalar esasen bu parayı batmamak için, biraz daha ayakta kalabilmek umuduyla alıyorlar. O zaman korkarım başka bir olay gerçekleşecek: Felâket dayanışması... Bütün bankalar; «Hepimiz aynı şeyi yaparsak, heptimizin birden batmasına devlet müsaade etmez. Nasıl olsa bize yeniden yaşamak için bir şans tanır.» diye düşüneceklerdir. Devlet o şans nasıl yaratır? Tekrar para basılı, enflasyon olur ve yüksek enflasyon beklentisi ile ancak rasyonel sayılabilecek olan faizler, gerçekleşme zamanı geçtikten sonra, yüksek fiyat artışları ile rasyonel hale getirilir. Aksî takdirde bunun sonu bir silkelemedir; yani düşen düşer, kalan kalır ve yola böyle devam edilir.

Bunu ekonomi kaldırabilir, ancak sorumsuz hareket edenler eğer böyle bir müeyyideye maruz kalırlarsa. Fakat şimdi faizler, bankalarca ortaklaşa saptandığı için, tek başına sorumsuz hareket eden yok.

Ben banka yetkililerinin son toplantısında faizlerin indirilmesini beklerdim. İndirme şeklinde bir hareket olmadığına göre, birlikte aynı noktaya doğru gidiyor bankacılık sistemi. Eğer bazı bankalar daha yüksek faiz verse, bazı mevduat sahipleri, riski yüklenerek daha yüksek faiz veren bankalara gidebilir. Diğer bir grup, daha sağlam bankalara gider, fakat daha düşük faize rıza gösterir. Böyle bir durum yok. Faizi bankaların kartelleri saptıyor. Mademki fiyatları tespit etmek için yapılan anlaşmalara kartel deniyor, paranın fiyatını da böyle bir kartel tespit ediyor demektir. Kartellerin çökmesinin sebebi, bazılarının çıkarının ortak saptanan fiyatta olmamasıdır. Bu kartelin çözülmesi gerçekleşmedi. Yasal bir zorunluluk olmadığına göre, bazı bankalar kartelden ayrılıp, daha düşük ama daha güvenilir faiz veriyorum. diyebilirlerdi. Bankaların bu yüksek faiz politikası, ekonomik rasyonellik açısından, böyle bir ortamda şüpheli gözüküyor. 1981 yılının ikinci yarısında bankalar, tüm müşterilerinden kaynaklanan bir parasal sıkıntı, ödeyemezlik durumu ile karşılaşılırsa, sorunu nasıl çözümleneceklerdir? Bankaların tümü birlikte aynı duruma düştükleri takdirde, para musluklarının tekrar genişletilmesi politikası, bir ihtimal olarak ortaya çıkmaktadır. Ben bir yazımda enflasyonun davranışsal olmasından bahsetmiştim. Geçen yılki politika değişikliği sonucu Türkiye'de enflasyon beklentileri değişmemişse, bu en büyük zaftır. Ama yavaş yavaş da olsa eğer enflasyon beklentisi azalıyorsa, faizlerin de birer ikişer puan aşağı doğru inmesi gerekirdi. Bu olayın olmaması son derece endişe vericidir.

AKGÜÇ — Zannediyorum ki bazı Batı ülkelerinde de vadesiz mevduata faiz ödenmemektedir. Hatta çekli mevduata, muhafaza ücreti alanlar bile var. Bu nedenle çekli mevduata düşük faiz uygulanması, hatta hiç verilmemesi olağan sayılamaz mı? İkinci sorum, acaba bankalardaki mevduatın büyük bir bölümü gerçekten uzun süreli bir birikim mi? Mevduatın bir bölümü kısa süreli likitide fazlası olarak düşünülemez mi? Gerek ticari işletmelerin gerekse kişilerin belli bir süre için likitide fazlaları var, bunları bankada muhafaza ediyorlar. Milyonlarca mudi olduğu için, büyük adetler kanununa göre, bu tür likidite fazlaları, birey açısından kısa vadeli olsa bile, bankalar açısından devamlı bir kaynak niteliği taşıyor. Bunlar bir birikim olmadığına göre, negatif faiz olması da tartışılabilir. Ancak bankalara yatırılan mevduatın ne kadarı gerçek tasarruftur? Bu nokta da galiba önemli.

BULUTOĞLU — Bu tabii tasarrufu tarif etmemize bağlı. Örneğin, bir yıl içerisinde gelirim 100 bin lira, harcadığım 80 bin lira, 20 bin lira tasarrufum var. Bunu bir aya getirelim. Kazandığım 10 bin lira, harcadığım 8 bin lira, 2 bin lira tasarrufum var. Güne indirgiyelim, işte 1000 lira gelir, 800 lira harcama ve 200 lira tasarrufum var. Bunun tersi de var tabii. O zaman negatiftir. 1000 lira elde ediyorum. 1200 harcıyorum. borç alıyorum. Onun için ben o ayırımında bir fark görmüyorum. Bazı firmalar bu ay likidite fazlası vermiştir, yani tasarruf yapmıştır; bazan da likitide ihtiyacı içindedir, ödünç almıştır. Döneme göre, farklı da olsa, faiz ödememin gene de faydası büyük. Hatta iktisat teorisinde cepteki paraya da faiz ödemek lazım. Geliri, çeşitli varlıklar arasında, çeşitli kullanılmı yerleri arasında nasıl dağıtırınız? Faydalarına göre... Tüketim için aldığınız malların bile bir iradı

var. O da hizmet iradı. Dayanıklı tüketim mallarının hepsinin araba, buzdolabı ve benzerlerinin hizmet faydası var. Konuta yatırılıyorsunuz, menkul değerlere yatırılıyorsunuz. Sonuçta cebinizde kalan para faydasız güzüküyor. Onunda faydası şu: Bankaya kadar gidip oradan para çekmekte, cebinizdeki para hazır harcamaya gücüdür. Ceplerdeki parayı da bankalarda tutmaya teşvik etmek gerekir. Aksi takdirde, faiz vermezsek bunun faydası azalır. Faydası azalınca da, daha çok mal tutma, daha az para tutma eğilimi güçlenir. Bir miktar faiz ile likiditenin de irat getirmesini sağlamak gerekir. Bu takdirde günlük likidite fazlalarının bile banka sistemine akması sağlanır, bundan net bir tasarruf doğar. Bir sene için yatırılmış para ile, altı ay için yahut daha kısa dönemler için yatırılmış para arasında, hazır harcamaya gücü olma bakımından ikincisi lehine fark var. O bakımdan vadedeli veya kısa süreli mevduat için faiz bir ölçüde azaltılabilir.

alınması gerekli bazı önlemler

Demin bahsettiğiniz, bankaların vadesiz mevduat için komisyon almaları, daha çok düşük hesaplar için söz konusu. İşlem maliyetini karşılamadığı için, bazı bankalar, özellikle İsviçre bankaları o tür uygulamaya giriyorlar. Ben bir noktada daha birleşiyorum Sayın Eroğuz'la. O da ticari mevduata da faiz verilmesi gerektiği. Bankacılığa ilişkin diğer önlemleri hemen söyleyeyim. Bankacılığa giriş serbestisi olmalıdır. Devlet sadece bunların çalışmasını düzenlemelidir. Sonra reklam masraflarını da düzenlemek gereklidir. Reklam, özellikle televizyonda korkunç bir silah olmuştur. Bunun etkinliğine karşı tasarruf sahibini korumak gerekir. Bu çeşitli yollardan yapılabilir. Reklam

masraflarının mevduat miktarına oranının sabit tutulması, reklam masraflarının vergi açısından gider yazılmaması gibi... Bunlar bir ölçüde uygulandı. Başka öneriler de düşünülebilir. Özellikle reklamlar içeriğinin aldatıcı olmaması konusunda bazı önlemler alınmalı. Aşırı veya yanıltıcı reklam harcamalarını ben ekonomide israf sayıyorum. Bankalarda reklam olayının sonuçlarına bakalım. Biri reklam masrafını artırınca, öteki mevduat hissesini kaptırmamak için o da reklamını artırıyor. Sonunda ulaştıkları noktada ikisi aynı mevduata sahip; biri diğer aleyhine mevduatını artıramamış, fakat daha fazla reklam masrafı ile bu sonuca varmıştır. Ben Sayın Eroğuz'un söylediği bir noktaya ilave yapmak isterim. Büyük bir kesimi bankacılıkla geçiniyor ekonomistin, ayrıca Türkiye'nin çok büyük bir kesimi de reklamcılıktan geçiniyor.

Önerilerle ilgili olarak şunu da eklemek istiyorum. Banka dışı sermaye piyasasının düzenlenmesinde çok geç kalınmıştır. Burada felâketimsi sonuçlar çıkmadan önce bu işin ciddi olarak ele alınması gerekir; ama, Maliye Bakanlığı aşırı bürokratik düzenlemeye gidiyor. Olaylar başka türlü cereyan ediyor. Bu düzenlemenin vatandaşların doğru bilgi edinmelerini sağlama amacına yönelmesi şart. Bu amaç dışında düzenlemelerin faydası yok. Sermaye piyasasında menkul değerlere yatırım yapanlar risk almaktadırlar. Sermaye piyasasında alınan nihayet bir kâğıt parçasıdır. Bunun arkasında ne var, vatandaşın bilmesi için bilgi sağlanacak bir kurum olmalı. Sermaye piyasasında bazı yatırımcılar, bütün hayatları boyunca biriktirdikleri kıdem tazminatlarını, ikramiyelerini, koymaktadırlar. Onlar açısından çok önemli bir karar. Sağlıklı ve güven içinde karar alabilmeleri için gerekli olan bilgiler kendilerine sağlanmalıdır. Zaten bütün amaç da işletmeler

hakkında doğru, yanıltıcı olmayan bilgileri vermeğe çalışmaktır, birikim sahiplerine.

Şimdi bu seneki durgunluk hakkında da bir şey söylemek istiyorum. Genellikle istikrar politikası izlenirken, faiz oranları yükseltirken, tasarrufun artacağı, bu tasarruf artışının sayesinde daha fazla yatırımın gerçekleştirileceği ve üretimin artacağı beklenir. Sizin de başta belirttiğiniz gibi Türkiye'de mevduat faizlerinin yükselişi sonucu, mevduat artışı olmuştur. Sizin de belirttiğiniz gibi mevduat artışı olmuştur. «Supply» istenilen meseleye arz cephesinden bakan ekonomistler gibi, ekonominin canlandırılmasını aşırı talep cephesinden almayıp da arz cephesinden de alabiliriz. Faiz yükseltiriz, tasarruf artar; eskiden bulunamayan tasarruflar, bu sefer yatırımlar için bulunabilir ve ekonomide yatırımların genel düzeyi yükselir. Uygulamada bu savın, bugüne kadar gerçekleştirildiği görülmedi. Ama hemen belirtiyim ki öteki türüsüne de, yani ekonomiyi canlandıracağım diye emisyon artırarak, kredi kolaylıkları sağlayarak bunun başlangıçta yarattığı, fakat sonunda çok yanıltıcı olan ferahlamaya da hıç bel bağlamamak lazım. Çünkü ekonomide enflasyon bir kere meydana gelince, ortaya çıkan dengesizlikler çok tahribata sebep olur, bu dengesizliklere adapte olmak lazım. Dengesizliklere uyum sağlamak da faizleri yükseltmek, diğer fiyatlara zam yapmak, hergün kur değerini ayarlamaktan geçer; bunlar yapılamadığı takdirde ekonomide çok büyük çarpıklıklar doğar. Rantlar artar. Onun için de «Birinci istikrar programında emisyonun kısıtlı başarılı olmadı. Şimdi emisyonu genişletelim.» şeklindeki görüş ve önerilere katılmıyorum. Tezden hemen antiteze kaçmamak gerek. Yalnız bençe şunu da hemen gerçekleştirmek gerek. Bu yüksek faizle verilen paraların çoğu para, kredi piyasasında «Call money» şeklinde değil; bunlar

erken ödeme olanağı olan ödünçler şeklinde. Ekonomide faiz düştüğü zaman, işletmeler yüksek maliyetli borçlarını derhal ödeyerek, bu tür borçlardan kendilerini kurtarabilmeli. Bunu nasıl yapabilir? Eğer faiz haddi düşmüşse, başka bir bankadan para alır, borçlu olduğu bankaya gider öder veya aynı banka zaten faizi düşürür. Aynı şart tahvillerde de olmalıdır. Şirket, tahvillerini ellerinde tutanları çağırıp, «Ben bunların hepsini erken ödüyorum.» diyebilmeli. Erken ödeme kaydı, borçlunun lehine olarak kredi sözleşmelerini de, tahvil şartlarını da korumalı. Eğer bu yapılsaydı, faiz hadleri düştüğü zaman, bütün firmalar için düşerdi; dolayısıyla firmalar da yüksek faiz yükünden kurtulabilirlerdi. Bunun olmayışı da önemli bir eksiklikler.

faiz hadleri düşürülebilir

AKGÜÇ — Anımsıyabildiğim kadarı ile Türk bankacılık kesimi 1929 - 1930 yıllarında dünya ekonomik krizinin etkisiyle, 1960 yılında da izlenen istikrar programı sonucu, sıkıntılı, krizli dönemler geçirdi; çok sayıda banka, o tarihlerde tasfiye olundu. Banka tasfiyesi, bankalar küçük boyutlarda olduğu için pek fazla ekonomiyi etkilemedi; ancak bugünkü bankacılığın ulaştığı boyut, bankacılığın tasfiyesi halinde ekonomiyi çok büyük ölçüde etkiler. Çok iyimser havalar içerisinde işe başlayıp sonunda çok kötü neticelerle karşılaşmamak için, bence bugünden tedbir alınması gerekir. Bu tedbir ne olabilir? İlk tedbir bence, mademki ekonomide enflasyon bekleyişi düşmüştür, faiz hadleri de buna paralel olarak düşürülmelidir. Borçları konsolide etmek, hem bankaların firmalardan olan alacaklarını konsolide etmesi, Merkez Bankası'nın da bankacılık sisteminden olan alacaklarını konso-

lide etmesi, sonuçta yükün Hazine'nin dolayısıyla vergi mükelleflerinin sırtında kalmasına yol açar. Vergi mükellefinin sırtına bu yükün yıkılması için ben, hiç bir gerekçe göremiyorum. Önümüzdeki bu 5-6 ay içerisinde ekonomik bunalım eğer aşılmaz ise, zannederim, ilerde daha büyük sıkıntılar içerisinde düşebilir firmalar da bankacılık sistemi de. Sayın Eroğuz'un da belirttiği gibi, bugün birçok firma maliyet hesabı dahi yapmadan, borç para alıyor; bunu gelecekte ekonominin canlanacağı ümidi ile yapıyor. Eğer gelecekte ekonomi canlanamayacaksa, çok önemli sorunlar bekliyor demektir Türk ekonomisini...

Sayın Soydan, bankacılık kesimi-ne ilişkin bazı öneriler ileri sürüldü. Gider Vergisi'nin kaldırılması, Merkez Bankası'ndaki Fona yapılan ödemelerin kaldırılması, reklam harcamalarının belli ölçülerle sınırlandırılması, bankacılığa giriş serbestisinin sağlanması gibi... Acaba bunlara ek olarak, banka sisteminin düzeltilebilmesi için ne gibi tedbirler alınabilir?

SOYDAN — Bazı açıklamaları çok kısa yapmağa gayret ederek arz edeyim. Sistem kapalı. Doğrudur. Banka kurulmasına Maliye Bakanlığı izin vermemekte ve bu büyük eleştirilere yol açmaktadır. Benim kişisel kanım, Maliye Bakanlığı, Bankalar Kanunu'na uygun olarak izin vermemeli, dolayısıyla yoğunlaşmakta olan bu eleştirilerin önü alınmalıdır. Serbest rekabet sisteminde ekonomiye rasyonel hizmet edebilen yaşayacak, edemeyen ise bunun sonucuna katlanacaktır. Faizde serbesti var mıdır? Bu konuda iki yönlü yaklaşım ortaya çıkıyor. Vadesiz tasarruf mevduatına ödenecek faizin sınırlandırılmış olması, kararnamede ticari mevduata faiz ödenmesinin öngörülmemesi, sistemde bir sınırlama bulunduğunu otomatik olarak ortaya koymaktadır. Faiz yarışı konusunda benim görüşüm biraz farklı. Faizin serbest bırakılma-

si, her bankanın hergün faiz oranını değiştirerek, yeni faiz hadlerini ilan etmesi demek değildir. Faizi ekonominin içinde bir yere oturtacak kurumsal öğelerin bulunduğu ve bunların başında da enflasyon beklentisinin bulunduğu daha önce işaret edildi. Benim görüşüm o ki Türkiye'de bankalar kartel oluşturmadılar. Oluşturmaları gerekli idi gibi bir ifadeyi dile getirmek istemiyorum. Vadeli mevduat faizi üzerinde anlaşmış gibi göründüler, hemen tümü o oranlara uymadı ve kısa bir süre içinde bu faiz hadlerinin geçersizliği ortaya çıktı. Reklamlardan da hatırlıyacaksınız. «Biz daha çok faiz veriyoruz.» şeklindeki kamuoyuna mesajlar verildi. 1981 yılında bankaların, 1980'in tersine zor bir yıl yaşayacakları kanısındayım. Bankaların içinde faaliyetlerini sürdürdükleri ekonominin zorlanmasının sonucu, tutum ve politikalarının daha rasyonel olacağı kanısındayım. Altın yılı olarak adlandırılan 1980'in, 1981'de gerçekleşmeyeceğini, hatta bazı bankaların sorunlarla yüz yüze kalması olasılığının bulunduğunu dile getirmek isterim. Hatırladığı kadar, durgunluk dönemlerinde bir çırpıda sayabileceğimiz bazı talihsiz sonuçlar görülmüştür, bankacılık kesiminde. 1981 yılında bu denli vahim sonuçlarının doğacağını ima etmiyorum; ama, ekonomik istikrar programının, bugün bankacılık kesimi üzerinde ciddi baskılar getirdiğini de kaydetmeden geçemiyorum.

türk bankacılık kesimi dışa açılma aşamasında

Efendim, yaygın şubecilik Türk bankacılığının bir vasfı olmuştur. Bunun doğru ya da olumsuz etkileri tartışılabilir. Batı ülkeleri örnek olarak alındığında, bu ülkelerde görece olarak Türkiye'dekinin çok üstünde banka şubesi faaliyette bulunmaktadır. Türkiye'de bankaların, biraz hız-

lı davrandıkları büyüme çağları içinde kârlı çalışmayan şubeler açmaları, daha ziyade ekonomiye yük olmaları eleştirilmesini beraberinde getirmiştir. Ama, Türkiye gelişmektedir dolayısıyla kısa süre sonra, eleştiri konusu olan şubelerin ekonomiye hizmet veren üniteler haline geleceği inancı içindeyim. Reklam konusu da çokça eleştiriliyor. Sayın Bulutoğlu da eleştirdiler. Benim gene biraz farklı görüşüm var. Reklamlar, Türkiye'de tasarrufları özendirici bir etki yapıyor mu acaba? Yanlış bilgi vermemek koşulu ile hizmeti tanıtmanın, halkımızı tasarrufa özendirmek bakımından belli ölçüde olumlu etki ve katkısına inanıyorum. Ancak herşeyde olduğu gibi reklamda da aşırıktan kaçınılması ve savurganlık aşamasına getirilmemesi gereğine inanıyorum. 1980'in Ocağından itibaren uygulanmaya başlanan politika, bankaların büyük çoğunluğuna seleksiyon olanağını getirmiştir. Bankalar parayı satarken nazlı davranmaya başlamışlar, ancak ödeme gücü yüksek belli müşterilere kaynaklarını plase eder hale gelmişlerdir. Halen bankaların kredilerinin donması ve likiditeye dönüşmemesi gibi çok büyük sorunlarla karşılaşmadıklarını arzetmek isterim. Bizim gözlemlerimiz, bizim hesaplarımız bu yöndedir. Ancak bu politikanın aynı dozda devam etmesi halinde, bankalar, aynı rahatlığı bulabilir mi? Onu bilemiyorum. Ancak şu anda bankaların bu açıdan çok büyük sıkıntılarının olmadığını ve para tahsil etmekte güçlükle yüz yüze kalmamış olduklarını da belirtmek istiyorum. Ancak: «Bu uygulamaların devamı halinde, bankalar sistemi üzerinde ciddi etkiler husule getirecek midir?» konusunda çok iyimser sözler söyleyemiyorum.

Çok önemli bir konuya gelmek istiyorum. Türk bankacılık kesiminin dışa açılma aşamasına kadar gelmiş olmasına... Bir bankanın Frankfurt'ta şube açmasını, diğer iki büyük ban-

kanın da İngiltere'de banka kurma yetkisini devletten ister oluşlarını memnurlukla öğreniyoruz. Yapı ve Kredi ile bazı bankaların Maliye Bakanlığı'na dışarda banka kurma konusunda başvuruları olduğu da bilinmektedir. Banka - Holding ilişkileri konusunda yine değişik bir yaklaşım dile getireceğim. Holdinglerin son zamanlarda özel kesim bankalarının bir kısmı üzerinde etkinliklerini artırdığı bir gerçek. Ancak holding - banka bütünleşmesi ekonomi ve bankacılık sistemi için fena mı oluyor? Mesele mülkiyet açısından eleştiriliyor. Ancak, holdinglerin etkisi altına giren bankaların, genellikle yönetim açısından sorunlarla dikkati çeken bankalar olduğunu ve holdinglerin denetiminde ciddi düzelmeler ve yönetimlerinde ciddi iyileşmeler görüldüğünü de ifade etmek mümkün. Yönetim sorunları olan, btkisel hayat yaşayan bazı bankalar, holdinglerin denetimine girdikten sonra büyük atılımlar gerçekleştirmişler, yönetimleri iyileştirilmiş ve ekonomiye yararlı bir hale gelmişlerdir. Bu konuda çeşitli örnekler verilebilir. Belki yine tartışılabilir ama görüş ve kanım odur ki, holdinglerle bankaların bütünleşmesi daha çok yönetim açısından bazı sorunları olan bankalarda gözlenmiştir. Ve o bankalar, holdinglerin denetimine geçtikten sonra kanaatimce, ekonomi-

ye olumlu katkılar getiren bankalar haline dönmüşlerdir. Benim de sorumluluğunu taşıdığım bankanın bir holdingle organik bağının bulunması bakımından söylediklerim, hiç kuşkusuz yanlış bir yorum olarak da değerlendirilebilir.

Sermaye piyasası yasaasının mutlaka çıkması gerekmektedir. Aracı mali kuruluşların ciddileri var, bir de teşkilatlanmamış sermaye piyasası olarak adlandırdığımız ve çok sayıda aracının bulunduğu geniş bir kesim var. Halk birikimlerinin devlet eliyle bir denetim, bir güven içine girmesi açısından bu yasanın sür'atle devreye alınmasında ve işlerlik kazandırılmasında yarar gördüğümü ifade ediyorum. İzin verirseniz, 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bankalar yasasına getirilen bir takım değişikliklere de özellikle değinmek istiyorum. Bu değişiklikleri ayrıntıları ile ifade etmem, hiç şüphesiz yersiz olacaktır. Ancak bu değişikliklerle bankalar yasaasının günün koşullarına daha iyi uyum ifade eden bir konuma geldiği söylenebilir. Ekonominin yeni değişimleri, yeni gelişimleri karşısında bankaların kendilerine biraz daha fazla çeki düzen vermeleri gerçekten gerekmektedir. Aksi takdirde benzer bir ekonomi modeli uygulayan Arjantin'de olduğu gibi, ülkemizde de bankacılık açısından istenmeyen bazı so-

113 yıldan beri halkımızın güvenine layık olmuş
asırlık tasarruf bankası

**EMNİYET
SANDIĞI**

nuçlarla karşılaşılabılır. Bu nedenle bankaların rasyonelleşme açısından zaruri önlemleri almaları gerekmektedir. Faizin bankacıların dışında bir olay olduğu inancı içindeyim. Enflasyonla bağıntılı, enflasyonla koşut bir olaydır. Dolayısıyla eğer enflasyon düşerse hiç kuşkusuz faizlerin de düşmesi gerekecektir. Ancak Sayın Özal bile birkaç gün evvel Odakule'deki toplantıda % 35'in altında bir enflasyon oranı terennüm etmemiştir. Bu durumda, eğer birikim sahibine pozitif faiz verilecekse, faiz oranının değişmemesi gerekir. Enflasyon oranı % 100 düzeyine yükselmiş, pazar ekonomisi ile yönetilen bir ülkede, enflasyonu birden bire % 20'lere getirmenin çok kolay olmadığını dile getirdikten sonra, bankaların kendilerine çekidüzen vermek için ciddi gayretler içinde buldukları gözlemimi de ifade ederek süzümü tamamlıyorum.

neler yapılabilir?

AKGÜÇ — Bazı konular üzerinde durabilir miyiz Sayın Soydan. Birincisi çek kullanımının yaygınlaştırılması... Bankalarda mevduatı artırma açısından çek kullanımının büyük bir yararı olacağı kanısındayım. İkincisi, bankalar arası rekabet hep yerli mevduat üzerinde yoğunlaşmış durumda. Bankalar, dış kaynaklardan yararlanma konusunda yeterli çabayı gösteriyorlar mı? Bir üçüncüsü de, bankaların ihracatçılara bir yerde danışmanlık yapmaları ve onların bazı ihracat pazarlarına girmelerini kolaylaştırması... Ben bankaların kredi vermek dışında, dışsatımcılara ciddi hizmetler sunmadıkları kanısındayım.

SOYDAN — Çek konusu hızla geliyor ve yaygınlık göstermeğe başladı. Ben de inanıyorumki çek kullanımını önümüzdeki günlerde Türk bankacılığına çok büyük boyutlarda olanakları beraberinde getirecektir.

Anımsattınız, izin verirsiniz ben çok güncel ve çok tartışılan bir konuya kısaca değinmek istiyorum. Deniliyor ki: «Bankalarda kaynaklar, bu faiz politikası sonucu öyle artacak ki, bankalar bir süre sonra bu kaynakları plase edememek nedeniyle faizli ucuzlatmak zorunda kalacaklardır.» Şunu hemen arz edeyim. Böyle bir duruma ihtimal vermiyorum. Bankalar tarafından tam kullanılmayan üç plasan alanı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi KİT finansmanı... Devlet KİT finansmanını Merkez Bankası'ndan özel bankalara yönlendirme eğiliminde. Henüz ticaret bankaları için KİT'lere kredi verme alanı büyük ölçüde bakir bulunmaktadır. İkincisi, Türkiye'de çok gecikilmiş bir alan var. Tüketici kredileri... Türkiye'de, «tüketim kredisi» ya da «tüketici kredisi» bakir bir alandır. Dolayısıyla bankaların bu alana da önümüzdeki dönemlerde mutlaka el atacağı inancı içindeyim. Birçok bankaların bu konuda hazırlık içinde olduğunu biliyorum.

Diğer önemli bir alan, bankamızın başlattığı gibi, parayı kırsal kesime plase etme aşamasına gelindiği inancı içindeyim. Türkiye'de. Eskiden kırsal kesim, sadece Ziraat Bankası'ndan kaynak sağlıyabilmekteydi. Araştırmalarımız doğrulamaktadır ki, bankalar, kırsal kesime kaynak üreten tarzda katkıda bulunabilecek ve kaynaklarını kırsal kesime plase edeceklerdir önümüzdeki günlerde. Dış kaynak konusu çok acıklı. Efendim, bizim dışarı ile çok yoğun ilişkilerimiz var. İtiraf edeyimki Türkiye, kredi değerliliği açısından hâlâ sonlarda bir yerde. Türkiye'nin daha bir süre dışarıdan, dış özel kesimden büyük fonları celbedebileceğini ümit etmiyorum. Dışsattım danışmanlığı yapmak çok zor; pazarlama etkinliğinde doğrudan temaların çok büyük önem taşıdığı inancı içindeyim. Dışsattım karşılıklı ilişkileri, yerinde temaları gerektirmektedir. Bu yüzden bazı bankaların

son günlerde başlattıkları bu hizmetin etkinlik getireceği, devamlılık göstereceği konusunda ciddi tereddütlerim var.

AKGÜÇ — Çok teşekkürler Sayın Soydan. Sayın Eroğuz, bankacılık sisteminin yeniden düzenlenmesi konusundaki görüşlerinizi rica edeceğim.

EROĞUZ — Evvela ben şunu vurgulamak istiyorum. Bugün kredi maliyetinin yüksekliği, ne mevduat faizinin yüksekliğinden ne de bankaların kendi kârlarını artırmalarından kaynaklanıyor. Kredi maliyetinin yüksekliği Gider Vergisi ile Merkez Bankası'nın Fon hissesinden kaynaklanıyor, bu benim ilk kesin görüşüm. Eğer serbest faiz sistemini sürdürecesek, mutlaka Gider Vergisi ile Merkez Bankası Fon payının kaldırılması gerekir. Bunlar yapıldıktan sonra bankalar üzerindeki ekonomik baskı banka «spread»lerinin azalması yönünde oluşacaktır ve bu da bugün bankacılıkta tenkit ettiğimiz bir çok sorunun kendi içersinde çözülmesine yol açacaktır. Bankalar, sistemi rasyonelleştirmek için gereken tedbirleri almak zorunda kalacaklardır. Türkiye'de banka sayısının az olup olmadığı tartışılabilir. Bugün gelişmiş ekonomilere bakılırsa, ülke çapında çalışan banka sayısının bizden çok daha az olduğu görülür. İngiltere'de kaç tane büyük banka sayabilirsiniz? Herhalde 5 tane. Almanya'da kaç tane büyük banka sayabilirsiniz? Onun için bir yerde banka sayısının artması, hatta yeni bankaların kurulması meselesi, büyük ölçüde ileriye ait beklentilerin geçmiş tecrübelerin üzerine inşa edilmesinden kaynaklanıyor. Bankalar rant dağıtıyor. Bunu paylaşmak için herkes kuyruğa giriyordu. Bu devir geçiyor şimdi. Bugün bankacılıkta dağıtılan büyük bir rant yok.

BULUTOĞLU — Yoksa, başka kimse de bu kesime girmek istemez zaten.

EROĞUZ — Onu demek istiyorum.

BULUTOĞLU — Ancak, kanımca banka kurulması serbest bırakılmalıdır.

EROĞUZ — Serbest bırakılmalıdır. Onu kabul ediyorum. Yalnız bu demek değildir ki banka sayıları çoğalacak. Herkes yeni bir banka kurarken, bir değil, birkaç kere düşünmek zorunda kalacaktır. Hatta Türkiye'de bu sayıdaki bankanın devam edip edemeyeceği de bir soru işareti... Bankalar arası birleşme, füzyon gereği kendiliğinden ortaya çıkabilecek. Baştan söylediğim gibi, vadesiz mevduat faizinin serbest bırakılmasını, ticari mevduata faiz ödenmesini yine tekrarlıyacağım. Sayın Akgüç'ün dediği yabancı ülke uygulamalarına gelince, mevduat için ücret alınırken vadeli mevduatın faiz haddi % 2,5'dü. A.B.D.'de vadesiz mevduata faiz ödenmezken vadeli tasarruf mevduatında faiz hadleri % 5,5 - % 7 arasında idi. Ama vadeli mevduat faizleri % 13-14'lere çıktığı zaman, çekil mevduata da faiz verilmeğe başlandı. Arada şüphesiz fark olacak. Ancak bizdeki gibi 6 ay üzerinde bir mevduata % 50 değerine % 5 faiz gibi büyük bir diferans herhalde olamaz. Ve ticari mevduata hiç temas etmek istemiyorum. Çünkü ben onun gerçek mevduat olduğundan çok şüpheliyim. Toplam mevduatın % 36 - 40 civarı ticari mevduattan oluşursa, o ülkede likidite sıkıntısından bahsedilebilir mi? Ben rakamlara baktığım zaman şunu görüyorum. Ya ticari işletmeler likidite fazlalarını bankalarda tutuyorlar, ya da bu hakiki mevduat değil, bankaların yapmış olduğu mevduat blokajı... İşletmeler likidite sıkıntısından şikayetçi olduklarına göre, ikinci ihtimal geçerli... Ben, ticari mevduata da faiz verilmesini öneriyorum.

BULUTOĞLU — Bir noktayı da ben ilave etmek istiyorum. O da ban-

kalar sistemi ile değil de özel sektörle ilgili... Eğer dış kredilerde kur riski banka üzerinde kalmış ise, bankanın faizi yüksek tutması rasyoneldir. Türkiye'de yüksek faiz varsa, paranın değer kaybını yansıtmak için faiz yüksektir. Eğer paranın değer kaybını, dış kredilerde kur riskini, işletmeler üstlenmişlerse, o zaman faizin düşük olması lazım. Hem yüksek faiz, hem riskin işletmelere alt olması bağdaşmaz. Yanlış olanın düzeltilmesi gerekir. Zannedirim Sınai Kalkınma Bankası, faizi bir miktar düşürdü. Bence doğru hareket etti. Dış kredilerde, kur riski kullanıcıya aktarıyorsa, bankanın «spread»i dar olmalıdır. Halka açık şirketlerin, işçi şirketlerinin yönetimine gelince, ben bir noktayı belirtmek isterim. Evet yönetim sorunları var. Fakat yönetim sorununun halledeceğiz diye bunlar büyük şirketlere açılırsa, belki doğrudan yönetim açısından bir düzelme olabilir. Fakat çok önemli bir olay daha var orada. Bu şirketler bir çeşit camı yaptırma derneği gibi... Eğer bu şirketler, büyük sermaye

gruplarının denetimlerine geçerlerse, o yörede çok acı tenkitler olacaktır ve bir daha valinin önderliğinde veya yurt dışındaki işçilerin katkısıyla böyle bir girişimi başlatmak çok zor olacaktır. Bence yapılacak şey, bunların sermayesine, büyük grupların katılımını sağlamak değildir. Onların kendi bünyelerine göre önlemler alınmalı, yönetim açısından. Ben bunun çalışanların yönetime katılması şeklinde olabileceğini sanıyorum. Özyönetim, işçinin yönetime katılması üzerinde tereddütleri olanlar var. Ben Batı'da dahi birçok işlemenin bu şekilde yönetildiğini belirterek, bu konunun üzerinde çalışılmağa değer olduğunu söylemek isterim. Sayın Soydan'ın söylediği, toplu sözleşmelerin bankalar kesimi üzerinde yarattığı olumsuz olaylara da özyönetim çözüm olabilir. İş Bankası bildiğiniz gibi, çalışanların büyük ölçüde yönetime katıldığı bir banka. Bu bankanın diğerlerine kıyasla daha iyi yönetildiğini belirtmek isterim.

ERÖĞÜZ — Şunu belirtmek isterim ki, Sınai Kalkınma Bankası'nın uyguladığı döviz faizleri dışardan daha ucuzdur. İkinci konuda şuna geleceğim. Halka açık şirketlerde yalnız sevk idare değil sorun. Büyük ölçüde kapital yetersizliği var bu şirketlerde. Ve asıl sorun da buradan doğuyor. Sizin dediğiniz o heyecan veren insanlar, hem para koymuyorlar, hem idare edemiyorlar, hem de para girmesine razı değiller. Bugünkü ekonomik konjonktür de, bu grup şirketlerin bazılarının batması, fabrikalarının icra yolu ile muayyen kişilere satılması olayı var. Yalnız yöneticilik meselesi olsa iyi. Çözümlebilir; ancak finansman sorunu, en önemli sorunları.

tartışmaların özeti

AKGÜÇ — Bugün toplantıda ortaya atılan görüşleri şöyle toparlaya-

Dr. Öztin AKGÜÇ

biliriz. Bugünkü faiz rejimi, işletmeler dolayısıyla bankalar açısından önemli sorunlar doğuracak nitelikte görülmektedir. Ekonomide durgunluk devam ettiği takdirde, firmaların büyük bir bölümlü, kredileri hatta faizleri bile ödeyemezler. Bugün kredi talebi canlı görünüyorsa, bunun nedeni, firmaların, ileride iş hayatının canlanacağı ümidiyle bir süre daha su üstünde kalabilme çabalarıdır. Bu gerçekleşmediği takdirde, ekonomide büyük bir tahkim (konsolidasyon), kısaca süreli borçları uzun süreli borç haline dönüştürmek operasyonu başlayabilir. Bunun bazı izleri şimdiden ekonomide görülmektedir. Kur farklarının uzun vadeli kredi şekline dönüştürülmesi, orta vadeli kredilerde senet yenilemesi gibi... Gelecekte ihracat kredilerinde de vadenin uzatılması gereğinin duyulması uzak bir olasılık değildir. Bu nedenle oynanan faiz senaryosunun değişmesi gerekir.

Bu konuda şu görüşler ileri sürülmüştür: (i) Kredilerde, Gider Vergisi'nin ve T.C. Merkez Bankası Fon payının kaldırılması, öncelikli kredilere Hazine'nin sübvansiyon sağlaması; (ii) Gider Vergisi ve T.C. Merkez Bankası Fon payının kaldırılması ile birlikte, vadesiz tasarruf mevduatı ile ticari mevduat faizlerinin de serbest bırakılması; (iii) Devletin gerek kredi, gerek mevduat faizlerini yine idari kararlarla saptaması...

Mevcut faiz rejiminin bu koşullarda yürümeyeceği konusunda görüş birliği olmakla beraber, ne yönde değiştirilmesi konusunda öneriler farklıdır. Faiz politikasının bedelini Hazine'nin ve/veya Merkez Bankası'nın ödemesi olasılığı vardır. Gider Vergisi oranının düşürülmesi, T.C. Merkez Bankası Fon payının azaltılması, tercihli mevduat munzam karşılık oranları, öncelikli krediler için düşük reeskont hadleri, bu konuda atılan adımlardır. Ancak bunlar yetersiz kalabilir, Hazine veya Merkez Bankası

su sübvansiyon verme gereğini daha geniş boyutlarda duyabilir.

Her halde faiz politikasını amaca uygun rasyonel bir baza oturtmak gereği vardır. Ancak neyin rasyonel olduğu konusunda görüşler iki ayrı yöndedir. Faizlerde daha fazla serbesti ileri sürüldüğü gibi, faiz politikasında eskiye dönüş de savunulmakta. T.C. Merkez Bankası'nın faizleri saptaması da önerilmektedir.

Kredi maliyetlerinin yüksekliği en çok tartışılan sorun olmakla beraber; bankaların yönetiminde rasyonelliğin sağlanamaması, banka-holding bütünleşmesinin devamı, kredilerin dağılımındaki dengesizlik, bankacılık sisteminin dışa kapalı oluşu, bankacılığın sorunları listesindeki önemli yerlerini korumaktadır.

Toplantıya katıldığınız için hepimize teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 21 Mayıs 1981 tarihinde yapılmıştır.

1955-1979
yılları
arasında
Türkiye'nin
temel
ekonomik
sorunları

Hatalı
tutum ve
politikalara
doğru
cevapların
bulunması.**

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

**Tasarruf sahipleri için
yepyeni ve
değer artışı çok yüksek
bir yatırım olanakları:**

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir başarıyla uygulanan yatırım fonlarının ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir. Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim, Aralık 1979'da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

- Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.
- Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ya da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma"yı benimsiyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında bulunabilecek muhtemel riskler asgariye, değer artış olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.
- Gerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/İkinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.
- 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışlarıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin yararlandığı olanak"

ESTER

Selin[®]

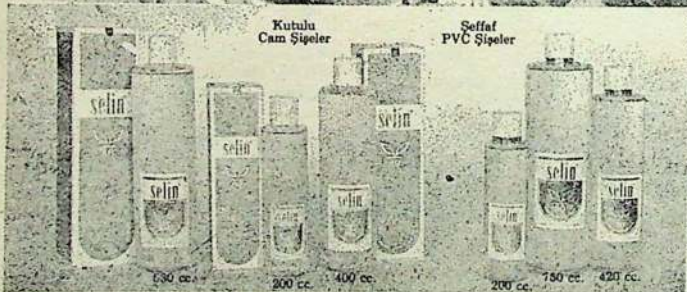
LİMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşleyin... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

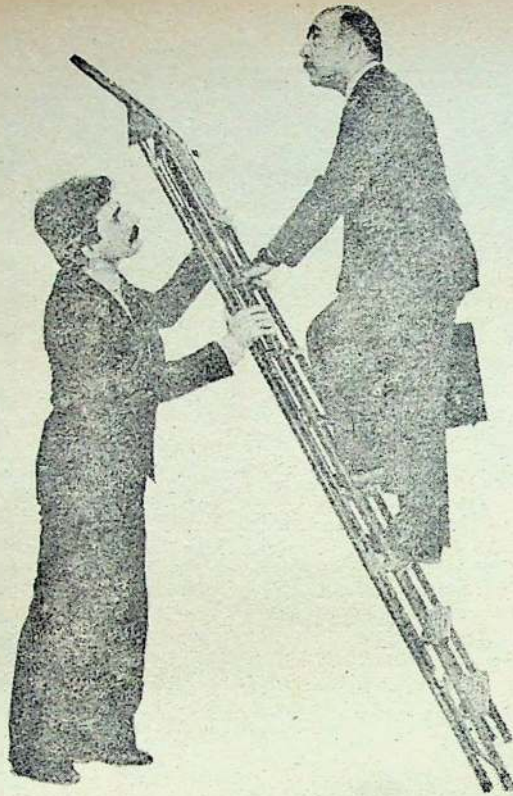
Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

AB

ANADOLU BANKASI
"size bu banka yarasır."

**Tasarruflarınızın
değerlendirilmesinde
desteğe ihtiyacınız vardır!**

BİLGİSİ, tecrübesiyle Banker Kastelli.

Yatırımda gerçek güvence

 **Banker
Kastelli**

“sermaye piyasasında lider kuruluş”

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

Genel Manzara

1931 Haziran ayının ilk kısmı, ülkemizle ilgili ekonomik olaylar bakımından iki ana gruba ayrılan uygulamaların yürürlüğe konmasına sahne olmuştur. Bu ana gruplardan biri ve tüketiciler bakımından belki de en önemlisi, çeşitli mamullere yapılan büyük zamlarla ilgilidir. Akaryakıt, temel mamulleri, şeker ve demir mamulleri bu zamların merkezini teşkil etmektedir. Diğer grupta ise, en önemlisi Belediye Gelirleri Kanunu olmak üzere bazı vergi mevzuatı ile ilgili gelişmeler ve uygulamalar yer almaktadır.

Geçtiğimiz dönemin ekonomik durumuna kısaca bir göz atılırsa, Amerikan Doları'nın hızla değer kazanmasına karşılık, Alman Markı'nın ve diğer bazı konvertibl paraların değer kaybetmeleri, zaten durgunluk içinde bulunan birçok ülke ekonomisi için endişe verici bir durum yaratmıştır.

Türkiye'de ise, bazı işadamlarının alışmış oldukları, geçmiş yılların enflasyonist ve çok zaman spekülatif canlılığı artık geride kalmıştır. Ayrıca, getirilen yeni vergi düzenlemeleri ve vergiler, bazı özel sektör gruplarınca hoş karşılanmamıştır. Maliye Bakanı ise, vergi adaleti bakımından alınan yeni uygulama kararlarının eski alışkanlıkları değiştirmesi gerektiğini ısrarla belirtmektedir. Kamu gelirlerinin artırılması muhakkak ki çok zorunludur ve bunun yükünün ağırlığı sadece ücretlilere yüklenmemelidir. İşte bu nedenle de Maliye Bakanımızın görüşüne katılmamak imkânsızdır.

Bununla beraber, ayın ekonomik olaylarına biraz daha yakından bakılırsa, bir süreden beri devam eden ekonomik durgunluğun, piyasalarımızda büyük sayıda senet protestolarına yol açtığı görülmektedir. Diğer taraftan faaliyetlerini tatil eden veya yavaşlatan firmaların sayısı da çoğalmaktadır.

Birçok gelişmiş ülkedeki ekonomik durgunluk ve para değerlerinin düşmesi, ülkemiz ekonomisine de yansımaktadır. Bir taraftan devletin enflasyonu yavaşlatma tedbirleri, diğer taraftan da bu yansıma karşısında, hızı kesilmiş olan ekonomik faaliyetlerin canlandırılması özellikle gerekmektedir. Bu konuda, Türkiye ekonomisini canlandırmak üzere, ülkemizin ekonomik konjonktürünün akışı, yani tarımsal üretimin pazara arz edilmesi beklenirken, devletin de inşaat ve konut sanayiini canlandırmaya gayret gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bu nedenle devletin gelirlerinin arttırılmasının önemi bir defa daha ortaya çıkmaktadır. Nitekim, yüksek oranlı tekel zamlarının amacının bu olduğu yetkili kişiler tarafından ifade edilmiştir.

Mali Mevzuatta Yapılan Yenilikler

Kurumlardan Mali Denge Vergisi Kaldırıldı :

28 Mayıs 1981 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Maliye Bakanlığı Tebliği ile Kurumlar Vergisi mükellefleri Mali Denge Vergisi'nin mevzuu dışında bırakılmışlardır. % 3 oranındaki Mali Denge Vergisi'nde yapılan değişiklikler kurumların 1980 takvim yılı ile ilgili olup, 1980 takvim yılına ait verilmesi gereken Kurumlar Vergisi beyannamesinde gösterilen matrahlar üzerinden tahakkuk ettirilen Mali Denge Vergisi'nden ödenenlerin, mükelleflerin muaccel borçlarına mahsubunun yapılması, muaccel borçları bulunmayan mükelleflere ise red ve iadesi, ödenmeyenlerden de tahakkuktan terkinin yapılacaktır.

Belediye Gelirleri Kanunu Yenilendi :

Yıllardan beri gerekli değişikliklerin yapılması beklenen ve bu değişiklikler yapılamadığı için belediyelerin gelir durumunun olumsuz şekilde gelişmesi-

Türkiye'de ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız ve
diğer bütün bankacılık işlemlerinizi için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki
birinci sınıf muhabetleri ile
işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

Dış Temsilcilikler

ve İrtibat Büroları

NEWYORK

FRANKFURT

LONDRA

Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg

AKBANK

güveninizin eseri

ne yol açan Belediye Gelirleri Kanunu, 29 Mayıs 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yeni bir şekilde yürürlüğe girmiştir.

Belediye Gelirleri Kanunu 4 kısımdan müteşekkil olup, her kısım da kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Birinci Kısım, belediye vergileri ile ilgili olup, şu bölümlerden oluşmaktadır :

Birinci Bölüm : Meslek Vergisi — Bu vergiye belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde ticari, sınai veya serbest meslek faaliyetinde bulunanlar ile motorlu taşıtlarla ticari amaçlı yük ve yolcu taşımacılığı yapanlar tabidir.

İkinci Bölüm : İlan ve Reklam Vergisi — Belediye sınırları ve mücavir alanlarda yapılan her türlü reklam ve ilan bu vergiye tabidir. Bu verginin mükellefi, ilan ve reklamı kendi adına yapan veya yaptıran kişilerdir.

Üçüncü Bölüm : Eğlence Vergisi — Eğlence işletmelerinin tabi olduğu bu vergi, bu yerlere giriş biletlerinin üzerinden alınan değişik oranlardaki vergilerle belirlenmektedir.

Dördüncü Bölüm : Akaryakıt Tüketim Vergisi — Bu verginin mükellefi, akaryakıtların satışını yapan rafineri şirketleri ile ithalatı gerçekleştiren kuruluşlardır.

Beşinci Bölüm : Çeşitli Vergiler — Bu bölüm altında yer alan vergiler; Hableşme Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Yangın-Sigorta Vergisi olarak açıklanmaktadır.

Kanunun ikinci kısmı, Belediye Harçları ile ilgilidir. Bu harçlar, kısaca; temizleme ve aydınlatma harcı, işgal harcı, tatil günlerinde çalışma ruhsatı harcı, kaynak suları harcı, tellalılık harcı, hayvan kesimi muayene ve denetleme harcı, ölçü ve tartı aletleri muayene harcı olarak 7 bölümde toplanmıştır. Sekizinci bölümde ise şu harçlar yer almaktadır: Kayıt ve suret harcı, işyeri açma izni harcı, muayene, ruhsat ve rapor harcı, sağlık belgesi harcı. Bu harçlarla ilgili harç tarifesi kanun metninde yer almaktadır.

Belediye Gelirleri Kanunu'nun Temizleme ve Aydınlatma Harcı ile ilgili hükümleri 1 Mart 1982 tarihinde, diğer hükümleri ise 1 Temmuz 1981 tarihinde yürürlüğe girmektedir.

Yapılan Çeşitli Zamlar

Geçtiğimiz dönemde bazı maddelere önemli zamların yapıldığı daha önce açıklanmıştı. Bu zamlar hakkında kısaca şu hususları belirtebiliriz :

Tekel Zamları : Yapılan zamların en büyük oranlısı Tekel mamullerine olmuştur. Sigara fiyatlarına yapılan zam oranı % 43, alkollü içkilere ise % 70'in üzerindedir. Örneğin, Samsun ve Maltepe sigaraları 35 liradan 50 liraya, 70 cl. lik bir şişe Yeni Rakı'nın fiyatı ise 350 liradan 600 liraya yükseltilmiştir.

Şekere Yapılan Zam : 1981 Haziran ayından itibaren şeker satış fiyatları İstanbul'da (perakende ve kilogram olarak) şöyledir: Rafine kristal şeker 95.— TL., küp şeker 100.— TL., paket küp şeker 102,50 TL.

Akaryakıt Zamları : Dolar fiyatlarındaki yükselme karşısında yapıldığı açıklanan akaryakıt zamlarının ortalama oranı % 13 civarındadır. Örneğin, benzin fiyatları 7.— TL. zam görmüştür. Buna göre, normal benzinin bir litresinin İstanbul'daki perakende satış fiyatı 59,20 TL.'na yükselmiştir.

Demir Mamullerine Yapılan Zam: Demir mamullerine yapılan zam oranları % 3 ile % 5 arasında değişmektedir. Eski ve yeni fiyatlar (TL./Tön olarak) aşağıdaki gösterilmiştir:

	Eski	Yeni
Yuvarlak demir (6 mm.)	45.000	46.400
Yuvarlak demir (150 mm.)	41.000	42.300
Çeşitli profiller	42.500 — 44.000	43.800 — 45.000
Köşebentler	42.000 — 42.500	43.300 — 43.800
Kütük demirler	34.500 — 41.500	35.600 — 42.800
Pik demir	18.500 — 20.000	19.500 — 22.000
Savurma boru	36.500 — 37.000	38.400 — 38.900

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve harici bütün bankacılık işlerinizde

195

Banka : 195

"kuruluslara güc, tasarruflara güven,"

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ MENTAS VERİR.

Kapıdan başlar Mentas'ın eksiksiz hizmeti.
Güleriyle, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlerini izler.
Mentas'la fikir alışverişi yaparsınız.

Dilerseniz hiç bekletmeden sorunlarınıza eğilir Mentas

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

Yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir. Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglerinin güvencesini taşır
Ve Mentas eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUŞ TEMSİLCİSİ İSENİZ

İhraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAS YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas
menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul
Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38
44 30 45 Teleks: 23 196 lame TR

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarında geçtiğimiz ayda yaygın fakat küçük fiyat oynamaları izlenmiştir. Mayıs ayına oranla Haziran ayı içinde 9 pay senedi fiyat değişimi göstermemiş, fakat 23 pay senedi artış ve 13 tanesi de azalış göstermiştir. Ortalama fiyat artışı 252 TL. olup Baştaş'ta 300 TL., Bursa Çimento'da 600 TL., Çimsa'da 450 TL., Kartonsan'da 350 TL., Kav'da 350 TL., Nuh Çimento'da 1500 TL ve Sifaş'da 300 TL.'dir. Ortalama fiyat azalışı ise 296 TL. olup Batı Anadolu Çimento'da 350 TL., Çukurova Elektrik'de 400 TL., İş Bankası'nda 1000 TL., Koç Holding'de 300 TL., Kordsa'da 350 TL., Otosan ve Plastifay'da 400 TL.'dir.

Bu gelişmelerin sonucunda pazar indeksimiz çok hafif bir artış göstererek 91.83 düzeyine yükselmiştir. Ocak 1981 düzeyiyle karşılaştırılacak olursa, indeksimiz beş ay içerisinde % 4.8'lik bir artış gerçekleştirmiş olmaktadır. Dolayısıyla bu başlangıç tarihine oranla pay senedi fiyatlarında hafif bir canlanmanın olduğu söylenebilir. Fakat 1980'nin aynı tarihiyle karşılaştırılacak olursa, pay senedi indeksi % 9.8 dolayında düşüklük göstermektedir ve pay senedi fiyatları geçen seneki düzeylerinden bile düşük bulunmaktadır.

Tahvil pazarında Mayıs ayında toplam 1.286.500.000 TL.'lik tahvil çıkarılmış iken, Haziran ayı ortasına kadar çıkarılan tahvil tutarları ile ait olduğu işletmelerin dökümü şöyledir :

Şirket İsmi	Tutar (TL.)
Pınarsüt	45.000.000
Destek Ev Cihazları	99.000.000
Yakasan Yapışkan Kağıt	15.000.000
Dokusan	150.000.000
Dyo	90.000.000
Çukurova Sanayi İşletmeleri	1.250.000.000
Madeniyat ve Makina Ticaret	2.000.000
Nasaş	240.000.000
Gülman Elektrik Sanayi	150.000.000
	<hr/>
	2.041.000.000

1981 yılında Ocak-Haziran döneminde çıkarılmış olan toplam özel tahvil tutarı 6.453.000.000 TL. iken, 1980 yılı aynı döneminde bu tutar 9.202.000.000 TL. olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 1981 yılında tahvil pazarı 1980 yılına oranla % 29,9 gerilemiş bir durumdadır.

Son günlerde tahvil pazarında bazı bankerlik kuruluşlarının halka sundukları tahvil getiri oranlarında yükseltmeler yaptıkları izlenmektedir. Bugün için kısa vadeli banka kredi maliyetleri % 65, orta vadeli kredi maliyetleri % 70 dolayında seyrederken ve hatta serbest pazarda para maliyeti hâlâ % 100-120 düzeyini korurken, % 60-65 gibi bir maliyetle çıkarılan özel tahviller ve dolayısıyla ihracçı şirketler bu getiri arttırımından fazlaca ve olumsuz yönde etkilenmemiştir.

Fakat esas şaşırtıcı olan nokta, bu yüksek faiz yükümlülüğü altına giren işletmelerin ilerde bu finansman giderlerinden rahatsız olup olmayacaklarıdır. Çünkü bilindiği gibi faiz yapısının oluşmasında belli başlı kuramlardan biri olan «bekleyiş kuramı»na göre sermaye pazarında getiri eğrisinin durumu, kişisel yatırımcıların gelecekteki faiz hadleri hakkındaki bekleşimleri ile açıklanabilir. Yani uzun vadeli faiz oranları, cari faiz oranları ile ümit edilen kısa vadeli faiz oranlarının geometrik bir ortalamasıdır. Örneğin, bugünlerde geçerli olan iki yıllık faiz oranı, bugünün bir yıllık faiz oranı ile gelecek yılın bir yıllık faiz oranının geometrik ortalaması olmalıdır. Yani bir yıl vadeli tahvil yatırımının getirisi % 50 ise, ve bunun gelecek yıl % 35'e düşmesi bekleniyorsa, bu yılın iki yıl vadeli yatırımının % 42.30 olması gerekir (halbuki bu rakam bizde bugünlerde % 58'dir).

Enflasyon hızının gittikçe düştüğü ve gelecek yılda büyük bir olasılıkla faiz oranlarında da düşmelerin beklendiği bugünkü ortamda, iki yıllık faiz oranlarında bir artışın değil, aksine bir azalmanın olması beklenirdi. Bu beklentinin ger-

OYAK SİGORTA

• yangın • nakliyat
• kaza
• makine • montaj
• hayat

sigortalarında hizmetinizde

Merkez

İstanbul Salıpaazarı Meclisi Mebusan Cad. 319 Oyak İş Hanı Kat 6-7

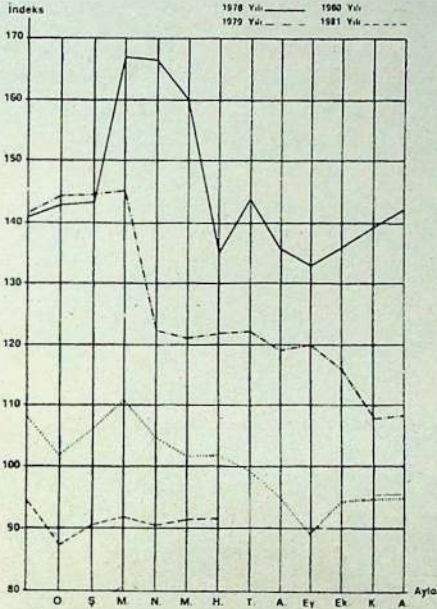
Telgraf: OYAKSİGOR - İSTANBUL

P.K. : 279 Karaköy

Telefon : 49 07 00 - 01 49 69 22

• OYAK SİGORTA A.Ş. Ordu Yardımlaşma Kurumunun (OYAK) bir kuruluşudur.

çekleşmemesi, yukarıda söylenildiği gibi tahvil maliyetlerinin alternatiflerine oranla hâlâ düşük kalmış olmasına, vakında devlet tahvillerinin yüksek bir getiriyile pazara arz edilecek olmasına ve bankaların vadesiz tasarruf mevduatına daha yüksek bir faiz ödeyecekleri haberlerinin kulaktan kulağa yayılmasına bağlanabilir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08	90.24
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	
Eklm	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	

Turyag

NEBATI YAĞ SANAYİNDE
YIKAMA MADDELERİNDE **ÖNÇÜ**

TURYAĞ TÜRKİYE YAĞ VE MAMULATI A.Ş. Sair Esref Bulvarı No 48 Kat 4-5 Tuzcuoğlu İş Hanı / İzmir

Bankacılıkta devrim!

SÜPER SİSTEM*

**Garanti Bankası
Bank of America sistemini
uygulamaya başladı.**

**Süper Sistem
zaman kaybettiren tüm işlemleri
ortadan kaldırır, bankacılığı
sadeleştirir, hızlandırır.**

Şimdi Garanti Bankası, Bank of America'yla teknik bir anlaşma yaparak, Süper Sistem'i Türkiye'de uygulamaya başladı. Süper Sistem'de, Tık-tıklar... imzalar... kağıtlar... yazışmalar... getir-götür... otur-bekle... yoktur. Süper Sistem'de tüm bankacılık işlemleri, Süper Vezne'lerde çözümlenir.

Her şubedeki birçok vezne Tam yetkili, özel eğitilmiş Süper Sistem personelinin tek imzasıyla. Tek işlemle Garanti Bankası, tepeden tırnağa bir sistem değişikliği yapmıştır. Garanti Bankası bugün ülkemizde, sözle değil, gerçekten en hızlı bankacılık hizmetini veren bankadır.

**Süper Sistemde,
vakit nakittir!**

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

alışılmı ş değil gelişeni seçin

*Bu sistemi Türkiye'de yalnız Garanti Bankası uygulamaktadır.

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.66 2215 Tlx.22 639 Pima -TR

BANKACILIK

1980 Yılında

Bankalar, Mevduat ve Krediler

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

I. Genel Hatlarıyla Gelişmeler

ÜLKEMİZDE 1980 yılında bankacılık, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir.

1 — 1980 yılında bankacılık alanında önemli bir kurumsal gelişme olmamıştır.

Bankalar yasasına göre, belli koşulları yerine getirilmesi halinde ticaret bankalarının kurulmasının mümkün olmasına karşın, kamu otoriteleri, 1964 yılından beri yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin vermemektedirler. Bankacılık alanına yeni girişlerin olmaması, ülkemizde bu kesimde yoğunlaşmayı artırmakta, oligopolistik eğilimleri güçlendirmektedir.

24 Ocak kararları ile, yabancı bankaların Türkiye'de şube açmalarına yeşil ışık yakılmış ve geçen yıl üç yabancı banka başvurarak ülkemizde faaliyette bulunmak üzere izin almışlardır. Ancak bunlardan Citibank, İstanbul'da şube açarak Mayıs 1981'de fiilen faaliyete geçmiştir.

2 — 1980 yılında banka şube sayısındaki artış, önceki yıllara göre yavaşlamış, anılan yılda yeni 206 şube açılarak, yıl sonundaki banka şube sayısı (Kıbrıs'taki 8 şube ile T. İş Bankası'nın Frankfurt Şubesi dahil) 5.975'e yükselmiştir. Şube sayısındaki artış hızı, % 3,6 ile planlı dönemdeki en düşük artış oranı olmuştur.

3 — Mevduat artışı, nominal olarak, son yılların en yüksek artış hızına erişmiştir. 1979 yılında mevduat artış hızı % 51,7 iken, bu oran 1980 yılında % 66 olmuştur.

4 — 1980 yılında da mevduat türlerindeki artış hızları birbirinden çok farklıdır. En hızlı artış gösteren mevduat türü, geçen yıllarda olduğu gibi ticari mevduat olup (% 84); bunu artış hızı itibarıyla, sırasıyla resmi mevduat (% 65), tasarruf mevduatı (% 63) ve bankalar mevduatı (% 24) izlemiştir.

5 — Tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payının azalma eğilimi 1980 yılında da devam etmiş, tasarruf mevduatının, diğer mevduat

ile birlikte, toplam mevduat içindeki payı % 47,4'e düşmüştür. 1970'li yılların başlarında tasarruf mevduatının, toplam mevduat içindeki payının % 65 dolaylarında olduğu dikkate alındığında, son 10 yıllık dönem içinde bankacılık sisteminin mevduat yapısında önemli bir değişme gözlenmektedir.

6 — 1980 yılında tasarruf mevduatının, vade yapısında önemli bir değişme gözlenmiştir. Vadesiz tasarruf mevduatının payı % 61,2'den % 53,4'e düşerken, vadeli tasarruf mevduatının payı % 38,8'den % 46,6'ya yükselmiştir. Bu yapı değişikliğinde, kuşkusuz, hamiline yazılı mevduat sertifikası uygulaması ile vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatına verilen faiz arasındaki marjın büyüklüğü de önemli rol oynamıştır.

Vadeli tasarruf mevduatının görelili payının yükselişi, banka kaynaklarının maliyetini etkileyen, mevduatın manzama karşılık oranı ortalamasını aşağıya doğru çeken, ülkemizde mevduat çarpanının değerini yükselten önemli bir gelişmedir.

Ülkemizde para arzı tanımına, vadeli mevduat dahil edilmediğinden, vadesiz mevduatın vadeli mevduat haline dönüşmesi, para arzındaki genişlemenin de yavaşladığı izlenimini vermektedir.

Vadeli tasarruf mevduatının hızlı artışı; toplam mevduatın vadesiz, vadeli dağılımını da bir ölçüde etkilemiştir. 1979 yılında toplam mevduat içinde vadesiz mevduatın payı % 72,9 ve vadeli mevduatın payı da % 27,1 iken, bu oranlar 1980 yılı sonunda sırasıyla % 72,4 ve % 27,6 olmuştur.

7 — Banka kaynakları arasında son yıllarda görülen genel bir eğilim, bankacılık sisteminin, gittikçe daha fazla Merkez Bankası kaynaklardan yararlanır hale gelmekte olmaktadır.

Mevduat (veya ticaret) bankaları, 1980 yılında reeskont ve avans yoluyla T.C. Merkez Bankası'ndan 119 milyar kredi sağlamışlardır. 1979 yılı

ile karşılaştırıldığında, mevduat bankalarının T.C. Merkez Bankası'ndan sağladığı krediler % 172,6 oranında artış göstermiştir. Söz konusu bankaların T.C. Merkez Bankası ile olan diğer işlemleri hesaba katıldığında, T.C. Merkez Bankası'ndan, 1980 yılında mevduat bankalarına net kaynak akımı 64,4 milyar lira olmaktadır (1).

Merkez Bankası'nın, bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerdeki genişleme sonucu, mevduat bankaları ile olan borç-alacak ilişkilerinde belirgin bir değişme meydana gelmiştir. Önceki yıllarda mevduat bankaları, T.C. Merkez Bankası'ndan alacaklı durumda iken, 1980 yılında net borçlu durumuna geçmişlerdir (2).

8 — Bankalar, tasarruf mevduatı toplama limitlerini genişletmek, kredi sınırlarını yükseltmek, şubelerine 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin öngördüğü şekilde sermaye tahsisini yapabilmek için, 1980 yılında öz sermayelerini artırma gereğini duymuşlardır. Bankaların öz sermayeleri toplamı (T.C. Merkez Bankası hariç) 1979 yılı sonunda 43 milyar 731 milyon lira iken, 1980 yılı sonunda 68 milyar 77 milyon liraya yükselmiştir (Bakınız : Tablo VI).

9 — Banka kredilerinde, 1980 yılında banka kaynaklarına koşut olarak, cari fiyatlarla hızlı bir genişleme gözlenmiştir. En sağlıklı rakamların var olması gereken bankacılık kesiminde, 1980 yılı sonunda banka kredileri stoku hakkında farklı üç rakam bulunmakta ve bu rakamlar arasında da önemli farklar gözlenmektedir. Bu rakamlar, (Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç) 721,7 milyar, 804 milyar ve 855,1 milyar liradır. Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınladığı aylık göstergelerde yer alan 1980 yıl so-

(1) T.C. Merkez Bankası 1980 Yıllık Rapor. Ankara, 1981, s: 66.

(2) T.C. Merkez Bankası 1980 Yıllık Rapor. Ankara, 1981, s: 70.

nu krediler tutarı ile, yine Bankalar Birliği'nin yayınladığı «Bankalarımızın 1980 Sonu Bilanço, Kâr-Zarar Hesapları»nda gösterilen kredi tutarı arasında 51,1 milyar TL fark vardır. Bu üç kredi stoku rakamını, kendileriyle tutarlı bir önceki yıl rakamlarıyla karşılaştırdığımızda, 1980 yılına ilişkin üç kredi artış rakamı, % 58,4, % 76 ve % 84,7 elde etmekteyiz. Hangi rakam, karşılaştırmaya esas alınırsa alınsın, ekonomimizin son yılların en hızlı kredi genişlemesi olayı, nominal olarak, 1980 yılında yaşanmıştır.

10 — 1980 yılında mevduat veya ticaret bankaları olarak nitelendirilen bankaların kârları, gerek tutar olarak gerek oransal olarak (kâr/öz sermaye) artmıştır. 1978 ve 1979 yıllarında kâr sıkışması olayı ile karşılaşan bankalar, 1980 yılında, bankacılık sistemi için olağan nitelendirilemeyecek yüksek kârlar elde etmişlerdir. Mevduat bankalarının 1979 yılı kârları toplamı (zararlı bankaların dönem zararları indirildikten sonra) (2.178,3 milyon lira iken, 1980 yılı kârları toplamı 17 milyar 941,3 milyon liraya yükselmiştir. Anılan banka grubunun «kâr/öz sermaye» oranı da, yıl sonu öz sermaye tutarına göre, % 64,2 olmuştur. Söz konusu oran 1978 ve 1979 yıllarında sırasıyla % 25,4 ve % 12 idi. Hızlı bir öz sermaye artışına karşın, «kâr/öz sermaye» oranının bu denli yükselişi, bankaların 1980 yılında kârlılık açısından olumlu bir yıl geçirdiklerini ortaya koymaktadır.

II. Sayısal Bilgiler ve Değerlendirmeler

Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1980 Sonu Bilanço, Kâr-Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Krediler Hakkında Bilgiler»i içeren 117 sayılı yayınından yararlanarak 1980 yılında banka, mevduat ve krediler alanındaki gelişmeler, sayısal olarak aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuşça çalışılmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1 — Faaliyette Bulunan Bankalar

1980 yılı sonunda ülkemizde bulunan banka sayısı bir önceki yılda olduğu gibi 44'dür. Mevcut bankalar, şu şekilde bir ayrıma tabi tutulabilir (Tablo 1).

TABLO 1

Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar	
Bankalar	Adet
— Emisyon Bankası (T. C. Merkez Bankası)	1
— Millî Bankalar Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar (T. C. Merkez Bankası hariç)	37
Diğer Bankalar	13
— Yabancı Bankalar	24
— Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4
	2
Toplam	44

1981 yılı Mayıs ayında Citibank İstanbul Subesi'nin faaliyete geçişi ile halen ülkemizdeki yabancı banka sayısı 5'e ve toplam banka sayısı da 45'e yükselmiştir.

Yerli sermaye gruplarına ticaret bankası kurulması izninin verilmeyişi, sermaye gruplarını, mevcut bankaların yönetimini ele geçirmeye itmektedir. 1980 yılında da holding-banka bütünleşmesi eğilimi devam etmiş olup, bazı bankalar, büyük holdinglerin denetim ve yönetimi altına girmişlerdir. Banka yönetimini ele geçiren holdinglerin, yeni şubeler açarak bankaları büyüme çabaları, 1980 yılında da dikkati çeken gelişmeler arasındadır.

2 — Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler

1980 yılında açılan yeni 206 şube ile, yıl sonunda banka şube sayısı (Kıbrıs'taki 8 şube ile İş Bankası'nın Frankfurt Şubesi dahil) 5.975'e

yükselmiştir. 1970-1980 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler «Tablo II» de verilmiştir.

TABLO II

Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler
(1970 - 1980)

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl içinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5875	206	3.6

Not: Kıbrıs ve B. Almanya'daki Şubeler dahil.

Tablonun ortaya koyduğu gibi, 1980 yılında banka şube sayısındaki artış oranı (% 3,6), son yılların en düşük artış oranıdır.

Büyük bankaların yurt yüzeyinde örgütlenmelerini büyük ölçüde tamamlamış olmaları, bankaların artan gelirler karşısında daha rasyonel bir şube açma politikası izleme gereğini duymaları ve 28 sayılı KHK uyarınca bankaların, yeni şubelere sermaye tahsisi zorunda olmaları; şube artışını yavaşlatan etmenler olarak görülmektedir. Bu eğilimin, 1981 yılında da devam etmesi beklenmektedir. Nitekim içinde bulunduğumuz yılın ilk üç ayında yalnız 29 yeni banka şubesi açılması, bunu kanıtlamaktadır.

◆ İnsanlar başlangıçta çektikleri güçlükleri unuttukları zaman, soysuzlaşıyorlar demektir.

Clar Sandburg

Bankaların 1980 yılında yeni açtıkları şubelerin bölgeler arası dağılımı da şöyledir :

Bölgeler	Yeni Açılan Şube Sayısı	Yüzde
1. Orta Kuzey	31	15.1
2. Ege	52	25.4
3. Marmara	41	20.0
4. Akdeniz	12	5.8
5. Kuzey Doğu	6	2.9
6. Güney Doğu	11	5.4
7. Karadeniz	17	8.3
8. Orta Doğu	13	6.3
9. Orta Güney	22	10.8
Toplam	205	100.0

Not: T. İş Bankası'nın Frankfurt Şubesi haric.

1980 yılında açılan şubelerin daha çok Ege Bölgesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir. Gerçekten yeni açılan şubelerin, dörtte birinden fazlası anılan bölgede açılmıştır. Göreli olarak ise (yeni açılan şube sayısı/ mevcut şube sayısı) en fazla şubenin Orta Güney Bölgesi'nde (% 5,8) açıldığı ve onu Ege Bölgesi'nin (% 4,6) ile izlediği görülmektedir.

Banka şubelerinin, bölgelerarası dağılımı, 1964-1980 yılları arasında karşılaştırmalı olarak «Tablo III» de verilmiştir.

Banka şubelerinin bölgesel dağılımı, 1964-1980 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içerisinde incelendiğinde, banka şubelerinin ülkenin gelişmiş yörelerinde ve büyük kentlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Gerçekten Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Güney ve Orta Doğu gibi 26 ili kapsayan gerice yörelerdeki banka şubelerinin toplam banka şube sayısına oranı 1964 yılında % 21 iken, bu oran 1980 yılında % 18,2'ye düşmüştür. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul : 1139, Ankara : 507, İzmir : 440) banka şube sayısı ise toplam ban-

ka şube sayısının (2086/5975) % 34,9'unu oluşturmaktadır.

Bankaların 1980 yılında yeni şube açma yönünden Orta Güney ve Ege Bölgelerine ağırlık vermelerine karşın, banka şubelerinin yurt yüzündeki dengesiz dağılımı dikkati çekici şekilde devam etmektedir.

Mevduat toplayan bankalar esas alınmak suretiyle her bölgede şube başına düşen ortalama mevduat ve tasarruf mevduatı rakamları «Tablo IV» de gösterilmiştir.

1980 yılında şube başına tasarruf mevduatı en hızlı, Marmara Bölgesi'nde artmıştır (% 71,4). Şube başına tasarruf mevduatı artış yönünden Marmara Bölgesi'ni, Akdeniz (% 56,7); Orta Kuzey (% 55,0) ve Ege Bölgeleri (% 50,6) izlemektedir. Toplam mevduat açısından da en hızlı artış yine Marmara Bölgesi'nde (% 69,6) gözlenmektedir. 1980 yılında gelişmiş yörelerle, az gelişmiş yörelerdeki şube başına mevduat artışı arasında birinciler lehine büyük fark göz-

TABLO III
Banka Şubelerinin Bölgelerarası Dağılımı

Bölgeler	1964		1976		1977		1978		1979		1980	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
1. Orta Kuzey	261	13.7	723	15.0	812	15.5	849	15.5	879	15.3	910	15.3
2. Ege	360	18.9	938	19.4	1022	19.5	1072	19.6	1134	19.7	1186	19.9
3. Marmara	548	28.7	1418	29.4	1466	28.0	1550	28.3	1811	28.0	1652	27.7
4. Akdeniz	162	8.5	454	9.4	496	9.5	511	9.3	530	9.2	542	9.1
5. Kuzey Doğu	82	4.3	147	3.0	164	3.2	171	3.1	180	3.1	186	3.1
6. Güney Doğu	101	5.3	177	3.7	200	3.8	211	3.9	227	3.9	238	4.0
7. Karadeniz	176	9.2	461	9.5	508	9.7	526	9.6	568	9.9	585	9.8
8. Orta Doğu	99	5.2	213	4.4	228	4.4	236	4.3	252	4.3	265	4.4
9. Orta Güney	118	6.2	298	6.2	335	6.4	351	6.4	380	6.6	402	6.7
Toplam	1907	100-	4829	100-	5231	100-	5477	100-	5761	100-	5966	100-

Not: Yurt dışındaki şubeler dahil edilmemiştir.

TABLO IV
1980 Yılında Şube Başına Ortalama Mevduat
(Bölgeler İtibarıyla) (Bin TL.)

Bölgeler	Mevduat		1979'a		1979'a
	Toplayan Şube Sayısı (*)	Tas. Mev. Ortalaması	Göre Artış (%)	Toplam Mev. Ortalaması	
Orta Kuzey	902	67.769	55.0	186.825	67.4
Ege	1182	51.730	50.6	88.526	59.8
Marmara	1643	93.776	71.4	221.636	69.6
Akdeniz	536	53.404	56.7	108.230	42.5
Kuzey Doğu	185	40.130	32.5	50.600	12.7
Güney Doğu	236	24.500	26.5	42.813	39.0
Karadeniz	582	52.745	36.7	78.000	36.8
Orta Doğu	263	47.460	33.1	69.627	38.4
Orta Güney	400	44.322	39.3	75.305	49.1

(*) T. C. Merkez Bankası, DESİYAB, Devlet Yatırım Bankası, TSKB, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Turizm Bankası'nın merkez ve şubeleri ile ticaret bankalarının dış muameleler, müdürlükleri «Tablo IV»e dahil edilmemiştir.

lenmektedir. Geçmiş yıllarda ise, şube başına mevduat artışı yönünden, bölaeler arası bir denge bulunmaktaydı.

B. Banka Kaynakları

Banka kaynakları, esas itibariyle öz sermaye, mevduat ve Merkez Bankası kredilerinden oluştuğundan, bu kaynaklarda 1980 yılında görülen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

1 — Öz Sermaye

Ülkemizde bankaların öz sermayeleri (T.C. Merkez Bankası hariç) 1980 yılı sonu itibariyle, ayrıntılı «Tablo V» de gösterildiği gibi 68.077 milyon liradır. T.C. Merkez Bankası'nın da dahil edildiğinde bankacılık sisteminin öz sermaye toplamı 72.862 milyon liraya ulaşmaktadır.

Tabloda yer alan rakamlara Denizcilik Bankası, Etibank, Sümerbank'ın bankacılık faaliyeti dışında kullanılanları öz kaynaklar ile, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, İller ve Turizm Bankaları da dahil bulunmaktadır. Özelik gösteren bu bankalar hariç tutulursa, ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankaların öz sermayelerindeki gelişmeler 1970-1980 döneminde şöyledir :

Yıllar	Ticaret Bankalarının Öz Sermayeleri* (Milyon TL.)	Önceki Yıla Kıyasla Artış Oranı
1970	3.331	—
1971	3.997	% 20
1972	4.317	% 8
1973	5.261	% 22
1974	5.611	% 7
1975	6.485	% 16
1976	8.077	% 25
1977	10.241	% 27
1978	12.232	% 20
1979	18.233	% 49
1980	27.600	% 51

Bankaların öz sermayelerindeki artış, 1980 yılında önceki yıllara kıyasla, hızlanmış görülmektedir. Gerçekten ticaret veya mevduat bankaları olarak nitelendirilen bankaların toplam öz sermayeleri 1980 yılında 9.367 milyar TL., % 51 oranında artmıştır. Görülüyor ki bu denli bir artış, son yılların en yüksek artış oranıdır. Bankalarda öz sermayenin (ödenmiş sermaye + yedek akçeler), yeni şube açma tasarruf mevduatı toplama, kredi limitleri, iştiraklere verilecek krediler, iştiraklere tahsis edilecek sermaye, limit dahili verilecek teminat mektupları, yabancı bankaların verecekleri kontr garantiler karşılığı verilecek teminat mektupları hatta bankaların edinebilecekleri taşınmaz mallar konularında bir sınır, bir ölçü oluşturmaları, bankaları daha fazla öz sermaye ile çalışmaya zorlamaktadır. Bankaların, bu nedenlerle, öz sermayelerini gelecek yıllarda da arttırmaları beklenir.

«Tablo V», bankaların öz sermaye yapılarını da ortaya koymaktadır. Kanunla kurulmuş kamu bankalarının öz sermaye yapılarında ödenmiş sermayenin daha büyük bir ağırlık taşımaya karşın; özel bankalarda yedek akçelerin payı ödenmiş sermayeye kıyasla daha yüksek bulunmaktadır. Özel bankalarda öz sermayenin yedek akçelerin arttırılması yoluyla güçlendirilmesi, gerek vergi gerek finans yönünden daha cazip olmakla beraber; bankaların oto-finansman olanaklarının sınırlı oluşu özel bankaları da ödenmiş sermayelerini arttırma yoluna itmektedir.

2 — Mevduat

Banka kaynakları arasında en önemli yeri oluşturan mevduatta 1980 yılında gözlenen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır.

(*) T.C. Merkez Bankası, Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası, İller Bankası, Turizm Bankası, Yatırım ve Kalkınma Bankaları, DEYİSAB hariç.

a) Mevduatta Gelişmeler (Genel Olarak) :

1980 yılı sonunda genel mevduat hacmi (bankalar mevduatı dahil), 1979 yılı sonuna göre 323.742 milyon TL artış kaydederek 813.759 milyon liralık bir boyuta ulaşmıştır. Bankalar mevduatı hariç tutulursa, mevduat hacminin ulaştığı büyüklük 756 milyar 900 milyon liradır.

1970-1980 döneminde mevduatta gelişmeler, mevduat türleri itibariyle, ayrıntılı olarak «Tablo VI» da verilmiştir.

1980 yılında mevduatta genel gelişmeler şöyle özetlenebilir :

(i) 1980 yılında mevduat artış hızı, önceki yıllardan çok daha yüksek olmuştur. Mevduat artış hızı 1978 yi-

linda % 32,6, 1979 yılında % 51,7 iken, 1980 yılında % 66 düzeyine yükselmiştir. «Tablo VI»nın ortaya koyduğu gibi mevduat artış hızı, nominal olarak 1980 yılında en yüksek düzeye ulaşmıştır.

(ii) 1980 yılında da, mevduat türlerindeki artış hızları birbirinden çok farklı olmuştur. Ticari mevduat % 84 gibi olağanüstü boyutta artarken, artış hızları, resmi mevduatta (% 65), tasarruf mevduatında (% 63) ve bankalar mevduatında (% 24) dolaylarında olmuştur.

(iii) Tasarruf mevduatı, ticari ve resmi mevduattan daha yavaş artmasına karşın, bankacılık tarihimizdeki en hızlı nominal artışı, 1980 yılında göstermiştir. Özellikle vadeli tasarruf mevduatındaki hızlı artış, tasarruf

TABLO V
Bankaların Öz Sermaye Yapıları (Milyon TL.)

Bankalar	İtibari Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeleri	Dönem ve Geçmiş yıl	
				Zararları	Öz Sermaye Toplamı
— Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar (TCMB, DYB ve DESİYAB hariç)	97.730	51.735	3.614	15.971	39.378
— Diğer Ulusal Bankalar (Ticaret Bankaları)	11.135	8.453	8.381	430	16.404
— Kalkınma ve Yatırım Bankaları	10.400	7.050	4.164	—	11.214
— Özel (TSKB ve SYKB)	3.400	2.595	652	—	3.247
— Kamu (DYB ve DESİYAB)	7.000	4.455	3.512	—	7.967
— Yabancı Bankalar	596	596	485	—	1.081
Toplam	119.861	67.834	16.644	16.401	68.077
T.C. Merkez Bankası	25	25	4.760	—	4.785
Genel Toplam	119.886	67.859	21.404	16.401	72.862

Not : (1) 1980 yılı kârlarından, yedek akçelere eklenecek bölüm öz sermaye hesabına dahil edilmemiştir.

(2) Banka bilançolarının pasifinde yer alan karşılıkların ne kadarının aktiflerdeki değer düşüşleri için ayrıldığı ne kadarının yedek akçe niteliğinde olduğu konusunda ayırım yapılmadığından, karşılıklar öz sermaye hesabına dahil edilmemiştir.

mevduatındaki artış hızının yükselmesine yol açmıştır.

(iv) Son yılların en hızlı artış gösteren mevduat türü olan ticari mevduat, bu eğilimini 1980 yılında da sürdürmüştür. 1979 yılında artış hızı % 40'lardan % 80'e ulaşan ticari mevduat, 1980 yılında da % 84 oranında bir genişleme göstermiştir. Firmaların likidite bunalımı içinde bulunduğu bir dönemde ticari mevduatta bu denli artış, ticari mevduatın önemli bir bölümünün türetilmiş mevduat olduğunu; bankaların, faizlerin serbest bırakılmasına karşın açmış oldukları kredilere ilişkin olarak, mevduat blokajı yapma eğilimlerini devam ettirdiklerini göstermektedir. Yuksek oranlarda mevduat blokajı (veya telafi edici balans oranı), kredi piyasasında sunu ve istem dengesinin sağlanamadığının, kredi talebinin çok canlı olduğunun diğer bir göstergesi olmaktadır. Bankacılık sisteminin, faiz serbestisi olduğu bir dönemde, efektif faiz haddini yükseltmek için, mevduat blokajına başvurması, dikkati çekici bir uygulamadır. Firmaların finans açısından içinde buldukları güç durum, ticari mevduata, bankacılık sisteminin faiz verememesi, likidite faz-

laları olan firmalar için bu fazlalıklarının gelir sağlayacak şekilde değerlendirme seçeneklerinin bulunması, içinde bulunduğumuz yılda ticari mevduat artış hızını yavaşlatacak etmenler olarak görülmektedir.

(v) Son yıllarda bankalar mevduat artış hızını belirleyen en önemli etmen, bankalar mevduatı şeklinde gelen Dövizle Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları olmuştur. DÇM girişlerinin yavaşlaması, bankalar mevduatında artış hızının diğer mevduat türlerine kıyasla daha ılımlı ölçüler içerisinde kalmasına yol açmaktadır. Kaldı ki 1979 yılında Londra'da imzalanan DÇM erteleme anlaşması çerçevesinde, dışarıda yerleşik tüzel kişilerin açmış oldukları DÇM hesaplarının çok önemli bir bölümü T.C. Merkez Bankası tarafından üstlenilmiştir. T.C. Merkez Bankası, devraldığı DÇM hesaplarını bankalarda, mevduat olarak tutmaktadır. Bu nedenle bankalar mevduatının önemli bir bölümünü DÇM hesaplarından dönmüş T.C. Merkez Bankası mevduatı oluşturmaktadır. T.C. Merkez Bankası'nın öngördüğü itfa planı uygulanabildiği takdirde, gelecek yıllarda bankalar mevduatında gelişme de-

TABLO VI
Mevduatta Gelişmeler
(Milyon TL.)

Yıllar	Tas. Mev.		Tic. Mev.		Res. Mev.		Bank. Mev.		Toplam Mev.	
	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.
1970	25.043	20	7.270	20	3.933	19	1.817	60	38.063	19
1971	33.229	33	9.462	30	5.785	47	3.099	70	51.575	35
1972	42.103	27	12.978	37	7.913	37	7.879	154	70.873	37
1973	53.523	27	16.212	25	10.498	33	4.238	(46)	84.464	19
1974	64.604	21	22.836	41	11.628	11	3.525	(17)	102.593	21
1975	82.866	28	32.374	42	17.134	47	16.375	365	148.749	45
1976	97.409	18	45.357	40	20.080	17	30.940	89	193.785	30
1977	123.245	26	63.936	41	26.080	30	30.276	(2)	243.537	26
1978	160.757	30	87.280	36	35.348	36	39.531	31	322.916	33
1979	237.200	47	155.976	79	50.925	44	45.916	16	490.017	52
1980	385.812	63	286.963	84	84.125	65	56.859	24	813.758	66

Not : 1979 ve 1980 yıllarında diğer mevduat, tasarruf mevduatı içinde gösterilmiştir.
Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

ğil, durma hatta gerileme bile beklenilebilir.

(vi) 1980 yılında toplam mevduatın % 47,4'ünü (diğer mevduat dahil) tasarruf mevduatı, % 35,3'ünü ticari mevduat, % 10,3'ünü resmi mevduat ve % 7'sini de bankalar mevduatı oluşturmaktadır. Mevduatın türler itibariyle dağılımında, 1979 yılına kıyasla gözlenen değişiklik, ticari mevduatın görece payının, diğer mevduat türleri aleyhine artmış olmasıdır. 1979 yılında ticari mevduat, toplam mevduatın % 31,8'ini oluştururken, bu oran 1980 yılında % 35,3'e yükselmiştir.

Geniş bir zaman aralığı içinde bankacılık sisteminde mevduat bileşimi incelendiğinde, çok önemli değişimler gözlenmektedir. Mevduatın

ana gruplar itibariyle bileşimi ve bu bileşimde 1970-1980 döneminde meydana gelen değişimler «Tablo VII» de izlenebilir.

Söz konusu 1970-1980 yılları arasında toplam mevduat içinde tasarruf mevduatının payının azalmasına karşılık ticari mevduatın payı yükselme eğilimi göstermiştir. Özellikle 1975 yılından sonra ticari mevduatın, görece payının artışı dikkati çekici boyutlarda olmuştur. İş alemindeki gelişmelerin yanı sıra, bankaların mevduat blokaj oranlarını yükseltmeleri, kabul kredileri karşılığında firmaları yüzde yüzü aşan oranlarda ticari mevduat buldurmaya zorlamaları, bu artışta önemli rol oynamıştır. D.C.M. girişi nedeniyle, özellikle 1970 yılından sonra toplam mevduat için-

TABLO VII
Mevduatın Ana Gruplar İtibariyle Bileşimi (%)

Yıllar	Tasarruf Mev.	Ticari Mev.	Resmi Mev.	Bankalar Mev.
1970	65.8	19.1	10.3	4.8
1971	64.4	18.4	11.2	6.0
1972	59.3	18.3	11.2	11.2
1973	63.4	19.2	12.4	5.0
1974	63.0	22.3	11.3	3.4
1975	55.7	21.8	11.5	11.0
1976	50.3	23.4	10.4	15.9
1977	50.6	26.3	10.7	12.4
1978	49.8	27.0	10.9	12.3
1979	48.4*	31.8	10.4	9.4
1980	47.4*	35.3	10.3	7.0

(*) Diğer Mevduat dahil.

TABLO VIII
Mevduatın Bölgearası Dağılımı

Bölgeler	1970	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Orta Kuzey	22.1	23.6	23.3	22.6	22.1	20.7	20.5	19.8	19.9	20.8
Ege	13.5	12.6	13.6	14.2	13.2	12.5	12.9	12.9	12.9	12.9
Marmara	39.1	39.5	37.2	37.4	40.1	43.1	41.6	42.6	43.0	44.9
Akdeniz	6.5	7.3	7.6	7.4	7.8	8.1	8.5	8.5	8.1	7.2
Kuzey Doğu	1.8	1.7	1.9	1.9	1.7	1.6	1.7	1.6	1.6	1.5
Güney Doğu	1.4	1.2	1.3	1.4	1.3	1.3	1.6	1.4	1.4	1.2
Karadeniz	7.9	7.0	7.3	7.3	6.8	6.2	6.6	6.7	6.6	5.6
Orta Doğu	3.3	3.0	3.4	3.3	2.9	2.6	2.6	2.5	2.6	2.2
Orta Güney	4.4	4.1	4.4	4.5	4.1	3.9	4.0	4.0	3.9	3.7

deki payı hızla yükselen bankalar mevduatının görece önemi, D.Ç.M. girişlerinin yavaşlaması sonucu gittikçe azalmaktadır.

(vii) Vadeli tasarruf mevduatında hızlı artış karşın, mevduatın vade yapısında bir önceki yıla kıyasla dikkati çekici bir değişme olmamıştır. 1979 yılı sonu itibarıyla vadesiz ve vadeli mevduatın toplam mevduat içindeki payları % 72,9 ve % 27,1 iken, bu oranlar 1980 sonu itibarıyla sırasıyla % 72,5 ve % 27,5 olmuştur.

(viii) Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970-1980 döneminde gelişmeler, «Tablo VII» de izlenebilir.

1980 yılında mevduatın bölgelerarası dağılımında dikkati çeken gelişme Marmara Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki payının % 43'den % 44,9'a yükselmesidir. Mevduatın Marmara Bölgesi'nde yoğunlaşması eğiliminin, 1980 yılında da devam ettiği görülmektedir.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı 1970-1980 dönemi gibi daha geniş bir boyut içinde incelendiğinde, özellikle Marmara Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki payının diğer bölgeler aleyhine yükselme eğilimi gösterdiği, Akdeniz Bölgesi hariç, Marmara dışındaki bölgelerin, mevduat içindeki görece paylarının dikkati çeken ölçülerde gerilediği görülmektedir. Gerçekten anılan dönemde Marmara Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki payı % 39,1'den %44,9'a yükselirken; Orta Kuzey Bölgesi'nin payı % 22,1'den % 20,8'e, Karadeniz Bölgesi'nin % 7,9'dan % 5,6'ya, Orta Doğu Bölgesi'nin % 3,3'den % 2,2'ye düşmüştür.

«Tablo VIII» ülkemizde bölgelerarası dengesizliğin de bir yerde göstergesi olmaktadır. Mevduatın % 77,6'sı, ülkenin üç gelişmiş yöresinde (Marmara, Orta Kuzey ve Ege) toplanmasına karşın; 26 ili kapsayan Orta Doğu, Orta Güney, Kuzey Doğu ve Güney Doğu bölgelerinin top-

lam mevduat içindeki payı sadece % 8,6'dır. Bu oranlar, 1970 yılında ise, sırasıyla % 74,7 ve % 10,9 idi. Gelişmeler, bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi bir yana, bu dengesizliğin gittikçe derinleşmekte olduğunu ortaya koymaktadır.

b) Tasarruf Mevduatındaki Gelişmeler

Toplam mevduat içinde % 50'ye yakın paya sahip tasarruf mevduatındaki gelişmeler ise şöyle özetlenebilir:

(i) 1980 yılında tasarruf mevduatı, bir önceki yıla kıyasla % 63 oranında artış ile, nominal olarak en yüksek genişleme hızına ulaşmıştır.

(ii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatının artış hızları birbirinden çok farklı olmuş, vadesiz mevduat % 35,6 oranında artarken vadeli mevduatta artış hızı % 104,5'e ulaşmıştır.

(iii) 1980 yılında vadeli tasarruf mevduatı, vadesiz tasarruf mevduatına kıyasla çok daha hızlı tempoda arttığından, tasarruf mevduatının vade yönünden bileşimi değişmiş, vadeli tasarruf mevduatının payı % 38,8'den % 46,6'ya yükselirken, vadeli tasarruf mevduatının payı % 61,2'den % 53,4'e düşmüştür.

Tasarruf mevduatının vadesiz, vadeli ayırımı (Bu ayırimda bir yıla kadar süreli mevduat vadesiz, bir yıl ve daha uzun süreli mevduat vadeli olarak nitelendirilmiştir.) ve tasarruf mevduatında vade yapısında 1970-1980 döneminde görülen değişimler «Tablo IX» da gösterilmiştir.

Vadeli tasarruf mevduatında genişleme, vadeli mevduat dar anlamda para arzı rakamına dahil edilmediğinden, bazı çevrelerde, para arzındaki artışın yavaşladığı şeklinde yorumlara yol açmaktadır. Vadeli mev-

◆ Bolluk da, yokluk kadar, arkadaşları birbirinden ayırabilir.

William Cowper

c) Merkez Bankasının Bankacılık Sistemine Açmış Olduğu Krediler

T.C. Merkez Bankası kredilerinin, 1980 yılında banka kaynakları arasındaki payı, «Genel Hatlarla Gelişmeler» bölümünde vurgulandığı gibi yükselmiştir; T.C. Merkez Bankası, geçen yıllardan farklı olarak bankacılık kesiminden net alacaklı duruma geçmiştir. 1979 yılı sonunda T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin toplamı (Tarım Kredi Kooperatifleri dahil) 91.153 milyon lira iken, 1980 yılında % 114,5 oranında artarak yıl sonunda 195.589 milyon liraya yükselmiştir. T.C. Merkez Bankası'nın 1975-1980 döneminde bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerdeki gelişmeler «Tablo XI» de gösterilmiştir.

Merkez Bankası'nın, mevduat bankaları olarak nitelendirilen gruba açmış olduğu krediler ise, geçen yıl % 172'6 oranında artarak 119 milyar liraya ulaşmıştır.

T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu orta vadeli kredilerin görece payının % 5,5,

düşmesi, ekonomide yatırım faaliyetlerinin durakladığının diğer bir göstergesi olmaktadır. Anımsanacağı üzere, 1970'li yılların ortalarında orta vadeli kredilerin, T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin içindeki payı % 16'nın üzerinde bulunmaktaydı.

Sanayi kesimine açılan kredilerin, görece payının yüksek görülmesinin nedeni, belgeli ihracat kredilerinin, sanayi kredilerine dahil edilmesindedir. Belgeli ihracat kredilerinin, dışsatım kredilerine dahil edilmesi halinde, dışsatım kredilerinin, T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık sistemine açmış olduğu krediler içindeki payı % 24,5'e yükselmektedir.

C. Banka Kredileri

Banka kredilerinin 1980 yılında göstermiş olduğu gelişmeler, geçmiş yıllarla karşılaştırmalı olarak aşağıda açıklanmıştır.

1 — Genel Gelişim

Yukarıda da açıklandığı gibi, 1980 sonu itibarıyla banka kredilerine iliş-

TABLE XI
T. C. Merkez Bankası'nın
Bankacılık Kesimine Açmış Olduğu Krediler (Milyon TL.)
(1975 - 1980)

	1975		1977		1978		1979		1980	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Tarım Kredileri	4.790	32.5	10.271	25.0	17.137	27.9	31.080	34.0	70.700	36.1
Sanayi Kredileri	3.094	21.0	13.986	34.0	17.105	27.9	24.952	27.4	68.112	34.8
Küçük Sanat.	441	3.0	2.351	5.7	3.584	5.8	5.334	5.9	7.381	3.8
Dışsatım Kre.	2.535	17.2	4.394	10.7	9.231	15.0	10.579	11.6	22.288	11.4
Orta Vad. Kre.	2.415	16.4	5.583	13.6	8.108	13.2	8.658	9.5	10.762	5.5
Diğer Krediler	1.457	9.9	4.517	11.0	6.207	10.2	10.550	11.6	16.346	8.4
Toplam	14.732	100.-	41.102	100.-	61.372	100.-	91.153	100.-	195.589	100.-

Kaynak: T. C. Merkez Bankası 1980 Faaliyet Raporu Tablo: 28'den yararlanılarak düzenlenmiştir.

Not: Devlet Yatırım Bankası'na açılanlar hariç.

kin farklı rakamlar bulunmakta ve bu rakamlar, büyük ölçüde birbiri ile çelişmektedir. Bu bölümde Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1980 sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Krediler Hakkında Bilgiler»i içeren 117 no.lu yayınında yer alan bilgiler kullanılmıştır.

Banka kredileri (TCMB'nin dolaysız kredileri ile Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç) 1980 yılında 392 milyar 226 milyon lira artarak yıl sonunda 855 milyar 110 milyon liralık bir boyuta ulaşmıştır. Banka kredilerinde artış oranı % 84,7'dir. Aşağıdaki «Tablo XII»de görüleceği üzere, banka kredilerinde en hızlı artış, nominal olarak 1980 yılında gerçekleşmiştir.

1980 yılı sonu itibariyle Türkiye'nin kredi stoku (banka kredileri + DYB kredileri + TCMB'nin dolaysız kredileri) 1980 yılı sonu itibariyle 1.310 milyar 218 milyon TL'lik bir büyüklüğe ulaşmıştır. Ancak TCMB'nin DYB'na vermiş olduğu 45.671 milyon TL. kredi bu rakama dahildir. Çift sayımı önlemek için 45.671 milyon lira, genel toplamdan indiril-

diğinde, 1980 yılı sonunda Türkiye'nin kredi stoku 1.264.547 milyon lira olmaktadır. Bir önceki yıla göre genel kredi hacmindeki artış % 67,1'dir. Bir önceki yıl genel kredi hacmindeki artış oranı ise % 52,6 idi.

2 — Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınlarından yararlanarak banka kredilerinin sektörel dağılımı ve bu dağılımda gözlenen gelişmeler «Tablo XIII» de verilmiştir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, 1980 yılında da banka kredilerinden en fazla sanayi ve madencilik kesiminin yararlandığı (% 39,1) görülmektedir. Ancak sanayi ve madencilik kesiminin, banka kredileri içindeki payının 1978 yılından bu yana düşme eğilimi gösterdiği de dikkati çekmektedir. Söz konusu yılda iç ve dış ticaret kesimlerinin görece olarak banka kredilerinden önceki yıllara kıyasla daha yüksek oranlarda yararlandıkları görülmektedir. Gerçekten dış ticaret kesi-

TABLO XII
Banka Kredileri
(1970 - 1980 / Milyon TL.)

Yıllar	Banka Kredileri	Artış Oranı %	TCMB Dolaysız Krediler	Net Kredi Hacmi	DYB Kredileri	Genel Toplam
1970	39.107	11.5	8.265	47.372	12.446	59.818
1971	46.007	17.6	11.836	57.843	12.696	70.539
1972	59.120	28.5	13.451	72.571	12.835	85.406
1973	78.023	32.0	13.767	91.790	15.934	107.724
1974	100.952	29.4	22.638	123.590	26.425	150.015
1975	143.564	42.2	22.330	165.894	38.532	204.426
1976	191.581	33.4	61.897	253.478	63.164	316.642
1977	240.083	25.3	119.576	359.659	87.452	447.111
1978	306.660	27.7	163.579	470.239	64.891	535.130
1979	462.884	50.9	259.647	722.531	79.059	801.590
1980	855.110	84.7	366.977	1.222.087	88.131	1.310.218

Kaynak : (1) Türkiye Bankalar Birliği yayınları.
(2) T. C. Merkez Bankası yıllık raporlar.

minin banka kredilerindeki payı 1980 yılında % 6,9'dan % 10'a yükselirken, iç ticaret kesiminin payı da % 15,7'den % 18'e çıkmıştır.

3 — Banka Kredilerinin Vadeler İtibariyle Dağılımı

Kamuya açıklanan banka bilançolarında ve Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında, banka kredilerinin vadeler itibariyle dağılımı yer almamaktadır. Bu nedenle banka kredilerinin vade yapısı konusunda, bir değerlendirme, bir analiz yapmak olanağı bulunmamaktadır.

Ancak bankacılık sisteminin orta vadeli kredilerin mobilizasyonu konu-

sunda T.C. Merkez Bankası'na görel olarak daha az başvuruları dikkati çekmektedir. Gerçekten T.C. Merkez Bankası'nın, bankacılık sistemine açmış olduğu orta vadeli kredilerin görel payı 1980 yılında % 5,5'e kadar düşmüştür. Bankacılık sisteminin orta vadeli krediler için T.C. Merkez Bankası kaynaklarına daha az başvuruları, firmaların yatırım kredisi isteklerinin azaldığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

4 — Banka Kredilerinin Bölge-lerarası Dağılımı

Banka kredilerinin (DYB kredileri hariç) bölgelerarası dağılımı ve da-

TABLE XIII
Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)

Sektörler	1973	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tarım	21.5	28.0	24.9	23.5	20.3	26.2	25.9
Sanayi - Madencilik	35.8	38.2	42.1	42.9	44.6	41.6	39.1
İnşaat - Konut	4.4	2.8	2.5	2.4	2.3	2.0	1.8
Dış Ticaret	8.9	7.9	7.6	6.4	6.9	6.9	10.0
İç Ticaret	11.9	12.5	13.2	15.1	17.8	15.7	18.0
Yerel Yönetimler	4.6	3.4	2.6	2.7	2.7	2.0	1.4
Muhtelif	11.9	6.5	6.4	6.8	5.2	5.3	3.3
Bankalararası	1.0	0.7	0.7	0.2	0.2	0.3	0.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliğinin yayınları.

TABLE XIV
Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Orta Kuzey	23.8	25.6	25.0	24.0	21.9	20.7	21.1	21.0	22.1	22.8	21.8
Ege	13.8	13.0	13.4	14.2	15.4	14.7	13.8	14.0	13.9	14.4	14.3
Marmara	35.6	36.5	38.0	36.9	34.4	35.4	38.6	38.3	38.7	37.7	37.2
Akdeniz	10.5	10.0	11.3	12.7	15.7	16.4	14.8	15.7	13.5	13.0	12.5
Kuzey Doğu	1.8	1.2	1.2	1.0	1.0	0.8	0.9	1.0	1.1	1.1	1.2
Güney Doğu	1.9	1.3	1.0	1.3	1.2	1.0	1.0	1.0	1.1	1.1	1.4
Karadeniz	7.2	7.6	5.2	5.0	5.4	6.6	5.3	4.3	4.7	5.2	5.3
Orta Doğu	1.8	1.6	1.6	1.6	1.6	1.4	1.4	1.5	1.6	1.5	1.9
Orta Güney	3.6	3.2	3.3	3.3	3.4	3.0	3.1	3.2	3.3	3.2	4.4
Toplam	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

ğılımda 1970-1980 döneminde beliren eğilimler, «Tablo XIV» de izlenebilir.

«Tablo XIV», ülkemizde kredilerin bölgesel dağılımında dengesizlik olduğunu ve bu dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği ifade edilen politikalara ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın; dengesizliğin giderilemediğini hatta giderek arttığını ortaya koymaktadır. Gerçekten 26 ili kaplıyan gerice 4 yöre toplam kredilerin ancak % 8,9'undan yararlananken, sadece Marmara Bölgesi banka kredilerinin % 37,2'sini kullanmaktadır. Mevduatta olduğu gibi kredilerin de yaklaşık 3/4'ü gelişmiş yörelerde toplanmış bulunmaktadır.

D. Bankaların Kârlılıkları

Banka kârları 1978 ve 1979 yıllarında önemli boyutlarda daralmış iken bu eğilim, 1980 yılında tersine dönmüş, bankacılık sistemi olağanüstü olarak nitelendirilebilecek oranlarda kâr sağlamıştır. Gerçekten tüm bankacılık sistemi (T.C. Merkez Bankası hariç, bankacılık faaliyetleri de bulunan çok amaçlı kuruluşlar dahil), 1979 yılında 738,5 milyon TL. zarar etmişken, 1980 yılında 22 milyar 408 milyon TL. kâr elde etmiştir. Kanunla kurulmuş bankalar dışındaki ticaret veya mevduat bankalarının toplu kârı 1979 yılında 1.629 milyon TL. iken, bu rakam 1980 yılında 7 milyar 554 milyon liraya yükselmiştir. Aynı şekilde yabancı bankaların kârları da 330,6 milyon liradan 1 milyar 216,7 milyon liraya çıkmıştır.

Banka kârlarının artışında, kuşkusuz izlenen faiz politikasının önemli etkisi olmuştur. Yoksa bankacılıkta önemli bir gösterge olan «personel giderleri / mevduat toplamı» oranı, 1980 yılında da yükselmeye devam etmiştir. Özel ticaret veya mevduat bankalarında söz konusu oran 1979 yılında ortalama % 5,9 iken, 1980 yılında ortalama % 7,1'e yükselmiştir. Anılan oranın yükselişi, bankacılıkta kâr artışı olayının, daha rasyonel bir

yönetimin sonucu olmadığına bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

III. SONUÇ

Türkiye'de görelî olarak en fazla rakam, bankacılık kesimine ilişkin bulunmakla beraber, bu konuda yayınlanan bilgilerde çelişkiler, tutarsızlıklar görülmektedir. T.C. Merkez Bankası'nın yayınladığı kredi ve mevduat rakamları ile Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında yer alan bilgiler arasında bir tutarlılık sağlanması, daha sağlıklı analiz açısından gerekli bulunmaktadır.

Hızlı mevduat, kredi ve kâr artışı, 1980 yılında bankacılık kesiminde görülen gelişmelerin özetidir. Ancak, firmaların mali yapılarının bozulması, bankacılık sisteminin daha fazla T.C. Merkez Bankası kaynaklarına başvurma gereğini duyması ve bankalarda ortalama kaynak maliyetinin yükselişi, 1981 ve izleyen yıllarda bankacılık kesiminin önemli sorunlarla karşılaşabileceğinin göstergeleri olmaktadır. Bankacılık kesimi herhalde sorunlar ağırlaşmadan gerekli önlemleri almalıdır.

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş
eski sayıları :

1980 yılı cildi : 600.— TL.

1979 yılı cildi : 450.— TL.

1978 yılı cildi : 300.— TL.

Daha önceki yıllar : 200.— TL.

İSTEME ADRESİ

Catalçeşme Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

Hızmette sınır yoktur

Bir bankanın müşterisi para değildir: İnsandır.

Kurulduğu günden beri. Yapı Kredi, tasarrufunuzun miktarından önce, size önem veren banka olmuştur.

Artık, 37. yılınızı yaşıyoruz.

Kıvancımız, sadece, Türk bankacılık kesimindeki hemen her yeniliğin öncüsü bulunmamızdan değildir.

Kıvancımız, 36 yıldır tüketmeyen "hizmet" tutkumuzu, şimdi, yeni bir solukla sürdürmemizdir...

İnsanlar gibi kuruluşların da başarı çizgisi düz değildir. İnş. çıkışlarla gelişir...

İnsanların ve kuruluşların başarısını sürekli kılan, kendilerini yenilemeyi bilmeleridir.

Şimdi, yeni atılımların eşliğindedir.

Koklu bir geçmişten yeni bir geleceğe doğru yol alıyor.

Yapı Kredi'yi izleyin. Yapı Kredi'den bekleyin.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
üretiliyor SILEN mamûlleri.

SEL
 PAK

her yerde her zaman

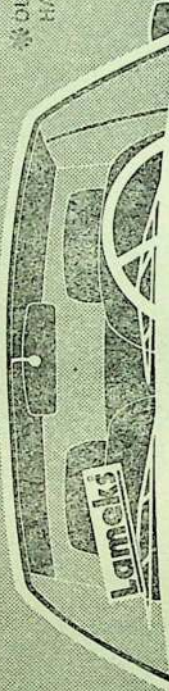
 silen

temizliğin simgesi...

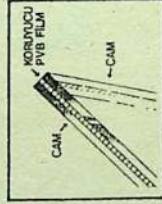
Lamex's® oto camları yolda bırakmaz!

- OPTİK CALİTE
- YÜKSEK DAREE
- MUKAVEMET
- OLGU VE KALIP
- HASSASİYET

POLYİNİLE BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR
POLYİNİLE BUTYRAL YIRTIL
MAZ KOPMAZ, ESNEKTİR,
KUVVETLİDİR, Lamex's, EMİNİ
YETİNİ BUNYESİNDEKİ ULUS
LARARASI STANDART
KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN
ALIR.

Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda önünüzü göremez, güç durumda kalırsınız.

Anında yumrukları kırıp, durmak için uygun bir yer bulmanız gerekir... ve bu saniyeler içindeki kötü itimalleri her sürücü çok iyi bilir.

Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız.

Çok kalı Lamex's Oto Enniyet Camları fakıldır, Dağılımaz.

Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılmayı camlar arasındaki

PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürülebilirsiniz otomuz

Lamex's sizi yolda bırakmaz.

Çok kalı Lamex's Oto Enniyet Camları fakıldır.

Dağılımaz Önünüzü daima göre bilirsiniz.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonagi, Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL

Tel. 47 06 66 - 46 80 27

Lamex's
ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZIRAAT BANKASI
olacaktır.

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI **BORU**' LARI
DÜZ ve OLUKLU **LEVHA**' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBİYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu :

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

Tel : 11 22 78

BORSAS

BORSAS
MENKUL DEĞERLER BANKERLİK VE
FINANSAL YATIRIMLAR A.Ş.

Merkez:
Atatürk Bulvarı No: 85/4-17
Kızılay/ANKARA
Tel: 17 35 35 — 18 61 73 — 17 98 88
Kauaklıdere Şubemiz:
Tunalı Hilmi Kuşulu İş Hanı B Blok Kat 6
Kauaklıdere/ANKARA